ZA “VREME” GOVORE: RADINA VUČETIĆ I MARČELO

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 DIN

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1240

9. oktobar 2014.

VOJNA PARADA I VLADIMIR PUTIN

PONOVNO OTKRIVANJE ANTIFAŠIZMA

imlek
jogood
voćni jogu
JAGODA
bogato komadićima voća

VREME

BROJ 1240
9. oktobar 2014.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Ana Aleksić, Mirjana Kalezić

redakcija
Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

04 Vojana parada i Vladimir Putin: Ponovo otkriće antifašizama

06 Srbija, Rusija i svet: "Rješavajuća faza" Aleksandra Vučića

10 Namenska industrija nekad i sad: Ništa bez SFRJ

11 Lik i delo: Bratislav Gašić

12 Putevima Crvene armije: Varljivo istorijsko pamćenje

16 Sve moje parade: Karneval jugoslovenskog socijalizma

20 Intervju: Radina Vučetić

24 Nastavak afere braće Vučić: Jedanaest minuta i dvadeset pet sekundi u haustoru

26 Lični stav: Dr Esad Kučević

29 Nuspojave: Kako polaskati kraljici

30 Festival zimnice: Druga faza

32 Na licu mesta: Da nikad više ne morate da bežite

35 Lisica i ždral: Radna verzija

KULTURA

36 Intervju: Marko Šelić Marčelo

40 Film: „Sunčanica" Nikite Mihalkova

41 Beogradska filharmonija: Prva turneja u SAD i otvaranje ovogodišnje sezone

43 TV Manijak: Na nebu, na zemlji i na kablu

SVET

44 Demokratski protesti u Hongkongu: Jedna država, dva sistema, mnogo problema

48 Rimokatolička crkva o braku i seksu: Pokušaj revolucije u Vatikanu

50 Slučaj Dejana Jovića u Hrvatskoj: Uvertira za prošla vremena

MOZAIK

52 Kultura sećanja: Osamdeset godina od Marseljskog atentata

56 Iz novinskih arhiva: Miloš Crnjanski o Marseljskom atentatu

59 Navigator: Neznani nitkovi

60 Strip: I–38

62 Vreme uživanja: Pozorište

Fragmenti video-snimka Žandarmerije koji su se pojavili u utorak na sajtu "Blica" otvorili su više pitanja nego odgovora oko incidenta od nedelje 28. septembra, kada su se dohvatili žandarmi, Andrej Vučić i vojni policajci. Taj snimak je musav, loše montiran i ne odgovara na ključno pitanje: kako je incident započeo. Zato, međutim, otvara neka druga pitanja

PIŠE: MILOŠ VASIĆ

Kineskoj vladi je stalo da dođe do mirnog rešenja u Hongkongu, ne zbog pritisaka Zapada, već da bi pokazala da stvari drži pod kontrolom i da je Tjenanmen davna prošlost. Sa druge strane, preveliki ustupci demonstrantima mogli bi da povećaju apetite drugih problematičnih oblasti u Kini

PIŠE: SANJA RADOVIĆ

Počasti javne i zavere tajne: Ubistvo jugoslovenskog kralja u Marselju, koje su njegovi ratni drugovi iz ratova za oslobođenje i ujedinjenje veoma teško podneli, Beograd je dočekao u žalosti, a neki nazivali prvim metkom Drugog svetskog rata

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani:
Fotodokumentacija "Vremena"

PONOVNO OTKRIO

Zašto će zbog dolaska predsednika Rusije Aleksandar Vučić i Tomislav Nikolić stajati mirno dok se pronose crvene zastave sa petokrakom Prve proleterske, Šeste ličke i drugih partizanskih divizija

Da odmah bude jasno: puna podrška svakoj afirmaciji antifašizma. I drugo – Srbija je nezavisna i suverena država; koliko je neukusno podilaženje kada je riječ o posjetama stranih državnika, toliko je izlišno pravdanje zbog njih.

A sada na našu stvar. Nema pretraživača dokumentacije koji je u stanju da izbaci iole pozitivnu i suvislu izjavu premijera Aleksandra Vučića i predsjednika Republike Tomislava Nikolića o partizanima, maršalu Josipu Brozu Titu, Sutjesci, Neretvi i uopće Narodnooslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije u Drugom svjetskom ratu. Kako su je i zbog čega sada otkrili? Tokom gotovo dvije decenije, ova dvojica su kad god bi se našli pred kakvom krupnom državnom, političkom i nacionalnom alternativom, nepogrešivo birali onu pogrešnu. Sve ih iscrpivši, na kraju su – kao jedini način da dođu na vlast – otkrili sve ono što je odavno poznato i prihvaćeno: pregovori i sporazumjevanje umjesto paravojnih formacija i sukoba; Evropska uniju naspram Velike Srbije; podrška Baraku Obami u obračunu sa terorističkom Islamskom državom nasuprot Sadamu Huseinu i ratu protiv Novog svjetskog poretka... Nabrajanje može da se otegne unedogled. Posljednje Vučićevo i Nikolićevo "otkriće" je antifašizam kao univerzalna vrijednost bez koje nije moguće zamisliti suvremni svijet...

Konvertitstvo zahtjeva kolektivnu amneziju i što veću teatralnost. Ako se do jučer oslobođenje Beograda tretiralo kao komunistička okupacija, danas se slavi vojnom paradom, prvom u glavnom gradu nakon 1985; ako se ranije oštrio glogov kolac za Tita i poziralo ispod crnih četničkih zastava, sada će se stajati mirno dok se pronose crvene zastave sa petokrakom Prve proleterske, Šeste ličke i drugih partizanskih divizija... Zato, ovo iznenadno izbijanje antifašizma – kao i prethodne zaokrete aktuelne vlasti – nije moguće razumjeti bez krajnje pragmatičnog motiva. U konkretnom slučaju – jedinog povoda za dolazak Vladimira Putina.

Bez vojne parade malo je vjerojatno da bi Srbija ove godine vidjela ruskog predsjednika. I obrnuto – bez njega, teško da bi Vojska Srbije gazila svečani "strojak" po

ĆE ANTIFAŠIZMA

20. OKTOBAR 1944: Partizani u oslobođenom Beogradu
Foto: Istorijski arhiv Beograda

beogradskim ulicama. Nebitno je u tom kontekstu što se parada umjesto 20. održava 16. oktobra, odnosno što je proslava Dana oslobođenja Beograda prilagođena obavezama Vladimira Vladimiroviča. Poklopilo se kako se poklopilo na obostrano zadovoljstvo s tim da se zna kome se izlazi u susret; snishodljivost u odnosima sa velikim i moćnim stranim državama ionako je postala manir nosilaca vlasti u Srbiji. Uostalom, kao i osionost prema neistomišljenicima i političkim protivnicima u zemlji.

Manifestacije poput vojne parade imaju svoj simbolički značaj, ali i aktualne poruke. Zbog Ukrajine, zapadnih sankcija Rusiji i novog hladnog rata, čitav svijet očekuje Putinovo obraćanje i, s te točke gledano, Dan oslobođenja Beograda zaista će imati globalnu vidljivost. Sa druge strane, Vučić i Nikolić u prilici su da zabilježe ogroman poen: em je predsjednik Rusije enormno popularan u ovdašnjoj javnosti, em njegovim ugošćavanjem još jednom demonstrira privrženost nacionalnim interesima uprkos navodno teškim pritiscima sa Zapada. A nije zanemariva ni činjenica da će leđa visokih gostiju iz Rusije i partizanske zastave dodatno pojačati zastor zaborava nad onolikom dojučerašnjom, najblaže rečeno, revizionističkom teorijom i praksom.

Ipak, može li – kako se navodi ovih dana – dolazak Putina omesti evropski put zemlje? Pod jedan – priključenje Evropskoj uniji dospjeva na dnevni red tek za nekih desetak godina i tu malo što može da se uspori ili ubrza. Dva – sve što evropski i američki kreatori politike traže, Vlada Srbije u potpunosti sprovodi u regionu, a to je jedino polje gdje ima izvjesnu važnost. Konačno i najvažnije – ako je Putin prisustvovao obilježavanju iskrcavanja u Normandiji u jeku rata u Ukrajini, zašto bi smetao u Beogradu, prestolnici oslobođenoj zajedničkim snagama domaće antifašističke vojske i Crvene armije?

Vajkanje zato da li je "pravi trenutak" za dolazak ruskog predsjednika deplasirano je kako zbog samog značaja Dana oslobođenja glavnog grada Srbije tako i zbog elementarnog samopoštovanja. Aktualna politika je jedno, civilizacijske tekovine poput antifašizma nešto sasvim drugo. Mada je miješanje nemoguće izbjeći, razlika se nikad ne smije zaboraviti bez obzira tko u datom trenutku predstavlja državu i kakve motive ima.¶

FILIP ŠVARM

“Rješavajuća faza”

Takozvana supermarket politika “za svakoga ponešto” podrazumeva da tu svako može da napuni svoju korpu želja i potreba. Na jednom su rafu ulice sa imenima Koče Popovića i Peka Dapčevića, na drugom Parada ponosa, na trećem vojna parada

Najmanje je sporno to što će vojna parada povodom svečanog obeležavanja 70 godina oslobođenja Beograda biti održana 16. oktobra. Ako bi nam baš bilo zapelo da pravdamo organizatora, bitka za Beograd jeste završena 20. oktobra, ali kompletna beogradska operacija počinje već 10. oktobra. Noć između 15. i 16. oktobra 1944. Peko Dapčević u svojoj knjizi *Za Beograd* definiše kao “rješavajuću fazu bitke za Beograd”. Dakle, s aspekta počasti oslobodiocima Beograda, nijedan od tih deset dana oktobra ne može biti sporan, ponajmanje pomenuti 16. ovoga meseca. No, zbog činjenice da nam je vojska paradirala obično o prigodnim državnim praznicima, legitimna su i druga tumačenja, recimo da će vojna parada biti održana u čast predsednika Rusije Vladimira Putina jer je njegov raspored takav da mu odgovara samo 16. oktobar. I to bi moglo biti podobro blizu istini. Ne bi se baš moglo reći da je vojna parada pominjana pre nego što je iz Moskve potvrđen dolazak predsednika Rusije u Beograd, dakle, sve se dogodilo po onoj staroradikalskoj mustri kad ide june nek ide i uže, ili “kad već idem u Hag, nek me trube isprate”.

ŠTA JE SPORNO

Recimo da je taman tako, da će to biti u neku ruku “parada za Putina”, šta je tu sporno? Evo, opet da pravdamo organizatora, ako su sovjetski crvenoarmejci (zajedno sa jugoslovenskim partizanima) ginuli za oslobađanje Beograda i proterivanje fašista iz Jugoslavije, i ako je isti predsednik Putin letos, 6. juna, bio na komemoraciji povodom dana D – iskrcavanja saveznika u Normandiji 1944, zašto nije u redu da učestvuje i na vojnoj paradi u Beogradu sasvim sličnim povodom? Tim pre što su na paradu pozvani svi saveznici Srpske i Jugoslovenske vojske i iz Prvog i iz Drugog svetskog rata, kako nas je na vreme obavestio Organizacioni odbor za obeležavanje 70 godina od oslobođenja Beograda.

Ono jeste, trenutak je i više nego delikatan. Prvo taj jubilej valja propisno obeležiti, da ne bude posle kako se “samo Srbi stide svog antifašizma”, drugo, proslava je zapala baš usred međunarodne rasprave treba li Srbija da se prikloni politici sankcija protiv Rusije zbog krize u Ukrajini. Treće, ali i najvažnije – dolazi Vladimir Vladimirovič u Beograd što je i bez zajedničkog nam jubileja sa crvenoarmejcima samo po sebi politički zemljotres i u unutrašnjoj i u spoljnoj politici Srbije. Srbija je, ukratko, hteo – ne hteo njen premijer naviknut na reflektore zbog prirode svoga višedecenijskog posla, ponovo u orbiti evropskih zbivanja, u spektru interesovanja evropske i svetske javnosti. Jer, dolazi nam, ravno na vojnu paradu, prema zvaničnoj politici Evropske unije – “agresor”, čovek pod sankcijama. Zato će međunarodna zajednica “s velikom pažnjom” pratiti poruke tokom te posete, kako je upozorila Karen Donfrid, predsednica nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država.

KO KOME RAPORTIRA

Zapadni moćni svet će, dakle, pažljivo slušati – kome je parada namenjena, Vladimiru Putinu, Aleksandru Vučiću ili građanima Srbije? Preciznije, ko će tu kome, da se paradno izrazimo – “predati raport”?

Politička čaršija sluti da je potpredsednik SAD Džozef Bajden neki dan zato i zvao premijera Vučića. Da ga pita da li će 16. oktobra paradirati s Putinom da bi simbolično predstavio spoljnopolitički zaokret i novu bliskost s Rusima dok se i Brisel i Vašington baš trude da razumeju Srbiju u njenoj odluci da bude neutralna po pitanju sankcija Moskvi? Ili je sve samo još jedna premijerova parada, za koju naš glavni organizator ne žali ni para ni pravdanja svojim novim zapadnim prijateljima ako ima računicu da će mu to ojačati rejting kod kuće pa makar ga malo i okrnjio napolju? Novi zapadni prijatelji bi mogli da ga drugarski opomenu da se njegovi prethodnici nisu dobro proveli kad su upali u tu zamku. Takozvana supermarket politika “za svakoga ponešto”, koju je preuzeo od

Aleksandra Vučića

VELIKE NAJAVE I JOŠ VEĆA OČEKIVANJA: A. Vučić i V. Putin
foto: AP Photo

Borisa Tadića, podrazumeva da tu svako može da napuni svoju korpu želja i potreba. Na jednom su rafu ulice sa imenima Koče Popovića i Peka Dapčevića, na drugom Parada ponosa, na trećem vojna parada za srpske rusofile, da kažemo, još uvek tvrdo jezgro premijerovih birača – a na paradi Vučić i Putin, sukcesori oslobodilaca Beograda, u neku ruku oslobodioci sami po sebi. Četvrto, može biti, čim se zaborave ovi jubileji, mogao bi za Vučićevog vakta biti rehabilitovan i Draža Mihailović. Ipak je punomoćnik predlagača rehabilitacije Oliver Antić, savetnik predsednika Tome Nikolića, koji je u svoj ovoj gužvi oko Putina najavio i četnička obeležja na vojnoj paradi, pa ga je ministar vojni Bratislav Gašić jedva nekako ućutkao.

No, sad bez ironije, premijer se, dosad, s priličnom pažnjom pripremao za Putinov dolazak i vojnu paradu. I vodio je računa na koji način se obraća kritičarima ove svoje priredbe. I nije, zasad, napravio nijednu grešku. Svog šefa diplomatije Ivicu Dačića pustio je da se obračunava s domaćim kritičarima, a on je preuzeo mikrofon za inostrana pitanja i komentare. Najjači je udarac dobio od američkog ambasadora još sredinom septembra, kada je Majkl Kirbi u intervjuu za "Večernje novosti" rekao ovako: "Možete imati dobre odnose i sa Rusijom i Kinom, i sa SAD. Ali naš stav o posetama kineskih i ruskih zvaničnika se razlikuje. Kinezi gotovo nikoga nisu napali, a Rusi jesu. To treba imati na umu. Još nije sigurno da li će Putin doći, ali ako se to desi – zašto dolazi? Zbog proslave oslobađanja Beograda? A Beograd je oslobodila i Treća ukrajinska armija, kao deo Crvene armije." Vučić nije hteo da polemiše s Kirbijem ko je koga, kada i kako napadao u prošlosti i sadašnjosti, dao je jednu od svojih omiljenih izjava koje ne znače ništa, i sasvim se pristojno izvukao. Rekao je da je poruka američkog ambasadora u vezi sa posetom Putina Srbiji u stvari poruka ruskoj strani, a ne Srbiji, mada to nigde nije pisalo u prevodu Kirbijeve izjave: "To su njihovi odnosi i ja u to ne bih ulazio." Još je dodao da američki ambasador nije tražio od Srbije uvođenje sankcija Rusiji i da ne vrši pritisak na Srbiju, i kazao da je Kirbi "dobar čovek i odličan ambasador", što nam je, je l' te, posebno važno. Na pitanje kakvu je to poruku Kirbi želeo da pošalje, Vučić je odgovorio u svom "mirno spavaj, nano" stilu: "Nemojte vi da brinete, ima ko da misli o tim porukama. Ne brinite se, Srbija je na dobrom putu. Sve će biti u najboljem redu."

U međuvremenu je ambasador Kirbi neznatno omekšao svoju izjavu, Vučić je, čini se, odahnuo posle pohvala i podrške pomenute Karen Donfrid, bivše savetnice Baraka Obame, danas predsednice Maršalovog fonda, koja ne vidi da je išta sporno u poseti Putina Srbiji, ukoliko se bude vodilo računa o porukama.

A onda je američki potpredsednik Džozef Bajden telefonirao Vučiću. Iz premijerovog kabineta saopšteno je da su "dugom i prijateljskom razgovoru, Bajden i Vučić razmotrili bilateralne američko-srpske odnose, kako političke tako i ekonomske", da je Bajden "izrazio poštovanje i podršku Amerike za reforme koje je Srbija počela da sprovodi, izrazivši nadu da će ona ostati faktor stabilnosti u celom regionu Zapadnog Balkana", i to je bila udarna vest u Drugom dnevniku RTS-a.

Premijer Vučić je, razume se, još jednom ponovio da je Srbija posvećena svom evropskom putu i da će "voljom svojih građana pristupiti teškim ekonomskim reformama, sa ciljem da bude uspešna i moderna zemlja". Na kraju saopštenja stoji da su Bajden i Vučić "razmenili mišljenja i o globalnim političkim i ekonomskim tokovima".

RJABINA, PO ŠUMAMA I GORAMA

Nije se, dakle, ono što je ostalo od srpske opozicije, oglašavalo tek tako protiv Putina i parade. Nije to baš bilo doslovce protiv Putina, ali je kritikovan "trenutak" u kojem će Putin biti dočekan u »

PRIPREME: I. Dačić u Rusiji
foto: FoNet

Beogradu. Sve u smislu da nije sporno da Srbija treba da ugosti "velikog i značajnog lidera", međutim, postavili su pitanje "zašto baš sad". Otprilike kao i ambasador Kirbi i Tim Džuda, novinar i "dobar poznavalac prilika na Balkanu". Preslabi i ideološki dezorijentisani poslanici opozicije izgledali su u Skupštini Srbije kao da se preporučuju radikalnijem krilu zapadnih kritičara domaćih prilika, zaboravljajući da su, ne tako davno, dočekivali i Putina i Medvedeva i Angelu Merkel i Džozefa Bajdena. I da se na 65. godišnjici oslobođenja Beograda, 2009, u Sava centru, na priredbi priređenoj u čast tadašnjeg ruskog predsednika Dmitrija Medvedeva sve orilo od "Rjabine" i "Po šumama i gorama". Vučić, da budemo pošteni, samo nastavlja tradiciju obeležavanja antifašističkih jubileja uz prisustvo najviših ruskih zvaničnika koju su započele demokrate. Sem što ga je okrugla godišnjica zapala usred ukrajinske krize i što Putin za razliku od Medvedeva neće moći da dođe 20. oktobra. A to su već sitnice, važan je krupni plan.

I tako, poslanik Tadićeve Nove demokratske stranke (koja se sad zove Socijaldemokratska stranka) Janko Veselinović pitao je: "Zašto se Parada održava 16. oktobra, kada je tada oslobođen manji deo Beograda, jer svi znamo da su borbe trajale do 20. oktobra? I ko je izdao naredbu da se vojna parada održi, zašto nema pisanog dokumenta o toj naredbi i kolika su finansijska sredstva predviđena za njeno održavanje?" I Zoran Živković, predsednik Nove stranke, rekao je da je 16. oktobar izabran jer je tada Putin slobodan, i da nije trenutak da nam dolazi predsednik Rusije dok su Rusija i Ukrajina u ratu zbog Krima. Recimo i da je Borislav Stefanović, poslanik DS-a, bio najblaži u kritikama. Vlast je optužio da je nesposobna što centralnu proslavu nije umela da organizuje na sam Dan oslobođenja Beograda – 20. oktobar, ali je dodao: "Najbitniji su ekonomski rezultati, kao i dogovori o realizaciji nekih već postignutih sporazuma."

I domaćim i stranim kritičarima Putinove posete Beogradu i vojnoj paradi povodom 70 godina od oslobođenja Beograda šef srpske diplomatije Ivica Dačić odgovorio je da je to "bilateralna stvar Srbije i Rusije i da nema nikakve veze sa našim glavnim spoljnopolitičkim ciljevima da Srbija postane članica EU". Spomenuo je i narod koji će s velikim oduševljenjem učestvovati u proslavi oslobođenja Beograda. I iskreno je pred kamerama RTS-a kazao da ne može da razume stavove stranaka bivšeg režima, sadašnje opozicije, "koji nas praktično teraju da kažemo predsedniku Ruske Federacije da odlažemo njegovu posetu, jer možda nije vreme za to".

I na kraju, kome vojna parada, u stvari, treba?

EFEKAT TOPLOG RADIJATORA

Premijeru Vučiću savršeno odgovara. Nije učestvovao na Paradi ponosa, jer "nije njegov izbor", kako je rekao. Ova će vojna parada, dakle, biti njegov izbor. Možda i ućutka sve one koji mu spočitavaju da je veći evroentuzijasta od svih svojih postpetooktobarskih prethodnika zajedno, te da su Berlin, Vašington i Brisel glavne adrese s kojih mu stižu političke porudžbine zapovednim tonom. Svakako će premijer Vučić iskoristiti posetu ruskog predsednika da mu potvrdi neutralnu poziciju Beograda u odnosu na ukrajinsku krizu te da je zapravo pozicija neutralnog – više nego proruska. Otud Vučiću samopouzdanje kada domaćoj javnosti poručuje da neće biti nikakvih restrikcija niti hladnih radijatora i da je Srbija poslednja evropska zemlja koja bi u ovom trenutku trebalo da brine zbog neprikosnovene energetske pozicije Rusije u ovom delu sveta. Srbija je prijatelj, a prijatelji se tokom zime ne zaboravljaju.

I Vladimir Vladimirovič Putin ima razloga da ovom posetom bude zadovoljan. Nije to više puki ruski interes na Balkanu niti istorijsko obaranje ruku sa Amerikancima ili Nemcima, oko uticaja u regionu. Ovaj put politička je korist izgleda i veća jer je poseta upriličena u trenutku kada je Rusija pod sankcijama EU i kad se na Srbiju vrše dodatni pritisci da svoju politiku prema Rusiji usaglasi sa zvaničnim Briselom. U okolnostima neke vrste medijskog i političkog bojkota Ruske Federacije, Putin dolazi u posetu prijateljima i saveznicima iz oba svetska rata. Slika stotina hiljada Beograđana koji ga oduševljeno pozdravljaju je ono što Moskvi u ovom trenutku i te kako treba.

Na kraju, a možda i najvažnije, priredbu će finansirati građani Srbije, makar većina ovaj trošak primila s osmehom. Većinu, a naročito glasače predsednika Vlade Srbije ova će Putinova poseta uveriti da je politika i istok i zapad, takoreći Titova, ipak moguća. A da je njihov lider Vučić čovek koji uspeva da u isto vreme sedi ne na dve nego na bar četiri stolice: ruskoj, američkoj, briselskoj i arapskoj. I Tadić je, pre njega, imao svoja "četiri stuba spoljne politike", samo što je poslednji bio valjda kineski, plus nesvrstani. Tadiću nije uspelo, ali, Titu jeste.

Hoće li Vučiću? ¶

ZORA DRČELIĆ

MEDIGROUP
Opšta bolnica
0-24
PRAVILAN REDOSLED DIJAGNOSTIČKIH PROCEDURA I PREGLEDA
SUPERIORNA NEINVAZIVNA DIJAGNOSTIKA
Magnetna rezonanca snage 1.5 T
64-slajsni CT-skener ULTIMAX RTG
VIP
TRETMAN
PERSONALIZOVANA USLUGA I DOKTOR KOJI VODI PROGRAM
PROFESIONALAN I ISKUSAN MEDICINSKI TIM
PREKO
20
VRHUNSKIH SPECIJALISTIČKIH PREGLEDA I DIJAGNOSTIČKIH PROCEDURA
NAPREDNE I DETALJNE LABORATORIJSKE ANALIZE
VISOK STEPEN KOMFORA. SVE PROCEDURE I PREGLEDI U SAMO JEDNOM DANU
TOTALNI ZDRAVSTVENI SKRINING
Kompletan program pregleda i dijagnostičke procedure na magnetnoj rezonanci i skeneru poslednje generacije omogućavaju vam izuzetno detaljnu kontrolu i pružaju preciznu sliku vašeg zdravstvenog stanja po najvišim svetskim standardima.
Call centar 011 40 40 100
Milutina Milankovića 3, 11070 Novi Beograd • www.medigroup.rs
TOTAL HEALTH SCREENING
THS
MEDIGROUP

Ništa bez SFRJ

foto A. Anđić

Šta je bivša zemlja pravila pre 30 godina, šta sadašnja pravi danas, kako posluje cela vojna industrija, a kako najveće državne firme

Desetak najvećih proizvođača naoružanja i vojne opreme u Srbiji je u 2012. i 2013. godini imalo neto gubitak od skoro deset milijardi dinara, nešto manje od 90 miliona evra. Pred vojnu paradu 16. oktobra u Beogradu, prvu nakon parade za Dan pobede 9. maja 1985, možda najbolju sliku o stanju namenske industrije u Srbiji daje ova brojka, koju "proizvodi" više od 11.000 radnika zaposlenih u ovim državnim kompanijama. Sliku dobro dopunjuje i podatak da su na listi najvećih poreskih dužnika u Srbiji pod rednim brojevima 1–5 nalaze isključivo – firme odbrambene industrije.

Ipak, namensku industriju Srbije, ovakvu kakva je, ubrajaju među industrijske grane sa najvećim izvoznim potencijalom: procena je da je 2013. Srbija izvezla robe i usluge u ovoj oblasti u iznosu od 700 miliona evra. Naoružanje i vojna oprema, između ostalog, izvoze se u Alžir, Irak, Libiju, Mjanmar, Tajland, Indoneziju. Stoga ni ne čudi da je Jugoimport SDRP, javno preduzeće koje se bavi spoljnotrgovinskim prometom naoružanja i vojne opreme, u poslednje dve godine imao neto dobit od 2,6 milijardi dinara. Još dok je bio "prvi potpredsednik Vlade", sadašnji premijer je najavljivao da će "odbrambena industrija biti zamajac srpske privrede", uz neizbežne stotine miliona evra koje bi trebalo da stignu iz Ujedinjenih Arapskih Emirata, za razvijanje, proizvodnju i konačnu prodaju raketnih sistema ALAS i "Bumbar". Uzgred, prema radnoj verziji novog zakona o proizvodnji i prometu naoružanja i vojne opreme, kako piše "Danas", strancima će biti omogućeno ulaganje u domaću vojnu industriju.

Šta Srbija sada proizvodi i izvozi? Uglavnom jednostavne proizvode, artiljerijsku i minobacačku municiju, oružje kalibra ispod 40 mm. Samohodna haubica "NORA B52" i oklopni transporter "Lazar" predstavljaju današnji "plafon" kada je reč o tehničkoj osposobljenosti

Pojeden kapital

Osim što je većina firmi koje čine "kičmu" namenske industrije u Srbiji u veoma lošem finansijskom stanju, nekoliko od njih je već i "pojedeno". Tako, gubici firmi Trajal iz Kruševca, Prva petoletka iz Trstenika i Zastava oružje iz Kragujevca, u kojima radi ukupno više od četiri hiljade radnika, nadmašili su njihov ukupan kapital. Isti slučaj je i sa firmom Zastava kamioni, pančevačkom Utvom, kao i sa pribojskim FAP-om, u kojem su gubici čak četiri puta veći od ukupnog kapitala. Akumulirane gubitke blizu iznosa kapitala iskazuje i Krušik iz Valjeva, sa tendencijom daljeg pogoršanja. Sloboda iz Čačka posluje sa 200 miliona dinara "u plusu" u prethodne dve godine, ali opterećuju je stari dugovi u iznosu od 1,39 milijardi (stanje na kraju 2013). Prva iskra iz Bariča i njen 151 zaposleni su u 2012. i 2013. zbirno imali neto dobitak od 1,8 miliona dinara, gubitak od 126 miliona dinara u istom periodu imao je "Milan Blagojević" – Namenska iz Lučana. Najbolje je u ovoj grupi kompanija poslovao Prvi partizan iz Užica – firma sa skoro hiljadu zaposlenih imala je neto dobit od skoro 600 miliona dinara u prethodne dve godine.

srpskih proizvođača – nema kadrova, finansija niti resursa za nešto složenije. A ako se vratimo u pominjanu 1985. godinu, možemo videti šta je to složenije, i šta je ozbiljna zemlja poput SFRJ bila u stanju da proizvede u ovoj oblasti.

U doba poslednje vojne parade, SFRJ bila je među prvih deset izvoznika naoružanja i vojne opreme – u svetu. Bivša Jugoslavija bila je jedna od retkih zemalja koja je proizvodila podmornice; one su se, zajedno sa malim ratnim brodovima, proizvodile u Mornaričko tehničkom remontnom zavodu "Sava Kovačević" u Tivtu. "Zvezda" jugoslovenske odbrambene industrije, tenk M84, u svoje doba bio je prvi tenk u svetu kod koga je nišan spregnut sa cevi. Pokazao se odlično u Kuvajtu, gde su "zaribali" drugi tenkovi zbog teškog pustinjskog terena. SDPR je početkom 1991. u Fort Vortu, Teksas, SAD, potpisao Memorandum o saradnji sa kompanijom General Dynamics, po kome je SFRJ, uskoro pokojna, trebalo da proizvede i izveze 5000 aviona "Galeb 4", na kome bi se piloti obučavali pre ulaska u F16. Takođe, daleko se otišlo i u razvoju nadzvučnog borbenog aviona, kojeg je prekinuo rat – prema nekim informacijama, krajem osamdesetih, u Vazduhoplovno-tehničkom institutu Žarkovo, razvijena je bila pilotska kabina u kojoj je bilo moguće da pilot deo komandi izdaje glasom.

No, svaka od zemalja preostalih raspadom SFRJ daleko je od ovako sofisticiranih proizvoda, iz jednostavnog razloga – u vojnoj proizvodnji učestvovala je cela Jugoslavija. Na primer, čelik za oklop tenka M84 radio se u Štorama u Sloveniji, motor se pravio u Sarajevu, top se pravio u Novom Travniku, municija u Užicu, elektronika se radila u "Rudi Čajavecu" iz Banjaluke, tenk se sklapao u "Đuri Đakoviću" iz Slavonskog Broda, a više od 1000 fabrika je, direktno i indirektno, bilo uključeno u pravljenje ovog tenka. Deluje da se na tržištima bivših bratskih republika neće uskoro pojaviti proizvod na sličnom tehničkom nivou, ukoliko, kao nekad, namenske industrije ovih zemalja ne udruže rad, znanje i kapital. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Bratislav Gašić, ministar odbrane

Osnovni podaci: Rođen je 30. juna 1967. godine u Kruševcu od oca Radoja i majke Mirjane.

Srednje obrazovanje stekao je u kruševačkoj Gimnaziji, smer tehničar za visokogradnju, a zvanje diplomiranog ekonomiste na Ekonomskom fakultetu u Nišu. Njegovi politički protivnici kažu da je svojevremeno radio u Trajalu kao keramičar. Dragan Đilas je javno izneo sumnje kada je reč o Gašićevoj diplomi, a Gašić je marta 2013. odgovorio tvrdnjom da je diplomirao 2003. godine.

Sugrađani ga poznaju po nadimku Bata Santos – stekao ga je devedesetih kad se obogatio uvozom kafe.

Govori grčki i engleski jezik.

Oženjen je i otac tri sina.

Biznismen: Od 1989. godine bavi se privatnim preduzetništvom, vlasnik je i direktor preduzeća Saco, u čijem sastavu su Televizija Plus (u stečaju) i Santos proizvodnja čaja i kafe. Pored toga vlasnik je dve velike benzinske pumpe. Više godina živeo je i radio u Grčkoj.

Proglašen je za menadžera godine grada Kruševca 1998. godine.

Decembra 2012. od NALED-a dobija specijalno priznanje za ostvarene reforme u gradskoj administraciji i doprinos unapređenju privrednog ambijenta. Rukovodstvo kruševačkog IMK "14. oktobar" dalo je Gašiću plaketu za doprinos i lično zalaganje za uspešno poslovanje fabrike.

Dobitnik je Vidovdanske nagrade grada Kruševca (2014).

Sportski radnik: Vodio je ženski odbojkaški klub Kruševac Santos, bio je direktor i član UO Fudbalskog kluba Napredak, ali je u skladu sa odlukom stranke da visoki funkcioneri ne treba da budu u rukovodstvima sportskih klubova, početkom godine podneo ostavku.

Politička karijera: Jedan je od osnivača SNS-a u Rasinskom okrugu. Izabran je za potpredsednika SNS-a u septembru 2012. godine. Juna 2012. izabran je za gradonačelnika Kruševca, a ostavku je podneo 30. aprila 2014. kada je izabran za ministra odbrane.

Gašić je u vreme rekonstrukcije vlade pominjan kao kandidat za ministra odbrane Srbije; tada je izjavio da neće postati ministar, već će ostati gradonačelnik Kruševca. "Volim svoj grad i želim zajedno s Kruševljanima da završim ono što smo započeli."

Poslaničku funkciju Gašić je obavljao do 29. avgusta 2012, kada se opredelio za funkciju gradonačelnika Kruševca.

Posle majskih poplava postavljen je za koordinatora aktivnosti na otklanjanju posledica poplava u Obrenovcu.

Opklada: Bratislav Gašić skupo je platio loš izborni rezultat svoje stranke. Prema pisanju "Kurira", kladio se sa Žarkom Anđelkovićem iz Jedinstvene Srbije da će njegova stranka u Kruševcu imati više od 25 odbornika. Gašićeva stranka je u Kruševcu osvojila 18 odbornika, pa Anđelković sada čeka da mu Gašić da svoj automobil, luksuzni džip "audi Q7". Gašić nije bio raspoložen da komentariše ova saznanja "Kurira". "Ja sam ozbiljan čovek, za razliku od njih kojima su nadimci magarci. Neću da odgovaram na takva pitanja", poručio je Gašić.

Poruka: "Srpski političari moraju da shvate da nisu rođeni da obavljaju baš sve funkcije u državi. A mnogi misle da bi baš oni bili najbolji ministri u svakom resoru."

Misija: "Kao vojnik stranke, neću odbiti nijedno zaduženje pa ni ministarsko."

Opevan u pesmi: Bratislav Gašić je opevan u pesmi. "Koliko mi je poznato, autor je učitelj veronauke, poznajemo se i pesma mi se dopada", kazao je Gašić. Nije mu smetalo ni to što ga je u jednom stihu autor uporedio s likom iz filma *Kum*: "Spasao si brod koji sigurno tone, ti si sada kruševački Don Korleone, svima sada daješ slatkiše i bombone, tvoje ime deca pevaju od kuće do škole!", glase stihovi jedne strofe pesme *Gašiću, care*.

Po čemu će ga pamtiti: Prvi je srpski ministar odbrane koji je učestvovao na samitu NATO-a. "Ne postoji nikakvo tiho približavanje nijednom vojnom savezu. Jedino što postoji i za šta ću se kao ministar odbrane zalagati jeste usvajanje najviših standarda u našoj vojsci. Vojna neutralnost nije prepreka da sarađujete sa najrazvijenijim zemljama sveta."¶

DRAGOSLAV GRUJIĆ

Varljivo istorijsko

Od Talina, Rige, Viljnusa, Varšave na severu, preko Bukurešta, Sofije, Beograda, Budimpešte na jugu, Bratislave i Beča, Crvena armija stigla je u proleće 1945. godine do Berlina. Decenijama su građani zemalja preko kojih je prošla sovjetska vojska slavili Crvenu armiju kao oslobodiltelja od nacizma, da bi se priča umnogome promenila posle pada Berlinskog zida

Od legendi o sovjetskim herojima prešlo se na izjednačavanje Staljina i Crvene armije, priče o silovanjima, masovnim streljanjima, deportacijama u sibirske gulage. U većini bivših socijalističkih zemalja na snazi je nova "zvanična verzija", u kojoj su Sovjeti često gori ili bar isti kao nacisti. Negde se, poput baltičkih republika, "domaći" vojnici u uniformama Vermahta ili SS-a i saradnici nacista u zločinima slave kao borci za slobodu, a milioni sovjetskih žrtava u ratu protiv fašizma se i ne pominju.

I tamo gde se oslobođenje slavi, to je daleko od sjaja nekadašnjih parada i manifestacija karakterističnih za doba komunizma. Češka obeležava oslobođenje od nacista 8. maja. Ustanak protiv Nemaca izbio je 5. maja u Pragu, ali su ga Nemci ugušili za tri dana, a 9. maja su u grad ušle trupe Crvene armije. Na dan oslobođenja odaje se pošta žrtvama iz Drugog svetskog rata, polažu se venci, dolaze ratni veterani, ponekad se anarhisti tuku sa skinhedsima, ali Česi sami opisuju 8. maj kao miran praznični dan, nešto nalik produženom vikendu.

BIZNIS I GODIŠNJICE

Čehoslovačka plišana revolucija i meki razvod Češke i Slovačke kao da se reflektuju i u pogledu na prošlost. Daleko od toga da se vreme "pod Rusima" opisuje lepim bojama, ali u ove dve države nema desničarskih divljanja ni veličanja kolaboracionizma, mada su tu praznici koji podsećaju na rušenje komunizma. U Češkoj je to 17. novembar koji slavi plišanu revoluciju iz 1989, obeležavanje smrti Jana Palaha 16. januara, koji se 1969. spalio u znak protesta zbog ulaska trupa Varšavskog pakta koje su ugušile Praško proleće. Slavi se, međutim, i 28. oktobar, dan rođenja Čehoslovačke, mada ta država više ne postoji.

Na to da je 4. aprila 1945. Crvena armija ušla u Bratislavu podseća spomenik borcima ove vojske koji su poginuli oslobađajući grad. Spomenik je podignut "onih godina" na Slavinu, brdu iznad grada, sa koga puca najlepši pogled na Bratislavu. U borbama za oslobođenje Slovačke poginulo je oko 60.000 sovjetskih vojnika.

Iako je Slovačka članica EU i NATO-a, zadržala je dobre političke i ekonomske veze sa Rusijom. Dan oslobođenja obeležava se na sličan način kao u Pragu, skromno, osim u izuzetnim prilikama. Tadašnji predsednik Rusije Dmitrij Medvedev je 6. aprila 2010. doputovao u Bratislavu povodom 65. godišnjice oslobođenja grada. Između ostalog, sa tadašnjim predsednikom Slovačke Gašparovičem potpisao je zajedničku deklaraciju u kojoj se odbijaju bilo kakva osporavanja ishoda Drugog svetskog rata i pokušaji revizije istorije, odlikovao veterane, a tokom posete potpisano je mnogo važnih ugovora iz oblasti energetike, transporta, proizvodnje vagona, automobila. Slovački predsednik je novinarima rekao da se razgovaralo i o kontroverznim pitanjima iz prošlosti, ali niko nije pominjao sovjetsku invaziju na Čehoslovačku, osim male grupe demonstranata koji su ispred predsedničke palate razvili transparent na kome su tražili izvinjenje za 21. avgust 1968.

Dan oslobođenja Varšave slavi se 17. januara. Tog datuma 1945. godine Crvena armija je proterala iz grada nacističke trupe. Ceremonija se odvija ispred Spomenika neznanom junaku, polaže se cveće uz prigodne govore, ali u Poljskoj je odnos prema "oslobađanju" sve osim jednostavan, mada se ta reč još uvek najčešće koristi u

pamćenje

DUG PUT DO POBEDE: Varšava posle oslobođenja; sovjetska zastava na Rajhstagu; radost crvenoarmejaca u Berlinu

javnosti. Uz proslavu dana oslobođenja redovno se pominje zločin u Katinskoj šumi, napad SSSR na Poljsku 1939, činjenica da je Crvena armija mesecima čekala na Visli krajem 1944, dok su nacisti iskaljivali bes zbog rata koji su gubili na ustanicima u Varšavi, uz temeljno uništavanje grada. Kada su trupe generala Žukova 17. januara konačno oslobodile Varšavu, grad je bio u ruševinama. Od 1,3 miliona stanovnika pre rata ostalo ih je 174.000, od 350.000 Jevreja preživelo je 11.500.

Na Drugi svetski rat u kalendaru praznika u Poljskoj podsećaju 1. septembar, dan napada Nemačke na Poljsku i zvaničan početak Drugog svetskog rata, na doba sovjetske vladavine 17. septembar, datum napada SSSR na Poljsku, 13. april, dan sećanja na zločin u Katinskoj šumi koji je nad poljskim oficirima počinio sovjetski NKVD. U poljskom kalendaru državnih praznika obeležen je 9. maj, dan pobede nad fašizmom, ali sećanje na vreme komunizma potrto je čak i brisanjem 1. maja kao praznika rada. Poljski sejm je ipak 1. maj zadržao sa neutralnim imenom "Državni praznik", dodavši mu 3. maj, kao dan ustava.

BALTIČKI RATOVI SPOMENICIMA I DATUMIMA

Od svih bivših socijalističkih zemalja, tragovi Crvene armije su verovatno najžešće zatrti u baltičkim republikama Litvaniji, Estoniji i Letoniji. Ove tri države je SSSR okupirao i anektirao 1940. godine, posle pakta Ribentrop–Molotov. Potom ih je osvojila Nemačka 1941. godine, pa ponovo Sovjetski Savez 1944, u čijem sastavu su ostale do 1989. i raspada "prve zemlje socijalizma".

Sudeći po praznicima, reklo bi se da je teror u tim državama bio mnogo žešći pod vlašću Sovjeta nego pod nacistima. Tako, na primer, Letonci imaju čak dva praznika posvećena žrtvama komunizma, 25. mart i 14. jun, kojima se obeležavaju masovne deportacije u Staljinove logore širom SSSR. U prvoj nedelji decembra je dan sećanja na komunistički genocid nad Letoncima. Praznuje se i 17. jun, dan kada je SSSR okupirao ovu zemlju. Dan oslobođenja Rige, 13. oktobar, kada je Crvena armija proterala naciste, ne pominje se kao nešto što bi trebalo slaviti, naprotiv.

Od antifašističkih praznika tu je samo 8. maj, dan pobede nad fašizmom. Rečiti su opisi po sajtovima kojima država Letonija sebe predstavlja svetu, pa tako na jednom od njih uz pominjanje 8. maja stoji da su i nacisti i Sovjeti, "obe okupatorske zemlje", regrutovali silom Letonce, njih 200.000, od kojih je 100.000 poginulo.

Od Drugog svetskog rata, tu je i 4. jul, posvećen genocidu nad Jevrejima. Tog dana su 1941. godine u tri sinagoge u Rigi stotine Jevreja živi spaljeni. Efraim Zurof, direktor Centra "Simon Vizental", u tekstu na svom blogu napisanom prošle godine, kaže da se u oglašavanjima povodom tog dana letonski zvaničnici malo ili nimalo osvrću na činjenicu da su taj zločin počinili letonski saradnici nacista, kojih nije nedostajalo ni u okolnim zemljama, u kojima je genocid nad Jevrejima temeljno sproveden. Tako je, na primer, Estonija ubrzo pošto su je okupirali Nemci proglašena Judenfrei državom. Nemačka je koristila baltičke države za »

BUGARSKA SE IZVINJAVA ČEHOSLOVAČKOJ: Spomenik vojnicima Crvene armije u Sofiji

osnivanje koncetracionih logora i za Jevreje iz drugih država, samo u Estoniji su postojala 22 takva logora, čiji su službenici mahom bili domaći saradnici nacista.

Efraim Zurof u pomenutom tekstu konstatuje da baltičke države pokušavaju da menjaju percepciju Drugog svetskog rata na radikalan način, da su takve aktivnosti finansirane i sponzorisane od vlada, sa ciljem da minimiziraju ili sakriju strašne zločine počinjene od "domaćih" nacista prema Jevrejima, da skrenu pažnju sa tih zločina na patnje Istočnoevropljana pod Sovjetima i komunističkim režimima, da ubede svet da su komunistički zločini bili genocid, da stvore lažni narativ lokalnih heroizama u borbi protiv komunizma, ignorišući činjenicu da su mnogi od lokalnih "boraca za slobodu" aktivno učestvovali u masovnim ubistvima Jevreja...

Kao primer je naveo proslavu u letonskom gradu Limbaziju, gde je 4. jula 2013. desničarska partija Visu Latvija (Sve za Letoniju) obeležila dan "oslobođenja od Sovjeta", koje su izvršile nemačke trupe. Organizatori nisu pomenuli činjenicu da je odlazak Sovjeta bio signal za masakr nad Jevrejima u Limbaziju, koji su izvršili stanovnici gradića predvođeni lokalnim luteranskim sveštenikom. U leto i jesen 1941. ista sudbina je zadesila Jevreje u čitavoj Letoniji, a genocid su izvršili Nemci i njihovi brojni domaći saradnici. Država, doduše, nije bila sponzor pomenute proslave, ali Visu Latvija je deo vladajuće koalicije, i nije snosila posledice zbog proslave. Ta partija inače podržava i godišnji marš letonskih SS veterana svakog 16. marta u centru Rige.

Ti veterani, i u Letoniji i kod suseda, tvrde da su se za slobodu svojih država borili i u nemačkim trupama (u Estoniji je prva "domaća" SS legija osnovana 1942, do 1944. godine se na strani Nemaca borilo desetine hiljada Estonaca, što mobilisanih, što dobrovoljaca). Vlade baltičkih država, inače članica EU, ne podržavaju javno postupke i reči veterana, ali mnogi postupci tih vlada vode ka forsiranom izjednačavanju uloga nacista i Crvene armije. Pošto je Crvena armija oslobodila Talin 22. septembra 1944, podignut je bronzani spomenik sovjetskom vojniku nazvan Spomenik oslobodiocima Talina. Spomenik je premešten 2007. godine na obližnje vojno groblje i nazvan Spomenik palima u Drugom svetskom ratu, što je izazvalo žestoke proteste ruske zajednice (Rusa je u ovoj državi oko 27 odsto). Došlo je i do sukoba između proruskih demonstranata i estonskih nacionalista (Bronzane noći u Talinu), estonska ambasada u Moskvi bila je sedam dana pod opsadom, Rusi su poveli sajber rat protiv Estonije. U "rat spomenicima" uklapa se i onaj u Lihuli kod Talina, koji slavi Estonce koji su se borili protiv Sovjeta u jedinicama finske armije, Vermahta i SS-a. Nema nacističkih simbola, ali je simbolika očita, pa su protestovale brojne organizacije poput Centra "Simon Vizental". Ljubitelji spomenika tvrde da ne slave naciste i da su, pridružujući se nemačkoj vojsci, njihovi zemljaci birali manje zlo.

Mađarski ekstremni desničari, kao i njihovi istomišljenici širom Evrope, nisu tako suptilni. Dan kada je Crvena armija osvojila Budimpeštu, 13. februar 1945. godine, oni slave kao Dan časti veličajući "herojski otpor Nemaca koji su u Budimpešti branili Evropu od komunizma". U njihovim publikacijama povodom tog dana ne pominje se da je oko trećina od 200.000 Jevreja u Budimpešti ubijena za vreme nemačke okupacije, naročito intenzivno tokom opsade ovog grada, jedne od najtežih u Drugom svetskom ratu. Opsada je trajala od 29. decembra 1944. do 13. februara 1945. godine, a nemačke SS divizije i mađarski fašisti su se borili za svaku ulicu i kuću.

U vreme komunizma dan oslobođenja Budimpešte bio je državni praznik, proslavljan poput svih sličnih datuma u državama socijalizma. Međutim, ni prvih godina posle pada komunizma niko nije glasno postavljao pitanje da li je Budimpešta oslobođena ili osvojena, mada se sve više pričalo o zločinima sovjetske armije, silovanjima, ubistvima, deportacijama u gulage. Tek 1995. u jednoj televizijskoj debati je čuveni režiser, oskarovac Ištvan Sabo, javno pokrenuo pitanje koje su svi zaobilazili. Posle toga su se razmahali i pomenuti desničari; socijalisti se i dalje drže antifašističke tradicije, konzervativni Fides se nije mnogo oglašavao po tom pitanju. Sa usponom Orbanove desnice, u javnosti se učvršćuje shvatanje da je dolaskom Sovjeta jedan totalitarizam zamenio drugi, uz sve češće glorifikovanje i opravdavanje onih koji su se borili na "pogrešnoj", nacističkoj strani.

RATOVI SPOMENICIMA, NA DRUGI NAČIN

Verovatno nesvesno, izvesna organizacija pod imenom Balkanski kulturni centar sabrala je u par rečenica sve muke bivših socijalističkih zemalja koje bi da odjednom odbace komunističku prošlost i sve što uz nju ide, poput antifašističke borbe, negirajući da je tada bilo ičeg dobrog. Pomenuti centar na svom sajtu o glavnom gradu Bugarske Sofiji piše: "Tokom totalitarističkog režima (9. septembar 1944. – 10. novembra 1989. godine), Sofija je postala veliki nacionalni, ekonomski, akademski i kulturni centar."

U Drugom svetskom ratu Bugarska se borila na strani Nemačke i njenih saveznika. Okupirala je delove teritorija Grčke i Jugoslavije, zajedno s Nemcima učestvovala u borbama protiv NOVJ. Dok je Crvena armija napredovala kroz Rumuniju 1944. godine, bugarska vlada je proglasila neutralnost, a štab partizanske bugarske armije i CK Komunističke partije preuzeli su vlast u Sofiji u noći između 8. i 9. septembra. Nova bugarska vlada je objavila rat Nemačkoj i naredila da se ne pruža otpor Crvenoj armiji, pa se Bugarska na jedan dan našla u jedinstvenoj situaciji, bila je u ratnom stanju i sa Nemačkom i sa saveznicima, sa kojima još nije potpisala primirje. Jedinice Crvene armije 16. septembra 1944. su ušle u Sofiju, a spomenik vojnicima Crvene armije je izgrađen

povodom desetogodišnjice tog događaja.

Kada je 1989. pao dotadašnji režim, protivnici komunizma tražili su da se spomenik sruši, ali su ga "rusofili" odbranili. To još ne znači da je ostao bezbedan, anonimni crtač je sovjetske vojnike 2011. godine pretvorio u superheroje i likove iz crtanih filmova poput Supermena, Deda Mraza, maskote Mekdonaldsa. Ispod grafita je napisao: "Kretanje sa vremenom". Spomenik je vraćen u prethodno stanje, ali je ponovo prefarban u znak podrške članicama ruske pank grupe Pusi rajot, opet očišćen, pa 2013. ofarban u roze u znak "umetničkog izvinjenja" zbog bugarske podrške sovjetskim trupama koje su ugušile Praško proleće u Čehoslovačkoj 1968. godine, uz natpise na bugarskom i češkom: "Bugarska se izvinjava". Mnogi su to protumačili kao omaž češkom umetniku Davidu Černiju, koji je 1991. u roze ofarbao stari sovjetski tenk, spomenik sovjetskim tenkistima u centru Praga. Černi je potom uhapšen, tenku vraćena prvobitna boja, ali su ga njegovi pomoćnici ponovo ofarbali u roze, posle čega je prebačen u vojni muzej.

Crvena armija je osvojila Beč 14. aprila 1945, posle teških borbi. Radio Moskva javio je tada da je u bici za Beč za deset dana poginulo 19.000 nemačkih i 18.000 sovjetskih vojnika. Spomenik crvenoarmejcima koji su učestvovali u borbama za Beč podignut je na Švarcenbergovom trgu, koji se od 1945. do 1956. godine zvao Staljinov trg. Očuvanje spomenika u prvobitnom obliku zagarantovano je ustavom Austrije.

Svake godine 14. aprila gradske vlasti polažu cveće i vence na taj spomenik, ali on je često i meta skrnavljenja. Jedan njegov deo je 9. maja ove godine potpuno ofarban žutom bojom, sličnih napada bilo je i 2011. i 2012. godine, pa je Moskva u više navrata opomenula Austriju da ima obavezu da spomenik čuva.

Na Jutjubu se nalazi snimak ulaska Crvene armije u Bukurešt, 31. avgusta 1944. godine. Mnogo je razdraganih i srećnih lica u masi ljudi na ulicama koji pozdravljaju sovjetske vojnike. Ne deluje da su snimci nameštени i režirani, radost izgleda spontana. Stotine komentara su ispod pomenutog snimka, na engleskom i rumunskom jeziku, ostavljeni u periodu od nekoliko godina. Vodi se, naravno, diskusija da li je u pitanju oslobađanje ili osvajanje Bukurešta. Pristalice okupacije pominju stotine hiljada zarobljenih rumunskih vojnika koji su poslati u udaljene sovjetske logore peške, umirući masovno na tom putu, pominju streljanja bez suđenja, hapšenja, pljačke.

Zagovornike oslobođenja najefektnije je predstavio anonimni Rumun koji je napisao da je demokratija u Rumuniji umrla od ruke simpatizera nacista, Gvozdene garde, koju je sledila vojna diktatura maršala Antoneskua, najlojalnijeg Hitlerovog saradnika posle Musolinija, koji je želeo Rumuniju očišćenu od Jevreja. "Rumunija se pridružila napadu na SSSR. Ovo su činjenice i ja kao Rumun ne mogu da ih negiram. Rumunska vojska je poražena i SSSR je okupirao Rumuniju do 1957. To je bilo oslobođenje, ne postavlja se pitanje oko toga." ¶

MOMIR TURUDIĆ

Karneval jugoslovenskog

PRVI MAJ 1948: Parada zanatlija, esnafa, radnog naroda...
foto: Odbrana, fofo arhiva

Na prvomajskim paradama u Jugoslaviji svaka opština, svako preduzeće ili škola hteli su da se pokažu u što boljem svetlu, izmišljali su originalne nošnje, kostime i maske, pravile su se scenografije i koreografije na vozilima koja su defilovala pred partijskim i državnim rukovodstvom. Kolone bi predvodile jedinice Narodne armije. Sredinom šezdesetih godina vojne parade koje su slavile pobedu nad fašizmom su razdvojene od prvomajskih. Poslednja je održana 1985. godine. Marširali su Jugosloveni, čvrstim strojevim korakom u budućnost. Šest godina kasnije počeli su da pucaju jedni na druge

Kao dečak sam u Petrovgradu, današnjem Zrenjaninu, svakog 6. septembra kroz prozor našeg stana u Ulici kralja Aleksandra – posle se zvala Ulica Adolfa Hitlera, pa Ulica maršala Tita, a danas opet Kralja Aleksandra – posmatrao kako uz treštavu muziku prolazi vojna parada u čast rođendana kralja Petra II. Moja sestra Ildi se rodila 6. septembra 1934. godine. Mi smo joj govorili da se parada pod našim prozorom priređuje u njenu čast. Malu decu, ali i lakoverne ljude, nije teško ubediti da se ponešto priređuje baš za njih, iako sa njima nema nikakve veze.

Nažalost, nisam vodio dnevnik o vojnim i drugim paradama koje sam mnogo kasnije video u Beogradu i moram da se oslonim na svoje nesigurno staračko pamćenje, jer ni Gugl ni ostali pretraživači, nisu zabeležili one prave, zanimljive detalje o svim tim mimohodima. Kažem mimohod, možda će me lektori optužiti da je to hrvatizam, ali sviđa mi se reč koja označava marširanje vojnika, defile automobila, topova i tenkova, "hodanje" onih dole "mimo" onih gore na tribinama.

Ja sam imao pravo da sedim na tribini samo jednom, sa još nekih hiljadu zvanica, i to na vojnoj paradi u Beogradu u čast četrdesetogodišnjice pobede nad fašizmom 9. maja 1985. Ranije sam ih samo posmatrao, uspevao sam da nikad ne marširam, niti da na neki drugi način učestvujem.

Ove naše, 2014. godine, 9. maja nismo baš mnogo razmišljali o pobedi nad fašizmom, recimo zato što šezdesetdevetogodišnjica zaista nije okrugli datum. Ali imaćemo, eto, posle toliko decenija svečani marš oružanih snaga i prelet jedinica svog, pa čak i ruskog ratnog

socijalizma

vazduhoplovstva, u četvrtak 16. oktobra, četiri dana pre sedamdesetogodišnjice oslobođenja Beograda. Nije na meni da ovom prilikom razmišljam zašto baš na taj dan koji ni sa čim nikakve veze nema, valjda zbog toga što Vladimir Putin baš tada slučajno ima nekoliko sati vremena da svrati u Beograd. Na meni je da se prisetim davno prošlih parada.

PRVOMAJSKE PARADE

U Beogradu sam 1951. godine preko Saveza književnika dobio deo stana na četvrtom spratu zgrade na uglu Bulevara Revolucije i Generala Ždanova. Da ne bude zabune, zgrada je ista, ali se sad nalazi na uglu Bulevara kralja Aleksandra i Resavske. Kroz prozor sam opet udobno mogao da posmatram vojne parade. I ne samo vojne.

Čelo kolone bi stajalo baš na raskrsnici kod parka Tašmajdan, taman da bi se sve uhodalo tih stotinak metara do centralne tribine pred, tada, Saveznom skupštinom. Učesnici parade su se postrojavali kilometrima i kilometrima duž Bulevara prema istoku.

Nije sve bilo u nastupu vojske. Vojska je valjda navikla da maršira, da defiluje onim teškim, počasnim, takozvanim strojevim korakom, što jače gazeći po asfaltu, tako da posle zabole kukovi. Ja sam učešće na takvim manifestacijama uspešno izbegavao, posle koncentracionog logora smatrao sam da je svaki fizički napor suvišan, ali vojsku sam ipak morao da služim, i to u školi za rezervne pešadijske oficire, i tu sam uz sav trud da zabušavam ipak morao da naučim i taj neprirodni način kretanja. Meni je uvek naročito smešno bilo kada bi neki već podebeo oficir morao tim svečanim korakom da prilazi nekome višem po činu da bi podneo raport. Sve vojske na svetu imaju svoj paradni korak, sećamo se visokog dizanja nogu Hitlerovih vojnika nazvanog *Stechschritt* – korak koji bode – noge bi se nesavijene u kolenu dizale do horizontale – što je stara pruska tradicija sa početka XIX veka. Ili onog, verovatno veoma teškog, usporenog koraka grčkih vojnika.

Posle svih rodova vojske na našim prvomajskim paradama nastupao bi narod. "Radnici, seljaci i poštena inteligencija" – kako se tada govorilo – prodefilovali bi pred "svojim rukovodstvom" koje im je mahalo sa tribina.

Da bi Prvog maja, na Praznik rada, sve funkcionisalo kako treba, narod je morao da ustane u ranu zoru i požuri da zauzme svoje mesto u sporednim ulicama Bulevara. Onda bi se satima čekalo. Kuriri bi jurili gore-dole, proveravali situaciju i javljali ko je gde gotov ili još nije, da li je sve u redu, je li sve dovoljno sređeno, umiveno, dostojanstveno i spremno za pokret. Loše pripremljene grupe ili tako rano već pijani pojedinci na vreme su isključivani iz stroja. To bi danas sa mobilnim telefonima bilo mnogo lakše.

Na čelu parade marširali su zastavnici. Posle njih se koračalo sa ogromnim portretima partijskih i državnih rukovodilaca, državnim grbom, petokrakom i srpom i čekićem velikim po nekoliko metara, i sa bezbroj parola koje su slavile pobedu proleterijata. Zatim su se predstavljale firme, opštine, razna zanimanja. Prolazili su traktori koji su vukli poljoprivredne mašine. Na kamionima su pekari pekli hleb, dimničari se pravili da čiste dimnjake, frizeri su frizirali i brijali, rudari bajagi kopali rudu, balerine su igrale – svi u svojim radnim uniformama.

Neki kamioni su predstavljali prave male bašte sa živim cvećem, na drugima su bile montirane šine kao simbol omladinskih radnih akcija, čitavi mali brodovi, ali i avioni – nadletanja su došla u modu nešto kasnije. Sećam se jednog kamiona sa ogromnim maketama knjiga i natpisom "Knjige u narod". Svako preduzeće, svaka škola, svaki deo grada hteli su da se pokažu u što boljem svetlu, izmišljali su originalne nošnje, kostime i maske, pravile su se prave scenografije i koreografije na vozilima.

Marširali bi gimnastičari i drugi sportisti, procupkali folklorci, biciklisti. To je bilo pravo takmičenje ko će da izmisli nešto lepše, duhovitije, atraktivnije.

Na tribini ispred skupštine stajali bi nasmejani drug Tito i državno rukovodstvo, ali bilo je publike duž cele trase, ljudi su bili na prozorima, a na trotoare su radoznalci izlazili rano da bi posedali na hoklice i sanduke koje bi doneli, jer televizije u vreme tih prvih parada još nije bilo, ali bilo je mnogo iskrenog veselja.

NA PAROVE RAZBROJS

Da li je sve to bilo strašno "istočnoevropski", odnosno komunistički?

Vojne parade se redovno održavaju u mnogim zemljama, možda najupečatljivije u Francuskoj na nacionalni praznik ili u Engleskoj na kraljičin rođendan. Znamo da su povorke sa kamionima na kojima se svašta prikazuje različitim povodima, pre svega lepe devojke, česte u Americi; povorke sa mnogo kamiona sa lutkama, aluzijama na političare i interesantna društvena zbivanja sačinjavaju velike karnevalske povorke u Kelnu; da ne govorimo o čuvenom karnevalu u Rio de Žaneiru svake godine između 28. februara i 5. marta sa bezbroj polugolih, prelepih žena, samba-igračicama koje se čitave godine pripremaju za taj nastup. Znači, stvar je ukusa šta volimo, koliko je učešće u takvim priredbama dobrovoljno, mnogi čak jedva čekaju da se prikažu javno i uvrede se ako im se to ne dozvoli, jer nisu dovoljno duhovito spremili svoju tačku u mimohodu. Ne mora svaka parada da ima istočnokomunistički miris i ukus.

Ja sam intimno bio protiv parada. Ne sećam se koje godine sam kao urednik omladinskih novina bio pozvan da učestvujem u radu odbora za pripremu Prvomajske parade, valjda sredinom ili krajem pedesetih godina. Sve što sam opisao valjalo je detaljno isplanirati, podeliti zadatke, utvrditi redosled mimohoda. Na prvom sastanku sam podsetio da je prvomajska tradicija u našoj zemlji da se organizuju uranci, da bi trebalo da se radni ljudi na svoj praznik provesele i odmore »

u prirodi, a ne da ceo dan provode u pripremama za prolazak ispred tribine sa partijskim i državnim funkcionerima, i rekao da ne znam da li i zašto uopšte vojska mora da defiluje, ali ako baš mora, zašto baš Prvog maja, a ne na Dan pobede osam dana kasnije.

Šta mi se dogodilo zbog tog bezobrazluka? Ništa. Na sastanku mi nisu odgovorili, nastavilo se sa diskusijom kao da ništa nisam ni rekao, kao da me nema, a na sledeće sastanke istog odbora me prosto više nisu pozivali. Nisu me isključili iz odbora, samo za organizatore više nisam postojao. Satisfakcija za mene: sve do 1964. godine su prvomajske parade organizovane otprilike kako sam ih opisao, ali 1965. godine prvi put je vojni defile zakazan za 9. maj, svakako ne zbog mog tada već sigurno odavno zaboravljenog predloga, nego zbog toga što je to zaista bilo logično. Doneta je odluka da se ubuduće vojna parada održava svake pete godine. Međutim, ponovila se samo još tri puta.

Mnogo decenija kasnije video sam kako se u Beču odvija Prvomajska parada. Oko devet ujutro se sakupljaju oni koji žele da preko širokih kružnih bulevara defiluju do trga pred gradskom većnicom. Na čelu kolone sa crvenim karanfilima ide predsednik Socijaldemokratske partije, koji je poslednjih decenija najčešće bio istovremeno i predsednik vlade. Pažnja, nije se pred njim defilovalo, nego je on sa socijalističkim ministrima peške predvodio povorku. Prošle godine sakupilo se oko 15.000 učesnika. Pred većnicom održano je nekoliko govora, građanima su se obratili gradonačelnik Mihael Hojpl i predsednik vlade Verner Fajman i na kraju su svi zajedno pevali Internacionalu i "pesmu rada", nezvaničnu himnu austrijske socijaldemokratije.

Austrija je čudna, ponekad sam u iskušenju da kažem "operetska" zemlja. Grb joj je stari, carski, dvoglavi orao, ali u kandžama drži srp i čekić, a između kandži se nalazi simbolično razbijeni okov.

POSLEDNJA JUGOSLOVENSKA PARADA

Vojne parade u Beogradu su se po odluci da to bude svake pete godine održale samo 1970. i 1975. Ideja je bila ne samo da se slavi uspomena na pobedu nad fašizmom, nego i da se pokaže vojnoodbrambeni, pa i privredni potencijal zemlje. Dok je 1980. godine 9. maja svet slavio tridesetpetogodišnjicu velike pobede nad fašizmom Jugoslaviju je obuzelo drugačije raspoloženje, kod nas nije bilo parade. Tito je posle duge bolesti umro 4. maja. Povodom njegove sahrane 8. maja u Beogradu se okupio najveći broj državnika ikada na istom mestu – stiglo je 209 delegacija iz 128 država. Umesto vojne parade krenula je povorka od Savezne skupštine do Kuće cveća na Dedinju, bila je posvećena samo jednom od velikih pobednika u Drugom svetskom ratu. Krajnji pobednik će uvek i u svakom slučaju biti smrt.

Za maj 1985. godine zakazana je velika proslava četrdesetogodišnjice pobede nad fašizmom koja je označavala i nastanak one Jugoslavije, u kojoj se još nije naslućivalo da će se uskoro raspasti. Tim povodom osnovan je državni odbor za organizaciju svih manifestacija. Ja sam tada bio sekretar predsedništva Saveza književnika Jugoslavije i član Savezne konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda – dabome, i to je tada postojalo, a ja sam čak mislio da to ima smisla u pogledu razvoja neke naše specifične samoupravne demokratije. Po toj "liniji" – kako smo tada govorili – izabran sam u taj odbor.

Šta smo radili? Moram da priznam, da se gotovo se ničega ne sećam. Jasno je da je najvažnija i najzanimljivija tačka programa trebalo da bude parada predvođena vojskom. Ja sam predlagao da bi više pažnje trebalo da se posveti kulturnim manifestacijama, a pošto na to niko nije reagovao, protestovao sam: "Zašto smo uopšte ovde kad nas niko ne sluša?"

Odgovorio mi je general Svetozar Oro: "Ja ne znam zašto ste vi ovde, ali odluke donosi vojska..."

Vojska je nas civilne članove odbora ipak ljubazno pozvala da kod Bubanj Potoka posetimo vojnike koji su vežbali za paradu i tu smo dobili nezaboravno dobar vojnički pasulj iz kazana.

Dobio sam ulaznicu da paradu posmatram sa tribine postavljene ispred Savezne skupštine. U zgradu Skupštine ušao sam iz Kosovske ulice i kroz nju došao do tribine, ali pošto je pored državnog i partijskog rukovodstva trebalo smestiti i sve još žive narodne heroje i druge veterane, goste iz inostranstva i članove diplomatskog kora, predstavnike verskih

DEMONSTRACIJA MOĆI: 9. maj 1985.
foto: Draško Gagović

zajednica, nauke, kulture, privrede, sporta i društvenih organizacija, to i nije bilo tako elitno i probrano društvo, kao što je bilo ono koje se okupljalo na tribini zajedno sa Titom. Tito je sad sa nama bio samo u vidu ogromnog portreta na platnu koje je bilo razapeto nad nama, pominjan je bio u bezbroj parola, pesama i fraza. Tribina se sastojala od devet ogromnih loža, jedne centralne u smislu one Orvelove da su "sve životinje jednake, ali da su neke jednakije od drugih".

Šef države koji je "primio paradu" i izrekao naredbu "Možete da počnete!" bio je tada Veselin Đuranović (1925–1997), a ravnopravno je uz njega stajao predsednik predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije Ali Šukrija (1919–2005). Njih dvojica slučajno su bili baš predstavnici Crne Gore i Kosova. Tada su se predsedavajući državnog i partijskog predsedništva rotirali na godinu dana.

Obojica su se 1989. povukli iz političkog života. Ili možda bili prisiljeni da se povuku? To ne znam. Za Alija Šukriju sam proverio, nije otišao da živi na Kosovu, ostao je Jugosloven do kraja, umro je u Beogradu. Za Vesu Đuranovića se za mene podrazumevalo da svoje stavove nikad neće promeniti. Kada smo pripremali posetu nemačkog kancelara Helmuta Šmita, ja sam mu se jednom prilikom obratio sa "Druže predsedniče", a on me je upozorio: "Ako si zaboravio, ja se zovem Vesa."

foto: Draško Gagović

ZA MARŠALA TITA: Dom sindikata i parada povodom pobede nad fašizmom 1970.

Počeo je marš pred nama. Preda mnom. Onaj strojev korak, lupanje po asfaltu. Ispred svake kolone oficir sa isukanom sabljom, a za njim ne ljudi, nego blokovi ljudskih tela, glave okrenute prema nama, čvrsto stisnute vilice. Redom svi rodovi vojske, vojne akademije i škole, teritorijalna odbrana, policija, vatrogasci, ali posle takođe i teritorijalna odbrana i civilna zaštita, drugi civili, ko će znati koje fele, pioniri – deca, igrajući pred nama folklorci, a posle svih njih sve što je na točkovima, građevinske mašine, opet vatrogasci i policajci, ali sada motorizovani, motociklisti, patrolni čamci na kamionima, najzad ono što očekujemo od vojske, artiljerija – haubice i raketni bacači, oklopna vozila, tenkovi... Pitao sam se tada šta će ostati od asfalta u centru Beograda. S jedne strane dosadno, sa druge impresivno, tada su i strane obaveštajne službe mislile da je to jedna od najvećih vojnih sila na svetu. Naravno da sam to mislio i ja. Mislio sam da je to dobro. Bilo mi je drago što sam kao jedan od mnogih na tim tribinama deo svega toga.

Deo svega toga? A šta danas mislim kada se prisećam svega što sam tada mislio?

Marširali su Jugosloveni, ali obraćala se velika pažnja na to da i komandni sastav i pojedinci u stroju budu pažljivo ravnopravno probrani iz šest republika i dve autonomne pokrajine.

Na kojoj je strani ko od učesnika te parade stajao pet-šest godina kasnije? Pogotovu članovi teritorijalne odbrane, koja je postala temelj vojski nezavisne Slovenije i Hrvatske? Da li je poneki učesnik parade u Beogradu 1985. nekoliko godina kasnije pucao na nekog druga koji je tada marširao pored njega? Ubio druga iz iste kolone sa mimohoda? Da li je ta poslednja jugoslovenska parada nosila u sebi ne samo klicu razlaza, klicu raspada, nego i bratoubilačkih ratova vođenih onim istim oružjem i oruđem koje je tako ponosno prikazano ispred svečane tribine?

Da li je iko od onih koji su marširali ili posmatrali svečanu povorku mogao da nasluti u kakvu smo neizvesnu budućnost krenuli čvrstim strojevim korakom?

Kada razmišljajući o svim jugoslovenskim paradama, mimohodima, defileima, svečanim povorkama i sličnim manifestacijama, kojima sam prisustvovao ili koje sam posmatrao, stignem do te parade 1985. godine, dođe mi da zaplačem, moram da zastanem i da konstatujem da više nemam šta da kažem. ¶

IVAN IVANJI

Hteli bismo sve, a ne znamo šta hoćemo

"Mi sada imamo potpuno paradoksalnu situaciju da su antievropejci za Evropsku uniju, da su homofobi za organizovanje Prajda, da su četničke vojvode odjednom za antifašizam evropskog tipa, a ne ovaj naš kvaziantifašizam, koji hoće da izjednači partizanski i četnički pokret. Isti oni koji su godinama govorili o 20. oktobru 1944. kao o okupaciji, sada ga slave"

Retki su primeri u našoj izdavačkoj delatnosti da nečija doktorska disertacija, objavljena kao knjiga, pa još iz oblasti istorije, bude rasprodata u dva izdanja. Takav je slučaj Radine Vučetić, docentkinje na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu, i njene knjige/disertacije "Koka-kola socijalizam" (Službeni glasnik, 2012). Trenutno, Radina Vučetić piše knjigu o procesu suprotnom od onog koji je obrađivala u doktorskoj tezi: o antiamerikanizmu na prelazu iz XX u XXI vek. Na početku razgovora za "Vreme" konstatujemo da je pravo malo čudo to kad bilo koja knjiga naučne tematike dostigne status bestselera. "Zadatak nauke, pogotovo istorijske nauke i jeste da dopre do što većeg broja ljudi", kaže Radina Vučetić, a onda nastavljamo o amerikanizaciji, antiamerikanizmu, čuvenoj našoj "raspetosti između istoka i zapada", o našim antifašizmima i o "ovome sada."

"VREME": Doktorirali ste na amerikanizaciji jugoslovenske kulture i života šezdesetih godina XX veka. Da li ste taj period odabrali jer je u njemu amerikanizacija bila najizraženija ili iz nekog drugog razloga?

RADINA VUČETIĆ: Šezdesete su bile burna hladnoratovska decenija obeležena neprekidnom borbom supersila za "srca i duše", u okviru koje se odvijao i proces amerikanizacije. One su bile fenomen koji je fascinirao umetnike, filozofe, sociologe. To je decenija koju su obeležila značajna događanja i u svetu i kod nas: podizanje Berlinskog zida, Kubanska kriza, ubistvo Kenedija, Vijetnamski rat, sletanje na Mesec, seksualna revolucija, hipi pokret, pop-art, kultni filmovi. Isto tako burna je bila i kod nas – sa smenom Aleksandra Rankovića, 1968, buđenjem nacionalizma, ali i osnivanjem BITEF-a, filmovima crnog talasa. Bio je to vrhunac hladnog rata, ali i vrhunac uspona američke popularne kulture. Upravo su i popularna kultura i način života u Jugoslaviji vidno amerikanizovani upravo u ovoj deceniji, i to je bio jedan od ključnih razloga za izbor tog perioda. Pored toga, u istoriografijama se pojedini vekovi posmatraju kroz značajne decenije, a za XX vek su to definitivno dvadesete i šezdesete.

Osim američkih uticaja, kojima se bavite u "Koka-kola socijalizmu", na život i kulturu Jugoslovena uticale su i druge kulture. Koji su uticaji još važni, osim američkog?

Amerika je izrasla u vodeću silu u XX veku, zbog čega mnogi XX vek nazivaju američkim vekom. Mi ne znamo čiji će biti XXI vek, ali je dominacija američke popularne kulture bila prisutna kroz ceo XX, i još je dominantna. To, naravno, ne znači da nije bilo drugih uticaja. U međuratnom periodu kod nas je bio najjači francuski uticaj. On je bio jak i u SFRJ, kao i italijanski. Sa velikim žarom se pratio i francuski novi talas, italijanski neorealizam, filmovi Bergmana i Kurosave, slušali šlageri sa San Rema, plakalo sa mama Huanitom... Mi smo bili jedna od prvih zemalja koja je prevela Solženjicina i Pasternaka, i u kojoj su bili redovi za balet Boljšog teatra. O svim tim pojavama sam uzgredno pisala u svojoj knjizi, jer moja tema nije bila strani kulturni uticaji u Jugoslaviji, nego amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture, a pošto su američki kulturni uticaji bili dominantni, naročito kada je u pitanju popularna kultura, razumljivo je da su bili u fokusu mog istraživanja.

Kada govorimo o amerikanizaciji, na kojim sve nivoima je ona prisutna, pre svega danas i kako to vezujemo za globalizaciju?

Danas je teško napraviti preciznu distinkciju između amerikanizacije i globalizacije, češće se govori o globalizaciji, nego o amerikanizaciji, a na amerikanizaciju se gleda kao na "predfazu" globalizacije. Tu su i tvrdnje da je na kraju XX veka globalizacija imala američko lice, da je svet bombardovan američkom kompjuterskom i internet tehnologijom, filmovima, fast-foodovima, koka-kolom i Diznijem, a čak se i međunarodne organizacije, poput MMF-a i Svetske trgovinske organizacije vezuju za Ameriku i američku vladu. I amerikanizacija i globalizacija su u našim životima prisutne na svim nivoima, mnogo više nego što smo sami toga svesni. Kupujemo u samoposlugama, koje su američki izum, pijemo koka-kolu, pratimo američke filmove, nosimo *nike* patike, gledamo MTV, ili CNN... Mnoga američka kulturna i tehnološka dostignuća su postala globalne vrednosti, kao što su romani Hemingveja i Ficdžeralda, roman *Lovac u raži*, filmovi poput *Kazablanke* i *Građanina Kejna*, muzika Geršvina, slikarstvo Endija Vorhola, ali i *IBM* Bila Gejtsa ili *Apple* Stiva Džobsa. I amerikanizacija koju smo "trpeli" i globalizacija koju "trpimo" su globalni trendovi, koje možemo da ne volimo, ali na koje teško da možemo da utičemo, jer su sastavni deo našeg života.

Čini mi se da je danas odnos malih i velikih kultura izraženiji nego ikad pre. Pre desetak godina, *Čudesna sudbina Amelije Pulen*, francuski film, bila je ogroman hit. Danas to deluje nezamislivo. Ili nije tako?

Pojmovi "velike" i "male" kulture danas gube svoja ranija značenja. I dalje kulturni svet "dižu na noge" romani Marija Vargasa Ljose, Orhana Pamuka, Haruki

foto: M. Milenković

Murakamija, koji svakako ne pripadaju "velikim kulturama", po starim podelama. I pre filma i posle filma *Čudesna sudbina Amelije Pulen* (a francuska kultura, ipak, nije "mala"), bilo je filmova "manjih" kinematografija koji su uzbuđivali svet. S druge strane, iz Holivuda danas stižu blokbasteri, a ne veliki filmovi poput *Građanina Kejna*, te uticaj holivudske estetike nije više onakav kakav je bio. Izlozi knjižara puni knjiga Sidnija Šeldona ili Dena Brauna nisu slika prisustva "velike" američke kulture u svetu, oni su slika komercijalizacije kulture. Pojednostavljeno rečeno, "velike" i "male" kulture sve manje određuje *made in*, a sve više profit. U vremenu neoliberalnog kapitalizma, vrhunska kultura je, čini mi se, kao i društvene nauke, na umoru, "na aparatima" entuzijazma. Više se cene "projekti", nego rezultat, poželjniji je, za neku knjigu, dobar *spin* od pozitivne studije o njoj, važnije je da li će neki pisac imati na svojim društvenim mrežama hiljade *followera*, nego šta piše. Deo problema je i zasićenost ponudama, i to zasićenost koju stvaraju upravo "projekti", spinovanja, *followeri*, "brendiranja" i slični fenomeni, koji su nekada bili daleko od kulture.

Sa druge strane, osim amerikanizacije kao fenomena, imamo i antiamerikanizam. Da li, bar kad je o našem podneblju reč, možemo nekako da odredimo vreme početka ovog procesa?

Mi smo, kada se rušio Berlinski zid, ispali sa koloseka istorije jer nismo shvatili šta se dešava. Dok se rušio ceo jedan svet, i stvarao novi, postkomunistički, u kome smo mogli da budemo predvodnici tranzicije, nama se događao narod, kao uvod u krvave ratove. Tako smo od decenija »

amerikanizacije jedne socijalističke zemlje, u kojoj su se gledali američki filmovi, svirali i slušali džez i rokenrol, nosile farmerke i pila koka-kola, stigli do jakog talasa antiamerikanizma. Jaka antiamerička retorika je počela za vreme Slobodana Miloševića, kulminirala za vreme bombardovanja 1999, ali se najdalje otišlo u februarskim nemirima 2008, kada su desničarske organizacije i huligani, a sve uz dirigovanje desnice sa vlasti, izveli niz napada i paljenja Mekdonalds restorana, i zapalili Ambasadu SAD. Paljenje ambasade je ekstrem, i tu smo se svrstali u neslavnu statistiku paljenja američkih ambasada, uz Islamabad 1979. godine. Upravo je Mekdonalds dobar primer kroz koji se može pratiti naše okretanje od amerikanizacije ka antiamerikanizmu: kada je on otvoren 1988, taj događaj su obeležili nezapamćeni redovi oduševljenih građana; kada je počelo NATO bombardovanje 1999, u Srbiji je demolirano 15 Mekdonalds restorana, a zaposleni su pokušali da "ubiju" američki identitet Mekdonaldsa pojačavanjem "srpstva" ovog američkog lanca, tako što su na zlatno-žute lukove slova "M" stavili šajkaču. Mi smo, dakle, za 20 godina, prešli taj put od oduševljenja do mržnje i paljenja.

Naš odnos prema Americi i danas je ambivalentan.

Sve ovo otvara i pitanja našeg odnosa prema Americi, pogotovo posle loših iskustava iz perioda Slobodana Miloševića, ali i iz poslednjeg mračnog pokazivanja antiamerikanizma koje je rezultiralo paljenjem američke ambasade. Stvorena je slika da nam je Amerika neprijatelj. Međutim, mi od 1881. imamo kontinuitet dobrih odnosa sa SAD. Za vreme I svetskog rata, Amerika je slala milion dolara mesečno kao pomoć Srbiji (što u današnjoj vrednosti iznosi 17 miliona dolara); Amerika je bila jedna od prvih zemalja koja je priznala Kraljevinu SHS; Amerika je, zajedno sa Velikom Britanijom, dala oko 95 odsto od ukupnih isporuka koje je dobio partizanski pokret; UNRRA je pomogla Jugoslaviji da preživi posleratnu nemaštinu i glad. I u teškim posleratnim godinama, kada je Jugoslavija bila okrenuta Sovjetskom Savezu, nas nije othranio boršč, nego Trumanova jaja. I danas, kada se toliko pozivamo na pomoć "našeg slovenskog brata", koja se meri akumulatorima, i gasom koji plaćamo kao da je suvo zlato, treba da se stalno podsećamo da nam je i od 2000. najveća pomoć stizala sa Zapada – od EU i SAD.

Antiamerikanizam ima mnoge pojavne oblike. Gde je Srbija u odnosu na svetski antiamerikanizam i antiglobalizam?

Kao što je amerikanizacija bila trend XX veka, tako je antiamerikanizam pojava koja obeležava kraj XX i početak XXI veka. Antiamerikanizam danas ujedinjuje i krajnju levicu i krajnju desnicu – levica u amerikanizaciji vidi strah od velikih korporacija i američkog finansijskog "carstva", ali i strah od "nekontrolisanog kapitalizma", dok desnica u amerikanizaciji vidi nešto neautentično, veštačko i degenerisano, što ugrožava lokalne nacije i kulture. Na prvi pogled, ako imamo u vidu antiamerikanizam kao globalni trend, rekli bismo da Srbija sa svojim antiamerikanizmom prati svetske tokove. Međutim, to baš i nije tako. Mi nemamo ozbiljne antiameričke glasove s levice, verovatno zato što nemamo ni levicu. Nemamo ozbiljne antiglobalističke proteste. Nemamo ni jaku elitu, koja sa intelektualnih pozicija kritikuje Ameriku. Kod nas dominira onaj najogoljeniji, nacionalistički antiamerikanikanizam, koji dolazi sa desnice i ima jaku potporu u crkvenim krugovima. Jedan podatak je ilustrativan za razumevanje antiamerikanizma u Srbiji. Kada su u svetu bile najveće antiameričke demonstracije, 15. februara 2003, zbog američke intervencije u Iraku, i kada su stotine hiljada ljudi preplavile ulice u oko 600 gradova u preko 60 zemalja sveta, u Beogradu se skupilo stotinak Žena u crnom. To pokazuje da mi suštinski ne razumemo svetske procese, i da nismo njihov deo, nego da određene pojave koristimo samo u (dnevno)političke svrhe. To ukazuje i da je kod nas antimerikanizam dirigovan, u skladu sa potrebama vlasti. Zato se stiče utisak da su, iako su u Srbiji antiamerikanizam i antiglobalizam zaista pronašli pogodno tle, oni prvenstveno korišćeni kao opravdanje "ispravnosti" srpske politike, a ne kao globalni fenomeni. Zbog toga se pre može govoriti o autohtonom srpskom antiamerikanizmu koji je proizvod ili posledica politike koju su tokom devedesetih, ali i početkom XXI veka, vodile srpske političke elite, formirajući sliku Amerike kao neprijatelja.

Jedan podatak je ilustrativan za razumevanje antiamerikanizma u Srbiji. Kada su u svetu bile najveće antiameričke demonstracije, 15. februara 2003, zbog američke intervencije u Iraku, i kada su stotine hiljada ljudi preplavile ulice u oko 600 gradova u preko 60 zemalja sveta, u Beogradu se skupilo stotinak Žena u crnom

Sa druge strane, mi ovde u poslednje vreme mnogo volimo da se oslanjamo i ugledamo na Rusiju. Kako to da nema značajnijeg prodora ruskog uticaja na popularnu kulturu?

Hajde da se vratimo u period SFRJ i da se zapitamo, kada je o popularnoj kulturi reč, da li je jedna Ala Pugačova mogla da se meri sa Elvisom Prislijem? Ili zašto crtani filmovi "Nu, pogodi", nisu mogli da budu konkurencija Diznijevim crtanim filmovima? S jedne strane, evropska kultura je kroz ceo XX vek pod snažnim američkim uticajem, što ima i svoje dobre, i svoje loše strane, ali ruska popularna kultura, jednostavno, kroz XX vek, između ostalog i zbog ideoloških ograničenja, nije mogla da se meri sa američkom ili evropskom. Posle više od 100 godina kontinuiranih zapadnih uticaja (ovde su prvo bili jaki uticaji Beča i Budimpešte, potom Pariza, a kasnije, generalno, Zapada), teško je naciju "prevesti" u drugačije pop-kulturne obrasce i nametati nešto što je ovom podneblju, realno, strano. Bila bi zanimljiva anketa za rusofile, s pitanjima da navedu omiljenu rusku rok

grupu, omiljeni ruski strip, omiljeni ruski film, omiljeni ruski modni ili prehrambeni brend. Da li bi, u izboru hamburgera pre izabrali big mek ili rusburger? Bojim se da je i s popularnom kulturom, kao i sa visokom politikom, pre reč o mitu o našoj dubokoj vezanosti za Ruse, nego o realnosti.

Imamo i jedan licemeran proces u kom se Rusiji i Crvenoj armiji priznaju zasluge za antifašističku borbu, dok samima sebi i partizanskom pokretu osporavamo iste te zasluge. Pa onda može da se pušta "Po šumama i gorama" na ruskom, ali na srpskohrvatskom ne može, ili, u redu je da ruski generali dobiju nazive ulica, a nije u redu da ih dobiju Peko Dapčević i Koča Popović. O čemu je reč?

Verujem da će na kraju, na paradi, biti i partizanskih pesama na srpskom, kao što su i Peko Dapčević i Koča Popović dobili ulice, ali na pogrešan način. Mislim da bi sam Koča Popović bio duboko poražen činjenicom da je u Beogradu "ukinuta" Zagrebačka ulica, da bi se dodelila njemu. Sav taj galimatijas sa antifašizmom, naročito uoči proslave 70. godišnjice proslave oslobođenja Beograda, pokazuje potpunu dezorijentisanost države. Nama je predsednik države četnički vojvoda, koji sad mora, zbog Vladimira Putina, da organizuje vojnu paradu sa srpom i čekićem. Imamo izjavu ministra vojske Bratislava Gašića, u kojoj on kaže da na vojnoj paradi neće biti četničkih obeležja. Prvo sam se zapitala kome bi to uopšte moglo da padne na pamet, a onda su se pojavili glasovi sa predlozima da bude četničkih obeležja. Sve to, zapravo, i ne treba da čudi, u situaciji kada mi godinama, kao država, ignorišemo tekovine antifašizma, i kada se vode procesi za rehabilitaciju Draže Mihajlovića i Milana Nedića. Kolaboracija Ravnogorskog pokreta i fašista je opštepoznata stvar. Priče o Nediću kao "srpskoj majci" su degutantne, pre svega u kontekstu stradanja Jevreja u Srbiji, a potom i svega ostalog. Mi sada imamo potpuno paradoksalnu situaciju da su antievropejci za Evropsku uniju, da su homofobi za organizovanje Prajda, da su četničke vojvode odjednom za antifašizam evropskog tipa, a ne ovaj naš kvaziantifašizam, koji hoće da izjednači

Nema zemlje koja više priželjkuje novi hladni rat od Srbije, zaboravljajući da sledeći hladni rat ne može da bude kao prethodni, i da Srbija nije Jugoslavija, kao i da među našim današnjim vođama nema Tita

partizanski i četnički pokret. Isti oni koji su godinama govorili o 20. oktobru 1944. kao o okupaciji, sada ga slave. Već ih vidim kako tog 16. oktobra, nesrećni, gledaju partizanske simbole i simbole SFRJ, slušaju partizanske pesme, dok u jednom džepu čvrsto stežu zarđalu kašiku, a u drugom kokardu.

Nekako mi se čini da je problem sa našim odnosom prema antifašizmu to što je naš antifašizam jugoslovenski, a ne srpski. Otuda i toliko trošenje energije na to da se četničkom pokretu pripiše snažan antifašizam. Da li vama izgleda tako?

Ne bih rekla da je samo to problem. Mislim da je problem sa srpskim anti-antifašizmom, sjajnim terminom koji koristi Todor Kuljić, složeniji. I tu se opet vraćamo na nerazumevanje kraja hladnog rata, i na nerazumevanje vremena u kojem živimo. Mi, kao, hoćemo u Evropsku uniju, a ne shvatamo da je temelj na kome ona počiva antifašizam. Mi takođe ne shvatamo suštinski internacionalizam antifašizma. Ukinuli smo Dan pobede nad fašizmom kao državni praznik. Nije bilo naših delegacija na proslavi 60 godina pobede nad fašizmom i na obeležavanju savezničkog iskrcavanja u Normandiji. Danas odjednom o antifašizmu pozitivno govore oni koji su godinama unazad relativizovali i opravdavali sam fašizam. U tom smislu, sigurno našim anti-antifašistima smeta jugoslovenstvo antifašističkog pokreta, ali im smeta i internacionalizam. Mnogo se sigurnije osećaju, umesto u Evropi, ispod te neke šljive na Ravnoj gori. U tom smislu, i odricanje od Jugoslavije, i odricanje od internacionalizma, samo pokazuju da Srbija malo zna o svom identitetu.

Ako je zaista problem u jugoslovenskom karakteru antifašizma, da li to onda znači da mi imamo problem sa antifašizmom kao takvim, budući da je on internacionalan po definiciji, i da se prvi put u Evropi javlja kroz Internacionalne brigade u Španiji?

Mislim da opet nije samo stvar u jugoslovenskom/internacionalnom karakteru antifašizma, već u tome što mi ne znamo šta hoćemo, osim što znamo da hoćemo sve, i to na način da prevarimo sve i svakog. Mi i dalje hoćemo i Kosovo i EU, i Istok i Zapad, i antifašizam i četnike, i antikomunizam i Titovu mudru spoljnu politiku. Takva politika nikad ne donosi dobre rezultate. Njome ne samo da zamajavamo ceo svet (koji, pritom, nije lud da to ne vidi), nego zamajavamo i sebe. A takva politika je i duboko šizofrena, i predstavlja problem za formiranje identiteta i pojedinca, i države, i naroda. Mi suštinski ne znamo ko smo, mi smo u totalnom sumraku svih ideja. Jedino što je vidljivo, jeste da nema zemlje koja više priželjkuje novi hladni rat od Srbije, zaboravljajući da sledeći hladni rat ne može da bude kao prethodni, zaboravljajući da Srbija nije Jugoslavija, i zaboravljajući da među našim današnjim vođama nema Tita. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Jedanaest minuta i dvadeset pet sekundi u haustoru

Fragmenti video-snimka Žandarmerije koji su se pojavili u utorak na sajtu "Blica" otvorili su više pitanja nego odgovora oko incidenta od nedelje 28. septembra, kada su se dohvatili žandarmi, Andrej Vučić i vojni policajci. Taj snimak je musav, loše montiran i ne odgovara na ključno pitanje: kako je incident započeo. Zato, međutim, otvara neka druga pitanja

To što se može videti u tih dvanaestak minuta na sajtu "Blica" samo je finale glavne radnje, uzbudljivo doduše, ali nakon toga nismo nimalo pametniji kad je o početku i uzroku incidenta reč. Sada se treba vratiti malo natrag, na nedelju, 28. septembra, oko podne: tada se pojavila vest da je u haustoru zgrade u Svetozara Markovića 54 došlo do incidenta između policije i "dva muškarca" od kojih da je jedan "izveden okrvavljene glave", a da je drugi "pretio puškom i predao se nakon desetak minuta pregovora". Nije bilo jasno je li incident povezan sa Paradom ponosa, ali je sve to delovalo nadasve čudno. E-novine su toga dana objavile verziju događaja po kojoj da je reč o "kriminalcima" koje, eto, policija pušta da se odvezu u "audiju".

Ovaj video koji je "Blic" pustio na svom sajtu u utorak uveliko objašnjava taj detalj. Na musavim snimcima, upadljivo loše montiranim, bez hronološkog reda, vidi se nekoliko zanimljivih detalja. Deo radnje odvija se u kolskom prolazu iz ulice ka unutrašnjosti bloka. Tamo stoji noviji "audi" crne boje, registarskog broja BG 027 TK sa upaljenim svetlima, ali i plavo-crvenim prioritetskim svetlima napred i straga. Unutra je vozač, a motor radi (vidi se po instrument-tabli i kazaljci brojača obrtaja). Iz kasnijih dijaloga na snimcima doznajemo da je reč o službenom vozilu Vojno-bezbednosne agencije, tj. njenog bataljona vojne policije "Kobre".

Oko tog vozila i vozača odvija se na snimcima dramatična scena: neko od žandarma viče da vozač "ima pušku" i "metak u cevi"; vozač odbija da napusti vozilo, pokazuje ruke (prazne) i insistira, držeći mobilni telefon, da "pozove šefa". Žandarmerijski snimatelj ("naš operativac", kaže jedan oficir) pokušava da zumira ekran mobilnog telefona, ali ne uspeva da uoštri. Sama okolnost da je vozač – sasvim razborito – uključio plavo-crvena prioritetska svetla sigurno je doprinela smirenju drame: mora biti da to nije bilo ko i bilo čije vozilo; to je i žandarmima jasno. Drama se, očito, smiruje posle energične intervencije višeg oficira Žandarmerije, a montaža premešta radnju u hol, ulaz u zgradu; vide se slike po zidovima, strujomeri i oglasna tabla (tu prolazi

DRAMATIČNI TRENUCI: Sukob "Kobri" i Žandarmerije; pretučeni Andrej Vučić
Printskrin: www.blic.rs

i zabezeknuta mlađa građanka, koju puštaju napolje). U holu traje nervozan razgovor sa nadvikivanjem, pomešan sa odlomcima razgovora preko mobilnih telefona i radio-veze sistema tetra. Tu se ne može mnogo toga razabrati, ali je jasno da se zovu više instance, ne bi li se stvar nekako razrešila. Pominje se Božović (očigledno Milenko, komandant Žandarmerije); tu će se pojaviti i načelnik Policijske uprave beogradske Veselin Milić i – kako se čini – uneti neki red. Stvar se završava tako što vozač isteruje taj "audi" unatrag, tri lica sedaju unutra i odlaze između policijskih lendrovera i drugih vozila. Tamo u holu videlo se kako jedno lice krpom briše krv sa glave i Andrej Vučić koji se u jednom trenutku previja od bolova.

E, sad: mi ne znamo je li to onaj snimak koji da je žandarmerijski oficir izvadio iz službene kamere i odneo ga, kako kažu neki od prisutnih; biće da nije, jer da se taj snimak odnosio na sam početak incidenta, pre događaja oko ulaza u Svetozara Markovića 54. Prema tome, mi i dalje ne znamo ključni detalj incidenta: kako je sve počelo, dakle trenutak susreta Andreja Vučića, Predraga Malog i njihove pratnje sa kordonom Žandarmerije. Pojavila se i priča da je taj ključni trenutak snimljen takođe, ali ne samo službenom, već i amaterskom video-kamerom slučajnog prolaznika, ali za to još nema potvrde.

Dakle, mi i dalje ne znamo kako je incident započeo; postoje dve verzije – braće Vučić i žandarma s lica mesta – ali nema dokaza. Vučići tvrde, sa određenim zakašnjenjem doduše, da su ih žandarmi napali na pravdi Boga, samo zbog prezimena; žandarmi tvrde da ih je Andrej napao prvi. Nismo, dakle, nimalo pametniji posle ovog video-uratka, takvog kakav je, osim što se postavljaju neka pitanja.

Kao prvo: odakle službeni crni "audi" VBA, BG 027 TK, sa crvenim i plavim svetlima i vozačem koji čeka, u tom kolskom ulazu u Svetozara Markovića 54? Jesu li se tim vozilom dovezli Andrej Vučić i njegovo društvo? Zatim: po kojoj osnovi je Aleksandar Vučić svom bratu "pozajmio" pratnju vojne policije, te "divne momke" i – očigledno – službeno vozilo, kad Andrej nije štićeno lice? Konačno: postoji li ili ne postoji neki snimak ključnog trenutka – početka incidenta između Andreja Vučića i njegove pratnje i žandarma? ¶

MILOŠ VASIĆ

Politička prestrojavanja u Sandžaku,

Ovce zovu vuka na večeru

U sandžačkoj prestonici sve je moguće. Na apsurdnoj političkoj pozornici, decenijama su u glavnim ulogama nezamenljivi statisti, što na život gledaju baterijskom lampom iz tamnog vilajeta. Iz mapirane zone sumraka, jer mrak je njihovo sunce, a ideologija koju očajnički nameću klasična je patologija

Piše: **Dr Esad Kučević**

U tek prohujalom letu, prepunom kontradiktornih događaja, to je naročito bilo vidljivo. Tragikomično i neobjašnjivo odlaganje borilačkog spektakla u ultimafajtu zbog dizanja tri prsta, denuncijalno forsiranje predizborne kampanje za Bošnjačko nacionalno veće (BNV) uz refren "vidimo se, u autonomiji" i paradiranje u tzv. performansu crvenih fesova i zelenih uniformi, te najnoviji virtuelni rat ekstremističke grupa "Armija Republike Sandžak", sveukupno su doprineli da se iznova, u tranzicionom vaktu, laž doživljava kao prihvatljiv porok, iako se na tromeđi tradicionalno najviše busaju u sterilnu čistotu obraza i duše, od kojih su u drugoj dekadi trećeg milenijuma uglavnom ostali samo odušci.

MARATONSKA SERIJA

Neslavni primeri iz uvoda umnogome su reminiscencija devedesetih. Zrna bunila ispala iz bošnjačkog klipa, kao u maratonskoj seriji, zloglasno i zloslutno pate ako nemaju, bar retorički, s kim da zarate. Makar i preko plota, samo da patriotski kapacitet i domet dovedu, ili bolje reći svedu, na nivo mahalskog navijanja, kad je u izostanku kamenja dobro i drvlje.

Nešto već viđeno u sportskoj franšizi, izbrisalo je tradicionalno sandžačko gostoprimstvo. Umesto "bujrum, musafirluk", pored Raške – skandal. Gromoglasno najavljivani meč za titulu MMA između Adnana Alića i Kristijana Golubovića, u dvorani "Pendik", pazarskoj kutiji šibica, odložen je pre prvog udarca gonga. U atmosferi tenzija i komešanja zveckalo je vatreno oružje i pala krv, ali su tragične žrtve izostale. Intoniranje ilahija i kasida uz Alićevo ime dočekano je aplauzima, a Golubovićev ulazak u oktagon zvižducima. Beograđanin, u policijskim krugovima markiran kao "potrčko i narko-čibdžija" rahmetli brata večitog i mirotočivog ministra iz Sandžaka, na zvižduke je pokazao srednji i tri prsta, čime je dao znak za cirkus. Srećom, naručena "crevca na pazarskom žaru" ipak nisu servirana, mada je, posle bežanije kompletnog obezbeđenja, Kristijana iz Novog Pazara evakuisala žandarmerija.

POLITIČKI MIKROBI

Na tankoj žici, taze tezama i najnovijim odjecima prošlosti, agenturne mreže povukle su crtu, iako je na tromeđi politika kost koja se najduže glođe. U političkom kupleraju sandžačke prestonice, doživotni lider SDA, ponovo najglasniji zagovornik autonomije Sandžaka, govori o teroru sudova, tužilaštva i policije. Posle šest godina provedenih u Vladi, iz sadašnje vizure skenirajući Srbiju kao zatočeništvo, Ugljanin licemerno rezonuje o prošlosti, vidi da su u Sandžaku, navodno, samo mrtvi sigurni za svoj život. Bivši ministar bez portfelja i samozvani potomak Svetog Save, okačio je naciju na rever i tek sad privija na grudi i cedi kroz zube svakojake vesti iz nesvesti, dok Sandžaklije, kao nikad ranije, grcaju i izdišu u besparici, a omladina masovno vadi kartu za inostranstvo, u jednom pravcu. Suznih očiju, iz sažaljenja prema 9000 komšija – narkomana, što je, proporcionalno sveukupnom broju, donelo Novom Pazaru najsramniju evro-titulu.

Međutim, mozak pamti da su sandžački politički mikrobi uvezeni preko Drine, kao i svi nesvršeni političari na večitoj probi. Zbog jednosmernih krajnosti, njihove bajate nacionalne ideje u Sandžaku i pridruženim pašalucima su, po ko zna koji put, jedva dočekane od dežurnih medijskih hajkača među nacionalno osvešćenim delom većinskog naroda, kao povod za širenje najnovijeg talasa antibošnjačke histerije. Najratoborniji su militaristički plahovito, u režimskoj režiji, ishitreno osudili favorizovanje koalicije nezamenjivog prvaka SDA i muftije Zukorlića, bez obzira što obojica kad pištolj razdužuju, rahatlokum poslužuju. Ali, njihove prepečene pristalice vole maskirne uniforme i pantomimičarski pohod na Hadžet. Instrumentalizovani političari ne haju što poštar zvoni dvaput a žandarmerija stiže bez poziva, nego dozvoljavaju da "nemaština kuma pouzdana, sobom nosi crnoga gavrana".

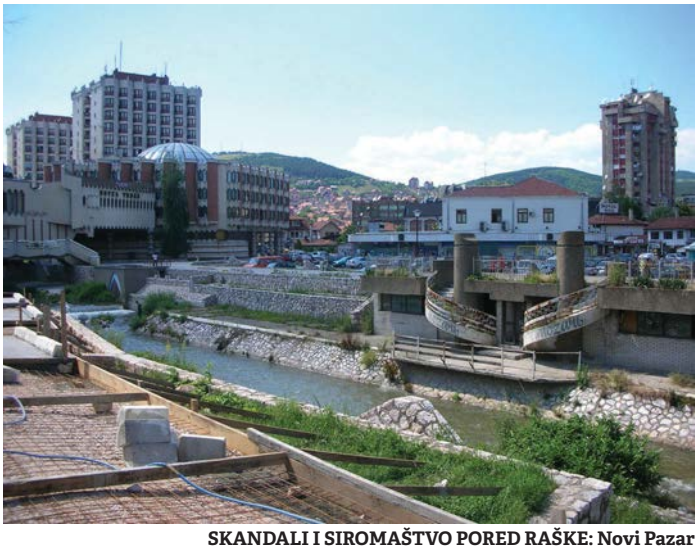
Nije onda neobično što je pri hvatanju zaleta za Bošnjačko nacionalno veće, mimo običaja i političke prakse, Ugljanin jedini od političkih lidera predvodnik "Bošnjačke liste". Međutim, niko mu ne daje za pravo da u šizofrenoj situaciji, kad ne funkcioniše nijedna bošnjačka institucija, aktivira

retorički tomahavk i prisećanjem na referendum iz 1991. godine priželjkuje da Sandžak, prekogranična regija između Srbije i Crne Gore, ima visok stepen autonomije po modelu Južnog Tirola, što je po prvim reakcijama ocenjeno kao "lične predrasude na meti političkih zabluda". Posle vremena nacionalnosti, u sadašnjem vaktu državnosti, srpska politika nije švedski sto s koga Sandžaklije mogu da uzmu samo ono što im se sviđa.

Suprotni zaključak dijagnostikuje poremećaj ravnoteže i opasne frekvencije. U zemlji u kojoj razum i logika deluju kao ekstrem, gotovo svih 13 bošnjačkih stranaka imitiraju stomak. Od njih počinju muka, jad i čemer, dok endemični političari, čim se nađu između dve krajnosti, ne znaju ništa da rade nego Srbiju doživljavaju kao bankomat.

JADNICI I RATNICI

Ni najnovija epizoda virtuelnog rata na društvenim mrežama ne ide u prilog Sandžaklijama. Pustošenje budućnosti je zaustavljeno, blagodareći intervenciji Anonimusa Srbije, na čije asistiranje su administratori Fejsbuka, zbog širenja mržnje, obrisali radikalne i ekstremističke sadržaje osnivača tzv. grupe "Armija Republike Sandžak".

SKANDALI I SIROMAŠTVO POREDRAŠKE: Novi Pazar
foto: Jelena Grujić

Brzopotezno je dobijen epilog na ekstremističko-militaristički sadržaj, indirektno nacionalno nadgornjavanje i versko koškanje. Otkrivanjem i brisanjem, takođe, završen je makar privremeno tromesečni virtuelni rat dokone golobrade mlađarije, po svemu sudeći bivših pristalica tetrisa, eksponiranih na popularnoj društvenoj mreži u profile naoružanih mudžahedina, potencijalnih članova džihadskog čopora i pristalica presvetog kuršuma.

Istinski jadnici i lažni ratnici. Administratori omraženih grupa, u informativnom razgovoru, tek treba da objasne motive internetskih poziva na naoružanje, pod isključivo zlokobnim sloganom "Pazar, Sandžak, nikad Srbija", i dirigovanje navijačkim grupama novopazarskog superligaša, tradicionalno prepoznatljivim u najelitnijem rangu po naručenom ekstremizmu ovdašnjih političkih lidera. Sa visoko podignutim kažiprstom, simbolom pretnje, kao uvodom u aktuelne životne avanture, od kojih su najindoktriniraniji, preko Beča i Sarajeva, upravo iz pazarske filijale prekomandovani u Siriju i Irak.

Po urneku na najekstremnije i najradikalnije delove većinskog naroda, inficiranog četničkom ideologijom, koji eksploziju sive moždane mase, višak adrenalina i manjak pameti dokazuju na ukrajinskom ratištu ili na stadionima. Tamo i ovde, ekstremi raznoraznih boja izmiču kontroli zvaničnika, nevoljnih da priznaju da magnetna igla na ušću Save u Dunav pokazuje sever, ka Briselu, a udarna igla balkansko dno. Srećom, rat je iza nas, ali su nišani ispred. Ne samo na Fejsbuku.

IDILA SIVILA

U sandžačkom ogledalu, decenijama je fantastično stvarno, a stvarno je šokantno. Ovdašnje političke poglavice deluju po *copy-paste* sistemu. Samo na prvi pogled varljivo neuporedivi, umnogome imitiraju maslačke, što ulaskom u politiku postaju suncokreti. Presaldumljeni Ugljanin kidiše na BNV, samodovoljni pa još eks-počasni i aktuelno beščasni Ljajić konformistički se priklanja svakoj vlasti, a muftija Zukorlić, s Cerićem u srcu, zaboravlja da je imitacija božanstva šejtanska stvar.

Zbog toga ne čudi dečja ili zečja retorika sandžačkih nesvršenih političara o autonomiji, iako veliku većinu žitelja zanima ekonomija, samo preživljavanje dok sirotinja jedva sastavlja kraj s krajem, u situaciji kad mudrost nije znati šta hoćeš, nego šta nećeš. Ali, brojači sandžačkih bogova ne slažu se u računu. Ni jedinstvo im nije inspiracija. Na krilima nepotizma, kriminala i korupcije, cenzure i paranoje, ne priznaju fizičku nego demografsku geografiju, samo iz ličnih i partijskih interesa. Zato su najčešće sami sa sobom i usamljeni. Ali, biti sam i usamljen nije isto.

Izuzetak su bivši Izetbegovićevi kadrovi. Iz istog političkog embriona, oduvek u službi nečije službe, ili bogomdani za sporazumni nesporazum. Epigoni kojima šapuće mrak, dok drema noć, zaduženi za sunećenje mozgova. Za režim u kome se na izborima – glasa, a ne bira.

Zato skandalozno odlaganje borbe u ultimafajtu, Ugljaninova infantilna izjava o autonomiji, ej-sahatilski pohod na Hadžet i virtuelna "Armija Republike Sandžak" više nisu očekivana produkcija adrenalina, potopljena u sliku etničkog ludila. Jer, danas u Sandžaku, kad je zbog tranzicionih prevara gladno pola Pazara, nije vredno živeti da se pamti, nego da se preživi. Cum grano salis. Oštroumno i pametno. Bez političkih parodija. Ništa novo za gotovo, iako su, kao u filmu Troja, ovce zvale vuka na večeru. Ne znajući da sila zaklon menja... ¶

„DINAMIČAN TRILER PUN OBRTA!“
NEVEN DŽODAN, BLIC

"’IŠČEZLA’ JE MOŽDA I NAJBOLJI NOVIJI FILM DEJVIDA FINČERA!”
BRANKO ROSIĆ, NEDELJNIK

BEN AFFLECK ROSAMUND PIKE

IŠČEZLA

“DEJVID FINČER MAJSTOR DRAMSKIH OBRTA!”
NEVENA MATOVIĆ, RADIO BEOGRAD

★ ★ ★ ★ ★
“FENOMENALNO!”
SRNA LANGO, GLUMICA

★ ★ ★ ★
“MAJSTOR ATMOSFERE!”
IVAN ARANĐELOVIĆ, POLITIKA

★ ★ ★ ★ ★
“MRAČAN, NAPET I INTELIGENTAN TRILER.”
IZORAN JANKOVIĆ, CITY MAGAZINE

„SAMO KOD FINČERA JE MOGUĆA TAKVA NAPETOST, IRONIJA I NEIZVESNOST!”
VESNA PERIĆ, RADIO BEOGRAD

OD 2. OKTOBRA U BIOSKOPIMA

TEOFIL PANČIĆ

Kako polaskati kraljici

A taman sam, časna reč, bio namerio da današnju kolumnu posvetim nečemu sasvim drugačijem i da u njoj ni jedared ne upotrebim slovni niz "Aleksandar Vučić", kad ono, ništa od toga. Taj čovek, kao apsolutno vrhunska *drama queen*, zahteva našu stalnu pažnju, i što je najgore – stalno je i dobija. I što je više dobija, jače kuka za njom. Poput iritantno razmaženog i cmoljavog deteta (tip one odvratne male kalašture iz Biljaninih *Skakavaca*) koje je, kao što znamo, takvo kakvo jeste zbog bezveznjačkog ponašanja svojih roditelja, a ne zato što se "rodilo takvo". Tako, valjda, i Vučić: Vučić se ne rađa, Vučićem se postaje. I *pravimo* ga svi mi. Evo, jbg, i ja u tome učestvujem na svoj način...

Kako god, kad sam u nekoliko današnjih (utorak) novina video melodramu za koju je sinopsis napisao Vučević Miloš (SNS gradonačelnik Novog Sada), shvatio sam da đavo možda i nosi Pradu, ali da odnosi šalu, i to nezaustavljivo. Vučević je obelodanio neku vrstu otvorenog pisma sopstvenim stranačkim kolegama zahtevajući od njih da mnogo više pažnje, brige i ljubavi posvete... kome? Građanima koji teško žive, nemaju posla i para etc.? Ma jok, nego Vučić Aleksandru, baš *onom*: predsedniku njihove hipervladajuće stranke, predsedniku Vlade Srbije, generalnom direktoru glavnine para u ovoj zemlji, glavnom uredniku skoro svih "mejnstrim" medija u toj istoj zemlji i, uopšte, čoveku koji se trenutno (možda) ne pita još samo oko toga kakve će dresove nositi prvotimci klubova u Drugoj južnobanatskoj ligi – grupa istok-jug (mada se neko njegov sigurno pita i za to). Naime, kaže Vučević da je pod snažnim dojmom kako je Vučić ostao manje-više sam sad kad mu je najteže i kad ga napadaju "ale i vrane, kuso i repato" (V. Drašković) sa svih strana. Da prepričam to potresno lirsko štivo svojim nedovoljno istančanim rečima, svi su nekako elegantno izmakli guzice i iz zavetrine gledaju Vučića kako se, sam na svetu, prometejski bori za baklju slobode i napretka kojom je – kao što svi dobro osećamo – obasjao Srbiju. A koju mu – baklju, a u perspektivi možda i Srbiju – oduzimaju zli volšebnici svih gnusnih vrsta, mafijaši i tajkuni, advokati i novinari, opozicija, prosvetari, studenti koji su zapalili žito i razne druge snage haosa i bezumlja. I ima tu još svašta, a ima bogme i svakakvih reakcija, mahom onih koje iskazuju puno razumevanje za Vučevića, samim tim i za Vučića (hm, nova komparacija u srpskom jeziku: pozitiv Vučićević, komparativ Vučević, superlativ Vučić?).

Ljudi, ovo postaje zarazno, samim tim i veoma opasno. Vučić više nije sam u svom nadrealnom javnom samooplakivanju, u izigravanju neshvaćenog samopregornog mučeništva, u tom nepodnošljivom glumatanju jednog drugorazrednog šmiranta čija celokupna karijera ne sadrži ama baš ni jedno opipljivo postignuće bilo koje vrste: ništa, doslovno *nichevo*, maglu i dim. On, evo, dobija i klo(v)nove, i to u vidu osoba koje očigledno smatraju da ih ni jedna forma ritualnog samoponižavanja nije nedostojna ako ispunjava svrhu, a to je impresioniranje Gazde, koji – onako duševan – ne može ostati ravnodušan na tako ogoljene izlive bezgranične ljubavi. Pustite vi onu da ljubav i laska nisu isto: u politici jesu, ili bar u jednoj specifičnoj vrsti politike.

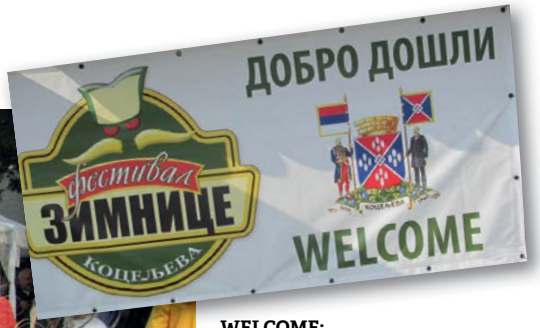
Na neki je način, dakle, lordmer Vučević u pravu. Vučić je do sada ipak bio sam na javnoj sceni u svojoj teatralnoj praznini taštine, a njegovi su saradnici – možda s izuzetkom uglednog dr Stefanovića – radili svoje, dakako verno služeći Gospodaru, ali ipak ne uzimajući bitnijeg učešća u njegovim šund-performansima. Vučević obznanjuje početak nove ere, kada to kanda više neće biti dovoljno da se bude u Gospodarevoj milosti, nego će ga se morati slediti i imitirati u onome gde je najbesmisleniji; uostalom, kad može on, zašto ne bi i oni? Zato će za doslednog lojalistu vladajuće partije ubuduće biti nužno ispuštati periodične leleke na temu posvemašnje nedostojnosti svih nas tog Sunca koje nas je obasjalo u vidu A.V, a koje mi ne umemo dovoljno da cenimo, nego smo škrti u uzvraćanju makar i delića ljubavi kojom nas Ono štedro obasipa.

Biće da je Miloš Vučević dobro shvatio da je njegov Šef svemu uprkos duboko nezadovoljan – ne sobom, nego nama

Vučević Miloš je lestvicu "humanitarnog" udvorištva postavio izazovno visoko, ali držite me za reč: ubrzo će njegov rekord biti nadmašen. Zašto? Zato jer se ovde, avaj, ne radi o problemu mentalnog ispada odviše zanesenog laskavca-pojedinca, nego o pojavi koja će brzo prerasti u neku vrstu epidemije. A koja je, opet, sasvim logičan nusproizvod sistema lične vlasti i groteskne idolatrije koji se u Srbiji (re)uspostavlja.

A zašto je baš Vučević istrčao s ovom ganutljivom samopreporukom? Biće da je dobro shvatio da je njegov i sveopšti Gospodar duboko nezadovoljan (nama, ne sobom) i otuda nesrećan, mada naizgled "ima sve": ono malo što nema čini mu se obespokojavajuće većim od svega onog ogromnog što ima. Ali, sto mu gromova, istina je surova: to "malo" nikada neće imati, jer se to ne doseže na njemu dostupne načine. I tu ni hiljade Vučevića ne pomažu ništa, naprotiv, samo dodatno podvlače bedu jedne palanačke predstave, jednog sterilnog narcisizma koji može (skoro) sve ljude da opsenjuje neko vreme, može i neke ljude da opsenuje sve vreme, ali... Na kraju i koncu, ne može da zamagli i poništi dubok raskol između infantilnog dramljenja i odraslog državništva. ¶

WELCOME: Koceljeva 2014. Fotografije: D. Todorović

Druga faza

Ministarka Zorana ne došla u turšiju, ali će, kao i sve drugo, ubrzo doći. Zato se, pre sat, javio Premijer, sve pozdravio, izvinio se što ne može dođe, i svima poručio da se lepo osećaju! I da se kaže, svi su se lepo i osećali!

Koceljeva je mala, i samo takva, opština u zapadnoj Srbiji, skoro pa na pola puta između Valjeva i Šapca. Bila zanimljiva i zato što na poslednjim izborima najveće partije, ni SNS, ni DS, nisu prešle cenzus. Obe imale četiri koma nešto podrške građana. Pobedila, ubedljivo, sa 58 posto osvojenih glasova, "Grupa građana Veroljub Matić". Međutim, desilo se, ko što biva, da je predsednik opštine, gospodin Veroljub Matić, koji u ime transfera post'o Republički poslanik, sa svi svoji odbornici, prešao u SNS, pa je Koceljeva uzela da bude još poznatija i slavnija.

Šta to znači videlo se u majskim poplavama. Premijer i gospodin Aleksandar Vučić prvo, pre Obrenovca, pa vojnim zrakomlatom, sleteo na asvaltni put pored Koceljeve. Iako kišilo don'o, i lično uručio, ćebad, 'leba i vode. Dobio aplauz i rek'o doneti još. Nije ponovo sleť'o, što ne znači da neće, ako bude trebalo.

SVI DA ZNATE

U međuvremenu, Koceljeva, što bi se reklo, živi, radi i funkcioniše. Prošli vikend, tačno u subotu, održan Festival zimnice. Kako javljeno da u turšiju stiže lično potpredsednica Vlade i Partije, gospođa ministarka za građevinarstvo, saobraćaj i infrastrukturu Zorana Mihajlović, reporter "Vremena" poita na lice mesta. Čim stiže reporter, upade u obnovu, pravac obilazni put, na kome Tamnava odnela stubove mosta. Na licu mesta opšti radovi, radnici sa šlemovi, priključeni na generator, ili kako se to zove, seku ogradu. Tu onaj za puteve Drobnjak, gospodin od Koceljeve Matić, jedan sa šlem u ruke, koji uz'o veli da ovo nije nikakva promocija, nego druga faza obnove. Ekipa RTS-a, sa svi na ti, sve postroji, onaj sa šlem uze kaže, Danas smo na mostu, na putu prvog A reda, Valjevo – Šabac, u pitanju je sanacija mosta koja je bila neophodna, ovo je deo druge faze obnove putne infrastrukture... Namestiše i direktora onog Drobnjaka, košta 73 miliona, rok 75 dana... Reč dobi i SNS poslanik Matić, koji kaonoti g. Palma, samo predsednik so Koceljeva, jerbo zakon ne da bude više predsednik opštine i poslanik. Matić bi kratak i jasan, Ovo je značajno za Koceljevu i za celu Srbiju! Još se javi onaj Drobnjak, sad će projektuju mostove bez stubova, jer voda potkopava stubove, Matić sve pozva na otvaranje zimnice, posle nemaju obaveza, samo druženje...

U Koceljevi sve na mestu i svečano, na ulici se sprema gulaš u kotlići, na tezge vazdan tegli sa ajvar i još koječega. Pojaviše se maskenbal deca na turšija temu, izađoše na binu, na binu izađe i rukovodstvo. Voditeljka prvo pa dade reč predsedniku opštine prezimena Ilinčić, Dobar dan dragi građani, ovo je impozantno! Javi se gospodin narodni poslanik i predsednik Skupštine opštine Matić, Drage gošće, dragi gosti, pre nego što pročitam ono što sam pripremio, ja moram da vam kažem nešto što treba svi da znate, premijer Republike Srbije javio se pre sat, sve vas pozdravio, izvinio se što nije mogao da dođe, zato što mu je festival prošle godine ostao u lepoj uspomeni, sve vas pozdravlja, svima želi da dobro prodajete, da se zabavljate, i da se lepo osećate u Koceljevi!

Onda Matić pročiť'o ono što je pripremio, pa se javio gospodin državni sekretar, zamenik ministra građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Dejan Trifunović. Sekretar i zamenik bio na visini, Dragi moji sve vas pozdravljam u ime Vlade, puno mi je srce da vas vidim... mi smo danas ovde nešto korisno uradili, počeli

JA SADILA, JA BRALA: Zimnica i nešto za pojesti...
Fotografije: D. Todorović

su radovi na sanaciji mosta, što je druga faza... ono što je bitno je da menjamo Srbiju nabolje... Završi se i to, na binu izađoše maskembalirana deca, rekoše da će to traje, sve do uveče, kad nastupa, a ko bi drugi, "Amadeus bend"...

Reporter opazi da gospodin Matić daje izjavu za kamere, Za manifestaciju se čulo i izvan granica, ali to nije suština, manifestacija je bitna za razvoj, opština je u vrhu investicija i privrednog razvoja, i biće još uspešnija... Kad se tako zadesi, i novinar "Vremena" iskoristi priliku pita pitanje, Koekude otkude gospodin Matić u SNS? Matić odgovori da je, iz pozicije Grupe građana koja je na vlasti funkcionisala deset godina, motiv da pređu u SNS bilo ono što je ta partija nudila Srbiji. Rezultati prelaska u SNS se vide, jer on je izabran da bude dobro građanima, a ne njemu. Sve se vidi kroz investicije i infrastrukturu, opština je dobila dosta, fabriku pirotehnike, obuće, sudska jedinica ostala u Koceljevi... Trebala dođe ministarka Zorana? Jeste, odgovori Matić, ali Vlada ima radni dan, Premijer se direktno javio, ona nije mogla doći, ali će ubrzo doći, jer ako Predsednik države dođe dva puta, ako Premijer dođe dva puta, nema razloga da ne dođu i ministri u bilo kojoj prilici...

GOLOČELO

Novinar se pope na sprat zgrade pored bine, gde bila izložba slika. Prisutna organizatorka, prosvetni radnik u penziji, objasni da imali likovnu koloniju, dobili punu podršku. Od umetnosti likovne svega, ima paunova sa šareno perje, šarenoga rascvetanog cveća, tu i verska tematika, portreti, pejzaži... Organizatorka nastavi da imali 22 učesnika, imaju jednog akademskog slikara, izložba međunarodna, zastupljena žena diplomate iz Belorusije, uze naglasi, prva izložba, pa međunarodna... Silazeći reporter nabasa na jednog što odbornik, bio Matićeva Grupa građana, još sa Matić otac bio aktivista, ali sad opozicija, oko prelaska kolega u SNS samo veli da to duga i teška priča, i da se zna na čiju sve vajdu... neće crta.

Tako nadojen i informisan novinar upade u te tezge sa zimnicu, sve za pogledati, ajvar, pa još tog ajvara, pa paprike u turšiji, kolutovi kiselih krastavčića sa ljutom papričicom u sredini, a štandovi, štandovi ko upisani, ima tije aranžmana pamet da ti stane, sa strane grozdovi ljutih papričica, u koje neka bela 'tica raširenih krila, a napred po tezgi, napred po tezgi sve na artije krasnopisom ispisano šta sve ima u tegle. Svoj slučaj Stanislav iz Svileuve, kod koga piše da izrađuje stilski nameštaj. U njega izloženo ogledalce koje uramnjeno u rezbarenog i dvoglavog srpskog orla. Stanislav stoji pored dvoglavog ogledala sa flašom mlevenog paradajza, krupan, vežena košulja razdrljena da se vidi drveni krstić, na glavi šajkača sa srpski znak, napred na jeleku srpski grb sa krunom, preko celih leđa ista orlovi sa krunom heraldika...

Iza tije tezgi sa turšiju malen plavi šator gde se druže zvanice, nedaleko i veći šator za učesnike, goste, kojima dop'o bon za piće i 'ranu, drvene klupe, pasulj, gulaš i škembići sa kazana. Do ulice ugostiteljski objekat, ispred se okreće, brat bratu, 101. prase na metalnom ražnju. Niz ulicu, i uz ulicu, takmičenje u pripremanju gulaša. Posade odasvud, Blizonje, Vladimirci, Valjevo, Šabac, a ima i SNS 1 i SNS 2, a ima i Hrtkovci. Jedan u SNS majici, dok meša kotlić, veli, Slikaj, i treba da slikaš. Do SNS kotlića posada Kraljevine Srbije. Imaju zastave, veliku sliku Prestolonaslednika, i uramljenog Princa sa Princezu. Posluju, ništa ne velu. Na početku ulice, kod Batajnica posade, razvezle se harmonike, *Harmonika svira, kolo sitno veze...*

Novinar uze da se vrati u tezge i turšiju, uhvati kako jedan od izlagača veli u kameru, Sve je empirija, iskustvo i osećaj... Dalje sve sam ajvar, paprika, razni drugi mešpajz, na prodaju i kape i šajkače, štrikani prsluci, cveće i razna zimzelen, licidersk srca, rakija u flaše i čokanjčići, med, vanilice, štrudla s makom... Reporter se obustavi kod tezge na kojoj pisalo Goločelo. Vlasnik objasni da to ime sela, nedaleko Miličinice, koja podaleko od Koceljeve. Bi spreman na razgovor, pošto je, kako reče, "Vreme" proruski orijentisano. U to ime zapalismo po savijušu, pa Miša Puljezević uze kaže, sa ženom se bazir'o na proizvodnju ajvara, od pečenih, oljuštenih i ceđenih paprika. Eksperimentišu i sa orahovačom i višnjevačom, ima i džem od ljutih papričica, ove godine ubacili i sremuš, grožđe u turšiji, sladak, kiseo i ljut ukus... Šta ima da ima, muka, rad i trud, da mu je neko rek'o da će ovo raditi, ne zna šta bi mu rek'o, elektrotehničar bez posla, morali da probaju. Okrenuo se sto posto, sa asvalta u selo, uzeli u Riđakama kuću u zakup, rade i kupinu, malinu, žive kako se može, i kako se mora. Od države ništa nije uzeo, niti mu treba, sve sa ženom napravio, prodaju po sajmovima, po kućama, imaju stalne mušterije, to se nekako širi, ne zna šta više da kaže, živi od toga...

Na ulici, gde se u kotlići i ranije sprem'o gulaš, dimilo je i čvarilo sve u šesn'es'. One harmonike plus bas instrument u trećoj fazi, samo što nisu upale u gulaš, sitne i razvlače, *Rekla nana da mi daš...* ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Da nikad više ne morate da bežite

"Dobro... Ajmo ljudi", reče ministar Dačić, i svi krenuše. "Majstore, dobro napravite ploču. Nemoj da propadnu ljudi!" Majstor samo klimnu glavom

Regionalni stambeni program (RSP) je zajednički međunarodni i višegodišnji program Srbije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Hrvatske, koji za cilj ima trajno rešavanje stambenih problema za oko 27.000 izbegličkih porodica u regionu. Od tog broja, 16.780 porodica živi danas u Srbiji. Plan je da se RSP sprovede u narednih pet godina i to kroz nekoliko potprojekata i da se tako, zajedničkim naporima zemalja bivše Jugoslavije, uz međunarodnu finansijsku pomoć, konačno reši najveći od zaostalih problema iz ratova devedesetih. Ukupan budžet RSP-a je 584 miliona evra, a Srbiji će pripasti 330 miliona.

Finansijeri RSP-a su EU, SAD, Nemačka, Italija, Norveška, Švajcarska, Danska, Turska, Luksemburg, Kipar, Rumunija, Češka, Slovačka i Mađarska.

Početkom septembra, Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije, organizovao je konferenciju za medije u Staroj Pazovi kojom je otpočet drugi potprojekat RSP-a u Srbiji. Protokolom tog događaja je predviđeno potpisivanje ugovora koji obavezuju predstavnike devet opština i gradova (Šid, Sremska Mitrovica, Šabac, Kruševac, Prokuplje, Paraćin, Kikinda, Bajina Bašta, Vršac) da uzmu učešće u realizaciji projekta kojim bi se izgradilo 200 stanova i 120 montažnih kuća, i podelilo 300 paketa građevinskog materijala.

Na konferenciju su pozvani Ivica Dačić, prvi potpredsednik Vlade Srbije i ministar spoljnih poslova, Vladimir Cucić, komesar za izbeglice i migracije RS, Majkl Devenport, šef Delegacije EU u Srbiji, Majkl Kirbi, ambasador SAD, Žan Danijel Ruh, ambasador Švajcarske, Sajmon Henšo, glavni zamenik pomoćnika državnog sekretara za stanovništvo, izbeglice i migracije SAD, Mikolaj Dovgeljevič, viceguverner banke Saveta Evrope za razvoj, Majkl Ujehara, zamenik šefa Misije OEBS-a u Srbiji, Eduardo Arboleda, šef predstavništva UNHCR-a za Srbiju i drugi.

Nakon potpisivanja ugovora planirana je poseta porodici Tepšić u selu Krnješevci kod Stare Pazove, koja je jedna od 125 porodica kojoj će biti dodeljeni paketi građevinskog materijala.

KOLONA

Tog četvrtka, 2. septembra, dva kombija za prevoz novinara čekala su ispred zgrade Komesarijata na Fontani, na Novom Beogradu. Planirani polazak je istog jutra iznenadno odložen za sat – ministar Dačić mora da prisustvuje neplaniranoj sednice Vlade.

"Ma, nema šanse da Dačić stigne na vreme...", komentarisale su kolege novinari čekajući pokret. "Vlada je u pola dva, a konferencija počinje u dva..."

Koleginica dobacuje gledajući u protokol: "Čoveče, svaki put dodaju nekoga novog. Ovaj nije bio u pozivu za medije."

"Ma ja ću da pustim Cucića, Devenporta i ovog Henša. Poslikamo taj građevinski materijal i idemo!", zaključuje druga gaseći cigaretu. Kolega sa radija se žali: "Joj, nas ubiše lektori. Je l' znate da je Devenport sada – Davenport?"

U tzv. Kuću fudbala u Staroj pazovi, prostor Fudbalskog saveza Srbije gde se konferencija održavala, novinari su stigli pre zakazanog početka konferencije i svečanog potpisivanja. Ministar Dačić je kasnio još pola sata. Kada je ušao i seo, koleginica sa televizije je krenula da viče da se odmah pomeri visoka gospođa koja sedi u prvom redu, tamo pored Devenporta. "Žao mi je, to je protokol. Ne možemo ništa da uradimo", odgovorili su joj. "Pa dobro... Dačić se neće videti", slegnula je ramenima novinarka.

Nakon najave, reč je dobio ministar Dačić: "Dame i gospodo, čast mi je da vam se obratim povodom početka realizacije Regionalnog stambenog programa u Srbiji. Za Republiku Srbiju, koja već više od dve decenije nosi teško breme raseljeništva kao posledice sukoba u bivšoj Jugoslaviji, ovo je važan dan. Od preko 500.000 izbeglica koje su potražile utočište u Srbiji devedesetih godina prošlog veka, danas je u našoj zemlji još oko 44.000 ovih lica, od kojih najveći broj iz Hrvatske."

Ministar je dalje govorio i o neophodnosti saradnje država porekla, o jasnim načelima Republike Srbije, o potrebama izbeglica, o višegodišnjim zajedničkim naporima, o tome da izbeglice nisu zaboravljene... U jednom trenutku je oko nekakvih brojki ispravio svoju prevoditeljku, a onda je iskoristio trenutak da ispriča nekoliko anegdota na koje se smejao kroz nos. Završio je rečima: "Ja sam rekao gospodinu Cucuću, koji je na čelu Komesarijata za izbeglice, ako ne reši ovaj problem i sam će postati izbeglica."

Posle njega su govorili svi ostali.

Na kraju su pred kamerama potpisani ugovori sa predstavnicima opština, a napomenuto je da će se u posetu porodici Tepšić putovatati pod pratnjom policajskih automobila i to u – koloni.

KRNJEŠEVCI

Uz put ka odredištu ljudi su u čudu izlazi na prozore i zastajali u hodu da vide kolonu. Saobraćajci su blokirali sve raskrsnice, a rastegnuta povorka se skupila kod sela Vojka, kad se niotkuda pojavio zalutali šleper na putu.

Kolona se parkirala na kraju jednog blatnjavog šora u Krnješevcima, sela između Šimanovaca, Ugrinovaca i Vojke. Ispred kuće Tepšića je stajao šleper sa građevinskim materijalom. Palete crepova i rolne staklene vune ležale su složene ispred kuće. Tu su i letve i daske ofarbane pregorelim uljem samo sa jedne

KUĆA PORODICE TEPŠIĆ: Doniran građevinski matrerijal
Foto: KIRS

strane. Na spratu neomalterisane kuće se vidi pet sveže nadzidanih redova blokova. Iznad su dignuta tri roga, na njima cveće i neka odeća. U daljini, na livadi iza kuće, paslo je stado krava.

Prvi su pred domaćine stigli crni automobili. Ministar Dačić se pozdravio sa svima, pitao decu kako se zovu, konstatovao da u njegovo vreme nije bilo tako modernih imena, a onda otišao na sprat. Tamo je goste čekalo nekoliko radnika. Ministar se svima javio i pozdravio ih. Komesar Cucić je napravio šalu: "Ovo su ih ovi iz Evropske unije naterali da stave šlemove. Ne verujem da bi se sami setili."

Dačić: "Ma, da... Čekaj, šta si stavio za rogove?" Glavni majstor je počeo da ubrzano trepće tražeći odgovor na čudno pitanje, međutim, spasao ga je sam ministar: "Koliko vam treba još vremena da završite?"

"Pa, treba dosta. Bar još deset dana", odgovara majstor vrteći glavom.

"Hoćete da stignete pre zime?"

"Ja se nadam", odgovara majstor. U tom trenutku pristigoše i ostali iz pratnje, pa na red dođe nazdravljanje. Ministar ne pije, "ali može da nazdravi".

"Čekaj, a domaćica ništa, a?" "Evo, evo. Samo da sipam svima", odgovara žena. Ambasador Švajcarske nije mogao da se izvuče: "Živeli, sve najbolji! Živeli, sve najbolji!" ponavljao je. Dačić se okrenu ka okupljenima pa nazdravi domaćinima: "Da nikad više ne morate da bežite."

Posle zdravice, gosti, pre svega Dačić uz pomoć komesara, krenuše da objašnjavaju radnicima da je ovo nepovratni novac, donacija, poklon, da će biti još, da je najviše para, a "to treba i da se objavi", dala Evropska unija, da će u narednih šest meseci biti izgrađeno svih 200 stanova... Ambasador ih prekide digresijom da je baš one kuće tamo, prekoputa, napravila Švajcarska vlada i to još 1999. godine...

"Dobro... Ajmo ljudi", reče ministar Dačić, i svi krenuše. "Majstore, dobro napravite ploču. Nemoj da propadnu ljudi", majstor opet poče da trepće, pa samo klimnu glavom.

Ispred kuće domaćica uruči ministru Dačiću neko u drvenu kutiju upakovano piće. Jedno dete mu dade jabuku, a on ga pomazi po glavi. Domaćica pozva ministra da uzme malo posluženja, on odbi – mora da se ide dalje.

Na putu ka automobilu stao je ispred okupljenih novinara: "Šta vam treba?" Novinarka postavi pitanje – da li Srbija i dalje zauzima poziciju neutralnosti, ministar odgovori, a posle njega na red dođe domaćin. Bez daha čovek izgovori: "Ja sam Dragomir Tepšić, dobitnik ove pomoći. Pre svega bih se zahvalio Komesarijatu za izbeglice, na čelu sa gospodinom Vladimirom Cucićem, i celoj njegovoj ekipi koja se potrudila da nam obezbedi tu pomoć. Naravno, zahvaljujem se i gospodinu Dačiću, našem prvom potpredsedniku Vlade, ministru spoljnih poslova i predsedniku te iste komisije i svim donatorima koji su nam omogućili ovo. Hvala vam."

Novinarka iz drugog reda povika: "Kako ste se snalazili do sada?"

"Ah, kako... Znate... Kako smo uspeli i stigli... Prilično teško, ali dobro. Tu smo gde smo... Mislim... Pitanje vam je (...) teško", odgovori Tepšić uz osmeh.

Na putu nazad, zvuk udaranja blata o blatobran kombija za prevoz novinara, tišinu prekide jedna koleginica: "Kako se beše zove ovaj čovek?" "Mislim da ima u materijalu koji su nam dali", odgovori neko.

U materijalu je još pisalo: "Dragan Tepšić (59 godina), supruga Dragica (62) i sin Dragomir (32) prognani su tokom akcije hrvatske vojske 'Oluja' u avgustu 1995. godine. Živeli su u Hrvatskoj, u mestu Peščanica, opština Vrgin most. Nakon što su izbegli, živeli su u Inđiji kod rođaka, zatim u Kovinu i Vojci. Zatim su se nastanili u selu Krnješevci, opština Stara Pazova, gde i danas žive u privatnom smeštaju. Plac na kome su počeli gradnju kuće kupili su pre 14 godina, a paket građevinskog materijala koji su dobili u okviru prvog talasa Regionalnog stambenog programa Republike Srbije omogućiće im da je dovrše. Dragomir se u Krnješevcima oženio Aleksandrom (27). Imaju dve ćerke, Helenu (6) i Selenu (4)." ¶

MIRKO RUDIĆ

Projekat "Pogled uprt u evropsko pravo: Izbeglice i azilanti" finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz program "Jačanje medijske slobode u Srbiji". Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka isključivo je odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

Jačanje medijske slobode

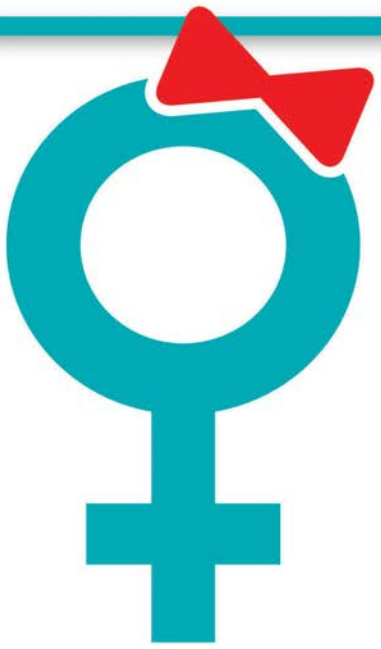
MEDIGROUP

Narodnih heroja 38
Novi Beograd

Visoka 16
Banovo brdo

www.dr-ristic.com

DOM ZDRAVLJA
Dr Ristić
Članica MEDIGROUP

GINEKOLOGIJA

01.10. - 31.10.

011 2693 287

све звезде џеза
30
ГОДИНА
ДОМ ОМЛАДИНЕ БЕОГРАДА
ДОМ СИНДИКАТА
2014.

БЕОГРАДСКИ
ЏЕЗ
ФЕСТИВАЛ
24-27. ОКТОБРА

24.10. ДОБ / ВЕЛИКА САЛА

19:00 СВЕЧАНО ОТВАРАЊЕ
Квартет Макса Кочетова (Србија, Украјина) — УЛАЗ САМО УЗ ПОЗИВНИЦУ

21:00 Данило Перез, Џон Патитучи, Брајан Блејд:
Children of the Light Trio (САД) — 1,000 дин

ДОБ / АМЕРИКАНА

23:00 Нилс Петер Молваер и Мориц фон Освалд: „1/1" (Норвешка / Немачка) — 800 дин

25.10. ДОБ / ВЕЛИКА САЛА

19:30 Serbian Jazz, Bre! (Србија)
21:00 Трио Васила Хаџиманова и Васил Хаџиманов бенд
са гостом Дејвидом Бинијем (Србија / САД) — 800 дин

ДОБ / АМЕРИКАНА

23:00 Пушниг – Сас – Дијабате: "Mutua" (Аустрија / САД / Буркина Фасо)
00:15 Носталгија Нилса Вограма (Немачка / Холандија / БиХ) — 800 дин

26.10. ДОБ / ВЕЛИКА САЛА

19:30 Јакоб Андершков: Гудачи, удараљке и клавир (Данска)
21:00 Квинтет Паола Фресуа (Италија) — 1,000 дин

ДОБ / АМЕРИКАНА

23.00 Red Trio (Португал)
00:15 Квартет Силви Курвоазје и Марка Фелдмана
са Билијем Минцом и Скотом Кулијем (Швајцарска / САД) — 800 дин

27.10. ДОМ СИНДИКАТА

19:30 Квартет Чарлса Лојда: „Wild Man Dance Suite" (САД) — 1,000/1,500 дин

21:30 Трио Мишела Камила (Доминиканска Република / САД) — 1,200/1,700 дин

ЦЕНА УЛАЗНИЦЕ ЗА ДУПЛИ ПРОГРАМ У ДОМУ СИНДИКАТА: 2000 ДИНАРА
На све редовне цене појединачних улазница доносиоци European Youth Card остварују 10% попуста.

КОМПЛЕТИ УЛАЗНИЦА ЗА ГЛАВНИ ПРОГРАМ 30. БЏФ СЕ ПРОДАЈУ
НА БИЛЕТАРНИЦИ ЕВЕНТИМА У ДОМУ ОМЛАДИНЕ БЕОГРАДА ПО ЦЕНИ ОД 4.500 ДИНАРА.

УЛАЗНИЦЕ СУ У ПРОДАЈИ ПРЕКО МРЕЖЕ www.eventim.rs

www.bjf.rs | www.domomladine.org

Дом омладине Београда ОРГАНИЗАТОР ФЕСТИВАЛА
50 ДОМ ОМЛАДИНЕ БЕОГРАДА
Beograd www.beograd.rs
ERSTE
Sokoj
CROWNE PLAZA BELGRADE
GRAND CASINO BELGRADE
VREME

LJUBOMIR ŽIVKOV

Radna verzija

Slučajno sam, jer u poslednje vreme radije sviram no što čitam šta pišu kolege novinari, video kako Vesna Pusić moju vladu požuruje da pošalje ambasadora u Zagreb, pa ako ta stvar nije u poslednjih nedelju dana rešena, zašto da se ne nađem otadžbini koliko mogu? Ja koji sam se čitaocima na glavu popeo ubacujuć ruske reči i idiome, ne vladam tim velikolepnim jezikom ni približno dobro kao hrvatskim.

To dakako nije dovoljno, i drugi prate gradivo kad uključe HRT, ali ja imam dokaze, nije lepo reći dokazni materijal, da sam vlastite uratke kljukao hrvatskim rečima, zbog čega sam ne jednom ukoren od srpskih jezičkih čistunaca. Razumem i novohrvatski, a rado bih se podvrgao detektoru laži ili nekoj drugoj mašini za utvrđivanje istine, da me propita kako stojim sa pređašnjim, ali i sa suvremenim hrvatskim, da me propitaju kako stojim sa Krležom, Držićem, Marinkovićem, Dragojevićem (ne Oliverom, nego Danijelom), jesam li čitao pesme onoga Stankovića sa HRT-a etc. Drugo, ili prvo, nikada nisam prestajao da pevam hrvatske pesme u kafani, dalmatinske, slavonske, zagorske, Istri jesam naneo nepravdu, ali i ona meni, jer su njezine pesme odveć komplicirane za našu sve u svemu priprostu muzikalnost.

Hajmo i u daleku prošlost, u mitsku Jugoslaviju: moj je otac kupio dve zelje, bijele dakle kobile, u Đakovu, što nije nama uopšte blizu, za Olgu, koja je bila čisto bijela i sa grivom koja kao da joj je dograđena u Holivudu ili Ćinećiti, prodavac je tvrdio da je ždrebna, i zaista smo imali od nje krasnu ždrebad, Vihora, docnije Vidru... Druga kobila, grošasta, zvala se Sojka i o njoj je prodavac mome ocu kazao: "Sojka vam se ne može ždrijebiti." Od detinjstva dakle živim u uverenju da se Hrvatu, u našem slučaju Slavoncu, može verovati. Kao pripadnik ans. "Lole" svirao sam ne znam ti ni koliko puta i koliko godina, u Dubrovniku, opatijskoj županiji, u Slavoniji, Zagrebu, Pleternici, Slav. Požegi. Ne znam je li moje paranovinarsko tvorčestvo bilo primjećeno u Hrvatskoj, ali činio sam joj dobro gotovo isto onoliko koliko sam činio našoj bledoj materi: ismevao sam u okv. sv. mogućnosti hrvatsku ksenofobiju, tamo gde sam ju bio uočio, izvgravao ruglu i komšijsku opijenost slavom te vojničkim briljancijama poput "Oluje", rugao sam se njihovoj opsednutosti veličinom, generalima dopavšim Haga, prekorevao sam ih što su etnički očistili zemlju i što očišćenima uskraćuju pravo da i oni stanove dobijene od države otkupe kao i domoroci. Da. Imam međunarodni, prekomorski alibi da nisam kao okupator učestvovao u Domovinskom ratu: ruke su mi bile u brašnu, flour 500 koje se, ako nakon ovoliko ljeta ne griješim, smatralo najpodesnijim za muffins: bio sam pekar u Filadelfiji.

Hrvatska mi odista nema što zamjeriti, ali da bi se postalo Svojom ekselencijom treba i zemlji koja te šalje da se u sećanje urežeš po nečemu dobrom.

Pa da vidimo.

Pre neki dan čitam u doduše tabloidu (ali zar to nije sinonim za dnevni list?) kako se premijer oštri da ukine vladin avion, da će ga prodati, ili zabraviti, jer mu je preko glave koliko se čeljad rado i naširoko vozika, a ko je prvi, ako ne i jedini pisao da vladi ne priliči i ne treba nikakav avion? Ja sam pisao. Da putuju velikodostojnici redovnim linijama, da rezervišu na vreme karte, ekonomska klasa im je puna kapa, ko hoće u prvu, da razliku plati iz svog ministarskog džepa. Nema u poslovima koje oni obavljaju ničeg ni urgentnog ni uzvišenog, to sam ja najpre intuitivno, a potom i naučno ustanovio i naučnopopularno obrazložio.

Možda i nisam ja najpodesnija osoba za ambasadora u Hrvatskoj, pitaju se dakako u obe susedne države, ali mene što se tiče to bi bila možda najprikladnija sinekura: nema osim Bosne i Crne Gore zemlje gde bih ja bio fluent speaker

Pre možda pola godine bila je dražba rashodovanih i nadasve prekobrojnih službenih kola, a ko je bio najdosadniji pišući neodustajno protivu te feudalne navike, da velmoži pripada službeni konj, kamila, mula ili mečka? Pa moj obračun sa predsednicima opština i sa direktorima: šta će predsedniku opštine auto, kud on uopšte ide, i zašto se on kloni baš toliko javnog prevoza, zašto ne vozi svoj auto kad ima ponajveću platu u cijeloj komuni, župi, okrugu, srezu i nahiji?

Nemoguće je da sva moja pomoć Srbiji staje u dve tačke. Da, da, evo!

Ko je upozoravao na nezdravu i grešnu bliskost Svete matere sa državom, ko je tražio da i Crkva plaća porez, jer daleko je ona od neprofitne udruge, ko je gunđao kad god bi se neki crkveni velikodostojnik zaboravio pa počeo da rešava pitanja posve svetovna, a koja se tiču i građana drugih vera, kao god i nas neznabožaca? Sad malo-malo pa mora neki državni visoki dužnosnik da kaže kako poštuje i ljubi Njegovu svetost, ali da neće Nj.Sv. odlučivati umesto Vlade, Ministarstva?

Ko je od slavnog suda i sl. sudija zahtevao da se manu pobožnosti i da crkvenom blagajniku sude kao i bilo kom finansijskom prestupniku, da u presudu ne ulazi njihova lična ogorčenost što je poharana Patrijaršija, a ne zem. zadruga? Dobro, ovo je moglo da ide kao 3a, ali neka ostane u rad. verziji.

Otežavajuća mi okolnost: otac bio u partizanima, ali ovo će izaći dok nam Putin bude bio u gostima, zato sad to i prijavljujem; otvoreno pismo MIP-u nastaviće se do potpunog ispunjenja zahteva molioca. ¶

Intervju: **Marko Šelić Marčelo, muzičar i pisac**

fotografije M. Milenković

Ništa nije uzalud

“Ako ostane ovako kao što je sada, na prag EU stići ćemo kao gologuzo pleme bez ijedne duhovne potrebe, sa samo jednom ambicijom: redovnom platicom, što će stranim i domaćim kapitalistima odlično sesti. A pošto pleme slepo obožava poglavicu, sagradiće mu totem sa verno izvajanom zadnjicom koja može da primi bezbroj celivanja odjedared, i to će biti najvažniji kulturni spomenik. Spomenik na našem grobu”

Šta je bio tačan razlog zbog kog je 400 uglavnom mladih 1. oktobra na promociji u beogradskoj knjižari "Delfi" kupilo netom objavljenu knjigu *Napet šou* repera Marka Šelića Marčela – da li baš sama knjiga, istoimeni CD u njoj ili Marčelova posveta svakom od njih – uopšte nije bitno. Jer, vest da se zbog knjige čeka u redu, u ovo naše vreme je lepa vest.

Napet šou je "fotoportret ovog društva", kako piše u recenziji Teofila Pančića, ali i "knjigo-album", kako kaže Marčelo, zato što ovo "Lagunino" izdanje, osim već pomenutog diska, sadrži i stihove svih pesama, fotografije snimane tokom rada na albumu, te tekstove o temama pesama čiji su autori Marčelo, Kokan Mladenović, David Albahari, Pavle Zelić, Dalibor Đorđević, Draža Petrović, Mihajlo Pantić, Elena Krsmanović i Vladimir Beara.

Pored četiri studijska albuma (*De facto*, *Puzzle shock*, *Treća strana medalje* i *Deca i Sunce)* i aktuelne knjige *Napet šou*, Marko Šelić je autor i romana *Zajedno sami* i *Malterego – knjiga prva: Rubikova stolica*, zbirke tekstova *O ljudima, psima i mišima* i stotinak kolumni pisanih za razne redakcije.

"VREME": Kako vam je ruka, pretpostavljam da nije lako pet sati potpisivati knjige fanovima?

MARKO ŠELIĆ MARČELO: Ne mogu se žaliti, ruka je i bila ponuđena, ne samo prst. Šta da kažem osim da sam srećan i posebno ponosan što su svi ti ljudi, mahom srednjoškolci i brucoši, ostavili utisak iskreno pristojnog sveta. Zli jezici bi rekli da će tek jedan deo njih zaista i pročitati knjigu; na osnovu iskustava sa književnih večeri po celom Balkanu, tvrdim da tek jedan deo neće.

Međutim, nisu samo mladi vaši fanovi, zar ne? Vas slušaju i čitaju i oni koji imaju više od dvadeset godina.

Istina, ali kad neko hoće da nas lako diskvalifikuje, kaže da je to samo za mlađe, iako retko vidim da nas neko "preraste" tako što otkrije Bjesove, Nikolu Vranjkovića ili Kolju Pejakovića – da je tako, bilo bi u redu. Međutim, ogroman broj ljudi oko tridesete prestane da sluša bilo šta ili se prekvalifikuje na narodnjake i ostali kič, i onda iz te žalosne pozicije tobože otpisuje nešto kao "klinačko", pa ode da se kao zreo čovek "veseli" uz izotope Željka Mitrovića.

***Napet šou* je, napisali ste u uvodu, rijaliti kome za razliku od postojećih nije cilj odvlačenje pažnje od stvarnosti, nego sama stvarnost.**

Istina, širom globusa takođe prave rijalitije i priglupe bajkovite serije za zamagljivanje stvarnosti, ali stičem utisak da samo kod nas to ima tako direktan, efektan i opasan uticaj na javno mnjenje. Ako je to benigna zabava nekom Švajcarcu, što da ne: glupo, ali bezopasno. Kod nas, avaj, te stvari su uticajna socijalna činjenica ili čak politički instrument – jer, sve što održava masu u stanju uma pogodnom za manipulisanje jeste politički instrument. Gle čuda, premijer odjednom više ne citira Đinđića i Vebera, nego pravi dramske pauze i patetičari – zašto? Zato što je upravo to režija tih serija, dakle frekvencija za obraćanje većinskom, funkcionalno nepismenom čoveku. Ne mislim da će intelektualizacija rešiti sve probleme sveta, ali kompletno medijsko nebo i obraćanje ljudima bili bi drugačiji da narod nije sistematski održavan u stanju funkcionalne nepismenosti. To treba menjati.

Kako? Ovakvim knjigama kao što je *Napet šou*?

O, ne bih sebi pripisivao mesijanske namere, etar je ovih dana pun labilnih ličnosti koje umišljaju takve stvari. Važno mi je da ne saučestvujem u javašluku i spomenutom zatupljivanju i da ono što radim, ako i promaši visoke stvaralačke domete, makar bude pismeno. Jer, pošteniji su mali koraci koji sadrže bar zrno prosvetiteljstva nego velika usta – pardon, *puna usta* velikih reči iza kojih ne stoji uglavnom ništa. Što reče moj drug Zoran iz benda Iskaz, nije nam namera da ljude gušimo stvarima koje već znaju, nego stvarima koje imaju tendencije da zaborave. Kada dobar deo onoga što pišete spada u takozvano angažovano stvaralaštvo, pretpostavlja se da pokušavate da, šta ja znam, iz korena promenite društvo ili čak spasete svet – ali to je uvek tek periferni, posve idealistički cilj vašeg rada. U svojoj srži, angažovano stvaralaštvo je nešto drugo: duboko lična reakcija na uočenu nepravdu. Te stvari gotovo nikad ne naprave tektonski pokret u društvu, ali nipošto nisu ni puko uzaludovanje. Pesma *Pegla* je izazvala lepu javnu polemiku, a možda se i pokoji klinac baš zbog nje zamislio nad važnom društvenom temom...

... o čemu može da se pročita u vašem knjigo-albumu. Međutim, osim tema poput one u pesmi *Pegla* o

»

sedamnaestogodišnjem Darku koji je ubio mladića koji je jednom davno jedini bio na njegovoj strani, u *Napetom šouu* su i teme iz ličnog života, na primer o stvaralačkoj inspiraciji ili iritantnoj babi iz zgrade.

Naravno. Ako vi kao čitalac ili slušalac ne osećate da iza teksta stoji ljudsko biće, već robot programiran za ledenu analizu koji sa nekakvog čardaka ni na nebu ni na zemlji govori šta valja a šta ne, onda to ništa ne vredi. U popularnoj nekulturi ta se toplina lažira i njome se trguje, to se može u svetu lake zabave, ali u svemu što sadrži bar tračak stvarnog stvaralaštva laganje publike je praktično nemoguće, vonj glumatanja preplavi celo delo. Svestan sam da će *Pegla* ili *Laž* ili *20.000* biti javnosti daleko zanimljivije za komentarisanje, ali da nema onih drugih pesama, priča ne bi bila kompletna.

Na jednom mestu ste napisali da ste pre 15 godina verovali da će devedesete jednom biti u muzeju dizelaštva, ali se ispostavilo da...

... da smo muzej danas mi, i to prilično neposećen. Nama očigledno nije jasno da je Promena sa velikim P unutrašnji proces; za promenu koja je samo spoljašnja ima drugih reči: maska, kozmetika, obmana. Uveren sam da nacionalni plan za ulazak u Evropu, plan i ove i prethodne vlasti, nije u tome da se bilo šta (i bilo ko) stvarno promeni, nego da sve te revizore preveslamo prividom, pa da čim okrenu leđa brže-bolje i do mile volje nastavimo da se valjamo po blatu onoga što uopšte nije država, nego tek naseobina, koja stoga liči na praseobinu. I to je strašno. Biti građanin sveta ne znači samo biti građanin prostora, nego biti i građanin vremena – civilizacija je pojam sa četiri dimenzije. A vođe čine jalovu uslugu narodu vodeći ga ka svetu kao prostoru dok ga usput mentalno vraćaju u kulturološki model devedesetih i duhovno ubijaju kičerajem. Ako tako ostane, na prag EU stići ćemo kao gologuzo pleme bez ijedne duhovne potrebe, sa samo jednom ambicijom: redovnom platicom, što će stranim i domaćim kapitalistima odlično sesti. A pošto pleme slepo obožava poglavicu, sagradiće mu totem sa verno izvajanom zadnjicom koja može da primi bezbroj celivanja odjedared, i to će biti najvažniji kulturni spomenik. Spomenik na našem grobu.

Ko je trebalo da misli o tome a nije? Prethodna vlast? Sadašnja? Jalovo građanstvo koje je dozvolilo da nas, u nedostatku pastira, vode ovnovi predvodnici, kako piše u vašoj knjizi?

Sadašnjoj vlasti prethodna je alibi za sve što ne valja, i to je, naravno, na duže staze neodrživo, ali u svojoj suštini jeste sasvim, sasvim tačno. Posle Đinđića, nikad nisam čuo viziju. Njegovi navodni nastavljači izgrešili su skoro pa u svemu, da bi na kraju počinili i kobnu grešku po sebe: potcenjivanje protivnika. Setimo se poslednjeg TV duela Tadić–Nikolić: s jedne strane je čovek besprekorno retoričan, prijatnog izgleda, sav tobože super, a na drugoj čovek koji izgleda izmučeno, nije baš siguran u gramatiku, rođeni gubitnik. I sad, da je do merila retorike, pobedio bi Tadić, ali je zaboravio da je svojim političkim delanjem doveo do toga da se većina prepozna u Tomi. Ljudi gledaju i kažu: ja nisam lep, nemam parfem, ne umem da govorim lepo, ja sam izmučen kao ovaj – ovo je moj izaslanik! I glasaju za Nikolića.

Zvučite razočarano, i to neprimereno mnogo razočarano za jednog tridesetogodišnjaka. Potvrđujete stihove iz pesme *Šankeru*?

Baš neprimereno, većina mojih vršnjaka bi ovih dana baš pucala od sreće – sebi u glavu, na primer. Potvrđujem stihove, a evo o čemu su: kad imate 20, od horizonta očekivanja deli vas veliki brisani prostor, po njemu se baškari nada; ali sa 30, budućnost je tu, to je ovo, a poražavajuće je da ovo bude to što se čekalo. Pošto se neke stvari nisu desile, duboko u sebi osećate da se neće ni desiti. Daću vam primer: stanje pop-kulture u Srbiji. Nekultura se trajno instalirala. Naše poimanje humora se pretvorilo u *Kursadžije*, strip se ne doživljava kao umetnost, zanimanje za književnost i pozorište smatra se oblikom zaluđeništva, katastrofalno mnogo klinaca identifikuje se sa nekom pesmom Sinana Sakića, iako na dva klika imaju celu istoriju muzike, kinematografije, svega! Internet je tu, ali služi samo za fejsbučenje. I tu se treba zapitati: zbog koga se i kako tačno desio famozni Peti oktobar...

Koliko ste vi imali godina Petog oktobra?

Bio sam srednjoškolac u Paraćinu, i ako ne računamo blokade auto-puta, moje iskustvo o Petom oktobru je indirektno,

od porodice. Međutim, u 20. veku proveo sam 17 godina, to je više no u ovom, i vrlo dobro pamtim devedesete, očeve torbe koje vuče do Bugarske i nazad, sušeno povrće od kojeg se pravi fuš verzija vegete, bljutavi sok iz kesice, restrikcije struje, bombardovanje.

Prekinula sam vas, pričali ste o krivici.

Nisam, pričao sam da treba shvatiti ko je zapravo doveo do Petog oktobra. Po mom mišljenju, Velja Ilić. Ne on kao on, nego kao prototip. Kad Veljama postane jasno u kom smo problemu, kad njima dogori, onda dobijete Peti oktobar. Zašto? Zato što je ostalima to jasno bar deset godina ranije, ali ti *ostali* čine svega 20 posto. Hoću da kažem ovo: kod nas do velikih promena ne dolazi tako što misleći ubede one druge u istinu, nego tako što ti drugi do istine dođu potpuno drugim putem – krčanje creva napokon postane glasnije od demagogije koja truća sa svih medija. Isto je i sad: vodeća grana naše ekonomije je trgovina nadom. Nada je savršen proizvod, možete da je prodate i pukom siromahu, i to najpre baš njemu. Evo još jednog dokaza: spomenuo sam citiranje Đinđića i Vebera; kad to radite, kome se politički udvarate? Intelektualcima. Kad to nije uspelo, došlo se na zaključak: "A što se udvaramo njima kad ih je 20 posto? Koga se tiče šta oni misle? Bolje lepo da učinimo da se Velje zaljube u nas, a ovi nek se zatvore u svoje kružoke i nek misle šta hoće, šta se to nas tiče kad imamo svojih 80 odsto." Ali onda se preigralo: "Evo još bolje ideje: ajde da im ne damo da uopšte pričaju!" Ovo sa *Utiskom nedelje* podsetilo me na kultni *Dosije X*: kada su Pušača upitali zašto ne ukloni Moldera, mudro je odgovorio da bi se time opsesija jednog čoveka pretvorila u krstaški pohod mnogih. Kod nas takve političke mudrosti trenutno nema. To što se Olji desilo, društvo neće zaboraviti, čak ni društvo kao naše.

Stvarno tako mislite? Na osnovu čega?

Ne znam, možda na osnovu toga što cela istorija svedoči da represija dovodi do otpora, takvog da na samom kraju čak i beskičmenima izraste kičma. Najbolji ishod bilo bi rađanje neke sasvim nove opozicione struje koja neće imati veze ni sa jednom od protraćenih stranaka. Jednačinu sam već spomenuo: prvo protiv sebe okreneš misleće, a onda omađijane razmađija glad. Treba zapamtiti, na kraju je i baba koja je ustajala u sedam ujutro da glasa za Slobu počela da lupa u šerpe.

Vi ste rado viđen gost raznih tribina i javnih događanja sa kojih je potrebno uputiti glas mislećeg mladog čoveka, od vas se očekuje da budete svesni loših stvari i da o njima govorite s uverenjem da se mogu popraviti kako biste u tom pravcu delovali na javnost. Da li se zbog toga osećate zloupotrebljeno?

Tako bude, da, sve ovo što vi i ja sada pričamo jednoga dana može da se čita kao borba za tu drugu opciju. Ali to ne menja istinu da nje u trenu kada pričamo nema i da ovde zapravo razgovaramo o osnovnim ljudskim pravima, kao što je pravo na slobodu govora. Svaka angažovana umetnost rizikuje da na kraju završi u nekakvoj političkoj korpi, naročito na crno-belom terenu kao što je naš. Nebrojeno puta ispao sam "demokrata" samo zato što sam bio protiv radikalne struje, iako je, kao što rekoh, moja vera u ovu drugu struju nestala zajedno sa Zoranom Đinđićem. A evo vam primera konkretne zloupotrebe. U trenutku kad su naprednjaci opozicija, oni na svom mitingu puste moju pesmu *Kuća na promaji* i *Buđav lebac* od Sarsa. Mi kažemo – sad ćemo vas tužiti. Oni kažu – pa valjda vam je čast da vas čuje ovoliko ljudi. Ne interesuje me da me na takav način čuju, kažem, a drugo, nemojte se praviti mutavi: kad pustite pesmu na svom mitingu, nedvosmisleno me stavljate pod svoj ideološki kišobran. Na kraju to ne završi na sudu, zato što je trebalo da dam mesečnu platu za tužbu, a i ko bi dobio politikante na sudu u Srbiji? Zatim, pred poslednje izbore, čuo sam da je na mitingu Demokratske stranke puštena *Pegla*. I onda shvatiš: autori su za sve njih običan instrument i stoka. S jedne strane imate ekipu koja pušta *Kuću na promaji*, iako je devedesetih aktivno učestvovala u arhitektonskom rešenju te *Kuće*, a s druge strane imate ljude koji misle da je u redu eksploatisati *Peglu*, iako se u pesmi kaže da Darko ima 17 godina. On je, dakle, dete odraslo u demokratiji. Kako je onda postao takav, čija je to odgovornost? Ali to je takav svet, pogledajte šta rade Studiju B. Njima uopšte ne pada na pamet da normalan građanin ne želi ni Studio Đ, ni Studio V. A. i jedni i drugi hoće da su Evropljani. Ma sve ste me ubedili, bravo.

Vodeća grana naše ekonomije je trgovina nadom. Nada je savršen proizvod, možete da je prodate i pukom siromahu, i to najpre baš njemu

Kad ćete početi da pišete o lepim stvarima, sigurno da ih ima?

O, ma kako da ne, i svakako hoću, ali stvar je tu u nečemu drugom. Naime, sreća je dovršena, cela, nema joj se šta dodati, i otuda nije naročito privlačna kao tema. Sreća se naprosto – živi. Ali ono što je teško, mučno, ono što je lom u čoveku – to je oduvek bio bolji teren za umetnost. I to je paradoks stvaralaštva: ono stremi ka visini, ali se po njega uvek ide dole, po njega se *silazi u čoveka*. Tamo dole ume da ne bude lepo, ali to nije problem umetnosti, nego ljudske prirode. Spomenuti lom u čoveku oduvek je moja centralna tema. Posle *Napetog šoua*, moj drugar Rastko rekao mi je da kao sledeći korak očekuje priču o čoveku koji je uspeo da uradi nešto sasvim obično a dobro. Čovek i šansa da se uradi nešto dobro – veoma sam za to. Međutim, napisati to u ovom trenutku zvučalo bi kao odvratno priključivanje aktuelnoj demagogiji i saučestvovanje u njoj. Znate li vi koliko se mladi ljudi uvrede kad neko stane da im priča budalaštine za koje oni znaju da nisu istinite? Pesma *Laž* je o tome. Na jednoj tribini čiji sam učesnik bio neko se našao da lepršavo upita studente medicine zašto ne prijave korupciju. "A vi stvarno mislite da se to dešava tajno?", pitali su. Istina, moja muzika nije baš za žurku, moji romani nisu za plažu i veselu dokolicu, ali ako pričamo o bilo kakvoj odgovornosti, mislim da bi bilo uvredljivo pričati tim mladim ljudima kako će sve biti u redu ako samo budu verovali u sebe. Poverenje se dugo stiče i teško zaslužuje, i ne bih da vređam nekoga ko mi veruje. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Ljubav na krimski način

Novi Mihalkovljev film je u zapadnoj štampi okarakterisan kao proputinovski. Realno, film je proruski isto koliko i gomila proameričkih ili prodrugih filmova slične sadržine. Najviše je proljubavni. Za desetak godina, ili kad i ako prođe ukrajinska kriza, film Nikite Mihalkova gledaćemo kao priču o ljubavi i strasti – izgorećeš i biće ti muka ako se previše izložiš sunčevim zracima, beži u hlad i sačuvaj romansu. A kako je došlo do toga i čiji je Krim, neće biti važno ni ako od Krima ne ostane ništa

Svetska premijera filma *Sunčanica* Nikite Mihalkova održana je u Beogradu zbog bliskosti ruskog i srpskog naroda, kako navodi reditelj, ali i zbog podrške i utočišta koje su belogardejci posle Revolucije našli u Srbiji, saradnje sa srpskim glumcima, montažerima i drugim filmskim stvaraocima koji su učestvovali u realizaciji ovog filma, i povodom rođendana filma koji se "slavi sa prijateljima". Premijeru je obeležio emotivan nastup glumca i redi-telja Mihalkova, njegovo pevanje, grljenje i ljubljenje sa dragim mu ljudima i besplatno rođendansko vino i votka za sve posetioce Centra "Sava" posle filma. Po crvenom tepihu prošetali su se predsednik Tomislav Nikolić u pratnji supruge Dragice, odevene u elegantnu satensku zeleno-plavu bluzu i crnu suknju, reditelj Emir Kusturica, ministarka Zorana i drugi ugledni gosti. Dvorana je bila krcata.

BELA I SIVA RUSIJA

Nikita Mihalkov je film *Sunčanica* snimio na Krimu i u okolini Odese pre dve godine, a po delima ruskog pisca Ivana Bunjina. Reditelj je, kako kaže, godinama radio na priči o ražalovanom belogardejcu u sabirnom centru na Krimu koji čeka da se vrati kući ili već negde i pita se kako je došlo do toga. Glavni junak tokom celog filma postavlja to pitanje, ali odgovora nema. Ima samo pre i posle: sive uniforme u logoru i bela sećanja na prošle dane. I dugačka plava ešarpa koja poput ptice leti na vetru preko palube parobroda, kao da je živa.

Na početku filma otežu se kadrovi registracije poraženih belogardejaca na Krimu. Godina je 1920, Bela garda Carske Rusije izgubila je rat od Crvene armije, preostali belogardejci su evakuisani u logor. Poručnici i kapetani se prijavljuju kod simpatičnog predstavnika nove vlasti i ostavljaju svoja vojnička obeležja, sa manje ili više otpora. Ima oficira plemićkog porekla koji se pitaju čemu učenje francuskog jezika, čitanje Dostojevskog i sviranje na klaviru, ima seljaka i kozaka. Ne znaju ni dokle će biti u logoru ni šta će biti s njima, a dok čekaju pričaju o velikanima ruske kulture i plaču nad grobom Carske Rusije. Za njihov slučaj je zadužena Zemljakinja, ozloglašena komunistička funkcionerka, mlada i surova. Gledaocima je jasno da će svi biti pobijeni.

SEĆANJE NA LJUBAV: Scena iz *Sunčanice*

U filmu se sve vreme smenjuju kontrastni planovi iz dve prošlosti na dve vode – parobrod na Volgi i logor nadomak Crnog mora, sjaj i rasulo. Zbog slutnje o skorašnjoj nasilnoj smrti, junak priziva trenutke apsolutne sreće. Na parobrodu koji plovi Volgom, mladi poručnik sreće neznanku, sitne građe i uzanog struka. Godina je 1907, poručnik je veren, a neznanka udata i ima dete. Zagledaju se jedno u drugo, i gledaju se bez reči sve dok poručnik ne iznese konkretan predlog – da siđu s broda i iznajme hotelsku sobu u malom gradu. Posle burne noći, neznanka se vraća na brod dok poručnik spava, ostavljajući za sobom pisamce o ljubavi i strasti koja se dešava samo jednom u životu ("i nikad više," precrtano). Ne znamo šta se posle desilo sa neznankom i poručnikom. Glavnog junaka vidimo 13 godina kasnije, poraženog i sa viškom kilograma u sabirnom centru na Krimu, gde neće prepoznati svog budućeg egzekutora.

Scenario Mihalkovljevog filma nastao je po Bunjinovoj priči *Sunčanica* iz 1907, i po Bunjinovim dnevnicima *Prokleti dani* iz 1920. godine; prerađivan je 11 puta u roku od 37 godina. Protagonisti

filma su mladi glumci Martins Kalita i Viktorija Solovjova, potpuno nova lica na filmu. Jednu od zapaženih rola u filmu tumači srpski glumac Miloš Bikić, montaža je bila poverena Mići Zajecu, koji je učestvovao i u izradi scenarija, dok je drugu ekipu na snimanju vodio Stanislav Popović. Film traje tri sata i kusur minuta, i nije preporučljiv za gledaoce-montažere koji vide viškove u scenama i imaju rešenje za efektnu montažu.

FILM I GEOPOLITIKA

Mihalkov je rekao da nije predvideo probleme u vezi sa Krimom kada je snimao ovaj film jer je ideja o njemu nastala davno. Na konferenciji za novinare održanoj pre beogradske premijere odgovorio je na upit britanskog novinara o situaciji na Krimu: "A šta da vam objasnim? Krim je naš!" Dvostruki venecijanski laureat sa filmom *Sunčanica* nije pozvan na Venecijanski festival. Reditelj smatra da je to učinjeno iz političkih razloga, a u prilog toj tezi navodi da ga nisu udostojili ni odgovora. U intervjuu objavljenom u "Politici" posle premijere, Nikita Mihalkov ironično kaže da su mogli da ga puste i da posle pričaju kako je film loš... Kaže da ga odbijanje venecijanske komisije nije pogodilo. "Možda sam samouveren, ali mislim da to nije tako loš film. Moj brat (Andrej Končalovski) i ja već imamo nekoliko zlatnih i srebrnih lavova (nagrade Mostre). Mislio sam, ako neće u takmičarsku selekciju, mogu da ga prikažu van konkurencije pa ako je film i loš, neka me novinari razapnu. Međutim, komisija iz Venecije nije mi ništa ni odgovorila, čak ni iz kurtoazije", rekao je on.

Film je u zapadnoj štampi okarakterisan kao proputinovski. Realno, film je proruski isto koliko i gomila proameričkih ili prodrugih filmova slične sadržine. Najviše je proljubavni. Za desetak godina, ili kad i ako prođe ukrajinska kriza, film Nikite Mihalkova gledaćemo kao priču o ljubavi i strasti – izgorećeš i biće ti muka ako se previše izložiš sunčevim zracima, beži u hlad i sačuvaj romansu. A kako je došlo do toga i čiji je Krim, neće biti važno ni ako od Krima ne ostane ništa. ¶

BILJANA VASIĆ

Optimizam kao dijagnoza

Orkestar Beogradske filharmonije prvi put od davne 1923. godine, kada je osnovan, otišao je na američku turneju tokom koje će nastupiti u najznačajnijim centrima američke muzičke izvođačke umetnosti

Istinski "Američki san" se za celokupan sastav Beogradske filharmonije već sada ostvaruje, s obzirom da se delegacija od 96 muzičara sa šefom-dirigentom Muhai Tangom nalazi u Americi na osmodnevnoj turneji pod istoimenim nazivom i "osvaja" je svojim entuzijazmom, kao i dobro pripremljenim programom sastavljenim od kombinacije nacionalnog i internacionalnog repertoara. Kako je najavljeno, orkestar Beogradske filharmonije će prvi put od davne 1923. godine, kada je osnovan, tokom turneje nastupiti u najznačajnijim centrima američke muzičke izvođačke umetnosti: "Symphony Center" u Čikagu, "Severance hall" u Klivlendu, "Stratmore hall" u Vašingtonu, a kao veliko finale najavljeno je gostovanje u čuvenom "Carneghie hall" u Njujorku. Aktuelni ministar kulture i informisanja i dugogodišnji direktor Beogradske filharmonije Ivan Tasovac je na konferenciji za novinare povodom ove turneje istakao: "Mislim da je turneja u SAD značajna stvar i to ne samo zato što otvaramo novu stranicu u istoriji Beogradske filharmonije. Srbija je kroz svoju istoriju imala puno uspešnih pojedinaca koji su je predstavljali na dobar način, od Nikole Tesle i Mihajla Pupina do Vlada Divca, Emira Kusturice, Marine Abramović i Novaka Đokovića, ali nismo bili do te mere prepoznati po institucijama i čini mi se da upravo ovaj korak Beogradske filharmonije otvara put i drugim institucijama kulture u Srbiji. Ono što nam je potrebno jeste veća doza optimizma. Kao što vidite, snovi se ostvaruju i na ovim prostorima. Bitno je što ova turneja treba da predstavlja novi, pravi model privatno-državnog partnerstva, kao osnovu za uspeh naše kulture."

KULTURNA DIPLOMARIJA

Upravo ovaj model pomogao je Beogradskoj filharmoniji da prikupi značajna sredstva za ovakav poduhvat koji zaista predstavlja kulturnu diplomatiju na najvišem nivou, zbog čega su ovu turneju između ostalih podržali Ministarstvo »

kulture i informisanja Republike Srbije, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije i Američka ambasada u Republici Srbiji. Zasluge za prikupljena sredstva, pored domaćih i stranih kompanija kao i anonimnih donatora, idu svakako i dirigentu Zubinu Mehti, koji je dugogodišnji prijatelj i saradnik ovog orkestra i jedan od glavnih zagovarača da Beogradska filharmonija, Beograd i Srbija dobiju jednu pravu koncertnu dvoranu.

Repertoar koji će američkoj publici biti predstavljen osmislile su muzikolozi Asja Radonjić i Danica Maksimović koje već dve godine (od sezone 2012/2013) uređuju repertoarsko-programsku politiku ovog našeg najstarijeg i najznačajnijeg aktivnog profesionalnog orkestra. U duhu dobre kulturne diplomatije američkoj publici biće ponuđen program sastavljen od kombinacije kompozicija nacionalnih i internacionalnih kompozitora. Uvrštena su dela koja pripadaju vrhunskom repertoaru, a istovremeno su i atraktivna širem auditorijumu. Tako će publika u Americi biti u prilici da čuje ostvarenja kao što su *Slovenski marš* Petra Iljiča Čajkovskog, *Maskarada* Arama Hačaturijana, *Simfonija br. 2* Jana Sibelijusa, Prva orkestarska svita *Ohridska legenda* osnivača i prvog direktora Beogradske filharmonije Stevana Hristića, kao i reprezentativne odlomke iz Verdijevih opera *Magbet* i *Rigoleto* koje će uz orkestar izvoditi Željko Lučić, svetski poznat bariton našeg porekla koji je već duže vreme stalno angažovan u "Metropolitan" operi u Njujorku. Kao što je najavljeno, za bis je planirana *Grlica* Stevana Hristića i *Marš na Drinu* Stanislava Biničkog.

BEOGRADSKA FILHARMONIJA U ČIKAGU: Željko Lučić i članovi Filharmonije ispred skulpture "Klaud Gejt" (na prethodnoj strani) FoNet

OTVARANJE SEZONE

Ovogodišnja sezona Beogradske filharmonije "Optimizam kao dijagnoza" svečano je otvorena 19. septembra intoniranjem nacionalne himne *Bože pravde*. U duhu najave američke turneje, program ovog koncerta iz ciklusa "Bizarrte" bio je sastavljen od kompozicija američkih kompozitora 20. i 21. veka. Orkestar je u prvom delu programa izveo kompozicije Džona Koriljana, Kristofera Rauza i Džona Adamsa, kod nas manje poznatih, ali veoma talentovanih američkih kompozitora koji su izučavali mogućnosti orkestarskog zvuka kao i komponovanje primenom tehnike minimalizma, što je uslovilo nastanak niza dobrih i efektnih orkestarskih minijatura od kojih su se najkvalitetnije zadržale do danas na repertoaru, a koje smo ovom prilikom, pod rukovodstvom rezidencijalnog dirigenta Vladimira Kulenovića, mogli da čujemo u zaista odličnom intonativno preciznom, ritmički i dinamički vrlo definisanom izvođenju. Naročitu pažnju publike te večeri privuklo je izvođenje dela *Talas* kompozitora Vuka Kulenovića, koji već dvadesetak godina živi i radi u Bostonu (SAD). Njegovo ostvarenje može se protumačiti kao jednostavačna simfonijska poema-fantazija rađena u ekspresionističkom stilu sa hijerarhijski građenom strukturom i veoma efektnim dinamičkim usponima i padovima koji zaista u mimetičkom smislu prikazuju talas kao takav. U drugom delu programa izvedena su dela klasika američke muzičke literature Čarlsa Ajvza, Leonarda Bernštajna i Džordža Geršvina. Mističan zvuk Ajvzovog *Neodgovorenog pitanja* i bombastičnu lepezu ritmova Bernštajnove *Candide uvertire* zasenio je moćan bariton Majkla Redinga koji je, uz ne tako upadljiv sopran Donite Volkvejn, pevao reprezentativne odlomke američke opere *Porgy and Bess* Džordža Geršvina. Redingov glas je izvanredan a njegova glumačka nadarenost skladno dopunjuje njegovu sveukupnu interpretaciju ovakvih zahtevnih karakternih likova, kakav je Geršvinov Porgi. Čuvena numera *Summertime* u interpretaciji Volkvejnove izvedena je pomalo bledo bez dovoljno karaktera i samim tim izgubila je na svojoj dopadljivosti. Dueti koje su pevali Reding i Volkvejn bili su ispunjeni iskrenom emotivnošću, međutim i dalje je bila upadljiva razlika u kvalitetu ova dva glasa, što se ovom prilikom još izraženije čulo.

REPERTOARSKA POLITIKA

U ovogodišnjoj sezoni najavljena su vrhunska dela internacionalnih i nažalost samo tri dela nacionalnih kompozitora. Ovakav disbalans repertoara sezone u ovom pogledu predstavlja zaista lošu poruku, ali i izazov za budućnost za umetničke organizatore u kreiranju repertoarske politike orkestra koji odavno, zahvaljujući svom izvođačkom kvalitetu, važi za najznačajniji nacionalni profesionalni ansambl. Publika će u ovoj sezoni biti u mogućnosti da čuje izuzetne soliste, internacionalne umetnike zavidnih karijera poput flautiste Berlinske filharmonije Emanuela Pajia, violončeliste Mikloša Perenjija, violiniste Vadima Rjepina, pijanistkinje Eliso Virsaladze, pijaniste Nelzona Frera i mnogih drugih. Dobro je poznato da isti orkestar zvuči različito pod upravom različitih dirigenata. U ovoj sezoni nas očekuje zvuk Beogradske filharmonije pod upravom Uroša Lajovica, Libora Pešeka, Zoltana Kočiša, Mihajla Jurovskog, Vladimira Kulenovića, šefa-dirigenta Muhaji Tanga i mnogih drugih.

Deo programa koji će biti izveden tokom američke turneje naša publika je imala prilike da čuje u dvorani Zadužbine Ilije M. Kolarca 26. septembra u okviru ciklusa "Iz šefove kuhinje", kada je orkestar nastupio pod upravom šefa-dirigenta Muhai Tanga, a nakon ovog koncerta mnogobrojna publika je stajaćim ovacijama "ispratila" orkestar pred put u Ameriku.

Nakon američke turneje Beogradsku filharmoniju očekuju zakazane turneje po Nemačkoj i Švajcarskoj, a šef-dirigent Muhai Tang je najavio da će raditi na tome da orkestar uskoro ode na turneju u Kinu. ¶

ADRIAN KRANJČEVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Na nebu, na zemlji i na kablu

Borba oko pomeranja "Utiska nedelje" sa zemaljskog na kablovski kanal B92 info otvorila je još jednu dilemu u Srbiji – antena ili kabl? Iako je kablovski prijem signala već dominantan, mereno prema broju gledalaca, pogotovo ako se posmatraju urbane sredine gde je kupovna moć gledalaca nešto veća. Mreža kablovskih distributera, ako imate priliku da je vidite, surovo potvrđuje kako su TV kapilari gušći gde je više para, dok u siromašnim krajevima jugoistočne Srbije signala uglavnom nema.

Okasnelu digitalizaciju najavljuje neverovatno neinventivan i primitivan spot na TV kanalima, koji sugeriše da će slika biti kao posle brisača na šoferšajbni automobila. Možda je poruka spota ipak iskrena, sadržaj te kristalne slike biće jednako besmislen, starinski i ocvao. Autori kao da su sebi zadali cilj da 2014. naprave animaciju u stilu ZX spectrum iz 80-ih. Potpun uspeh, *Bolji život* u digitalnoj verziji!

Borba televizija za prestiž u kablu jeste borba za poziciju "u osnovnom paketu". Važno je da signal vaše TV stanice dospe u osnovnu ponudu kablovskih distributera, tako da vas pretplatnici vide bez doplaćivanja. Pa niste valjda pornić!

Kablovska distribucija je svakako budućnost, ali je to na tržištu postavilo nova pravila. Vlada već najavljuje da će digitalne prijemnike signala možda besplatno obezbediti za stotine hiljada gledalaca. Ti siromašni birači su takođe važni, dobro je investirati u sirotinju kada su TV prijem i TV program u pitanju.

Pre digitalizacije, Srbijom je buktao rat za distribuciju kablovskih mreža. Žice su visile od zgrade do zgrade, kanali su kopani, a provlačio se kabl i kroz PTT vodove. Setio sam se priloga na RTS-u o specijalno dresiranoj kuci (mislim da se zvala Aska) koja je umela da nanjuši najbolji put od šahta do šahta. Aska onjuši, a posle radnici provlače kablove.

Trka je počela, a prvi krug u zauzimanju prostora na kablu izveo je, naravno, Pink. Desetine njihovih kanala, od erotike do politike, pojavile su se u ponudi, pa su frekvencije zauzete. Borba za prestiž u kablu jeste borba za poziciju "u osnovnom paketu". Da pojasnim. Važno je da signal vaše TV stanice dospe u osnovnu ponudu kablovskih distributera, tako da vas pretplatnici vide bez doplaćivanja. Pa niste valjda pornić!

Sledeća bitka se vodi oko pozicije na spisku kanala, jer ne umeju svi korisnici da naprave sopstveni raspored. Ako može, super je da ste jednocifreni.

Moj kablovski provajder (lepa srpska reč), da ne kažem diler, grupisao je kanale tako da su digitalni na kraju spiska. Ipak, među domaćim programima primetio sam neke anomalije koje nisu plod slučajnosti.

Svi veliki dileri nude vam, recimo, Palmu plus iz Jagodine ili Best iz Zaječara u osnovnom paketu, što ovim lokalnim TV stanicama daje gledanost ravnu nacionalnim programima. Gle čuda, u tim opštinama stoluju Palma i Mirković, obojica važni funkcioneri vladajuće koalicije. Ono što je vidljivo na dotičnim TV programima jeste potpuna kontrola i apsolutna odanost Predsedniku opštine, do obožavanja. Mali Vučići na lokalu i na kablovskoj. Ovi kanali su, po broju i tretmanu, stavljeni ispred visokoprofesionalne televizije Al Džazira Balkans, koja nije u osnovnom paketu, a čiji program obuhvata dopisništva i vesti iz celog regiona.

Kablovska televizija je bila izazov i za produkciju Grand. Iako su otvorili svoj kanal, ipak su se odlučili za zemaljski kanal i TV Prvu. Popović nije imao vremena da čeka razvoj kablovskog tržišta, a verujem da je namera bila da se Grand vidi u svakoj tački i bez antene. Glavni takmac, a to je Pink, bitku sa Grandom bije još uvek na zemaljskom terenu, gde imaju kontrolu nad marketingom. Kablovska se tu još posmatra kao privilegija. Primer za ovakav stav je neuspeh megalomanskog projekta TV Nove, koja nije uspela da sa kabla uđe u etar na nacionalnoj frekvenciji.

Danas postoji samo kao kablovska egzotika. Jedina oblast koja je od početka bila praćena na kablovskim kanalima je sport. Tu doslovno važi pravilo da gledate onoliko koliko platite od Sport kluba, preko Eurosporta do Arena sporta. Muška priča.

Uskoro će sa emitovanjem programa početi i kanal N1, kao informativni kanal u ponudi distributera SBB. Pošto se radi o kompaniji sa američkim kapitalom, videćemo kako se vlast odnosi prema Amerikancima u Srbiji. Naročito ako pokažu potrebu da zauzmu kritički diskurs. N1 je doživeo premijeru još pre početka emitovanja, kada je potpisan kao vlasnik famoznog snimka prebijanja Vučićevog brata. Ispade da se uvek oko 5. oktobra u Srbiji porodi novi TV kanal.

Da podsetim zaboravne, bitka za "Utisak nedelje" odvija se baš ovog 5. oktobra, na 14. rođendan Televizije B92. Televizija čija prva slika je bila snimak Beograda iznad kojeg se vio dim i koja je emitovala slike slobode sa beogradskih ulica, danas nema prostora za emisiju Olje Bećković. Da bizarnost bude veća, SBB je baš oko 14. rođendana odlučio da iz svog osnovnog paketa ukloni B92 info, koji je Olji nuđen kao "sjajna alternativa i profesionalni izazov". Bez distribucije putem najvećeg provajdera, B92 info je praktično nevidljiv. Ponovo voda u kablovskom kanalu, kakva ironija! ¶

Jedna država, dva sist

Kineskoj vladi je stalo da dođe do mirnog rešenja u Hongkongu, ne zbog pritisaka Zapada već da bi pokazala da stvari drži pod kontrolom i da je Tjenanmen davna prošlost. S druge strane, preveliki ustupci demonstrantima mogli bi da povećaju apetite drugih problematičnih oblasti u Kini

Desetine hiljada demonstranata okupirale su proteklih dana glavne ulice i trgove u Hongkong, pretile i upadom u najvažnije administrativne zgrade. Ono što je počelo kao studentski bunt protiv odluke Pekinga o načinu izbora upravitelja Hongkonga, može da preraste u najveću političku krizu na liniji Peking–Hongkong od kada je ova oblast vraćena pod upravu Kine (1997) i najozbiljniji politički izazov u Kini u poslednjih 25 godina. Mahom studenti i učenici, kojima se pridružio i znatan broj pripadnika srednje klase, zahtevaju veća demokratska prava, od kojih je najvažnije – slobodan izbor lidera ove autonomne oblasti NR Kine. Protestanti nisu zadovoljni odlukom vlade u Pekingu od 31. avgusta ove godine, kojom se ograničava sloboda kandidovanja na poziciju prvog čoveka HK, do sada biranog od strane posebnog kolegijuma (vidi okvir Izborni sistem u Hongkongu).

Protesti u Hongkongu, koji su počeli 22. septembra, iznenadili su samo one koji ne prate narasle tenzije na relaciji Hongkong–Peking poslednjih meseci. U iščekivanju odluke kineske vlade već krajem juna aktivistička grupa *Occupy Central* održala je nezvaničan referendum među stanovnicima ovog grada, na kom je većina glasala za slobodan i neposredan izbor glavnog upravitelja HK. Demonstranti su izlazili na ulice i u julu, ali i krajem avgusta, neposredno pred donošenje odluke Pekinga, sve sa ciljem vršenja pritiska na centralnu kinesku vladu u pravcu slobodnih i demokratskih izbora.

MLADI I ŠAROLIKI

Na prvi pogled reč je o spontanom protestu, koji nema lidera i koji su organizovali veoma mladi ljudi, među kojima se ističu tek punoletni studenti. Jedan od glasnogovornika protesta, prethodnih dana posebno u fokusu medija, jeste Džošua Vong (1996), lider pokreta *Scholarism*, odranije poznat kao oštar oponent

ema, mnogo problema

Izborni sistem u Hongkongu

Nekoliko godina pre povratka Hongkonga u sastav NR Kine, London i Peking su u zajedničkim pregovorima doneli Osnovni zakon (1990), zapravo ustav Hongkonga, koji je i danas na snazi. Po tom ustavu, HK je obezbeđen specijalan status u političkom i ekonomskom pogledu, dok je pravo suvereniteta, odbrane i spoljne politike pripalo Pekingu. Tada je prvi put upotrebljena formula "jedna država dva sistema", koja je i dalje na snazi.

Ovim aktom predviđeno je i uvođenje opšteg prava glasa, što je bila posebno aktuelna tema poslednjih nekoliko godina na relaciji Peking–Hongkong. Posle 1997. funkcija guvernera HK je zamenjena funkcijom glavnog upravitelja, a sistem ustanovljen za njegov izbor poprilično je složen. S obzirom na to da u HK ne postoje slobodni i opšti izbori, glavnog upravitelja bira poseban Komitet elektorata, koji se sastoji od oko 1200 ljudi. Izbor elektora je dodatno zakomplikovan, pa se tako 1044 članova bira iz 35 različitih sektora (zdravstvo, pravo, obrazovanje, trgovina, osiguranje itd.), 60 članova nominuje religijski sektor, a 96 članova su tu po službenoj dužnosti (poslanici Narodnog kongresa i članovi Zakonodavnog veća Hongkonga).

Specifično obeležje ovog sistema leži u tome da ne dozvoljavaju svi sektori svojim zaposlenima da učestvuju u izborima, već neretko glasaju samo šefovi ili nekolicina rukovodećih u određenom sektoru. Primer nekih profesionalnih grupa koje dozvoljavaju svojim zaposlenim da učestvuju u izborima su zdravstvene službe i sektor obrazovanja. Ukupno pravo glasa ima oko 220.000 stanovnika (na populaciju od sedam miliona), s tim što neki pojedinci mogu biti predstavljeni u različitim profesionalnim sferama i samim tim mogu imati dva glasa, što ovaj sistem čini dodatno nedemokratskim.

Suština reforme koja je najavljena za izbore 2017. garantuje slobodno i opšte pravo glasa svim stanovnicima HK, ali im se sužava mogućnost slobodnog kandidovanja i učešća na izborima. Naime, Peking je ograničio izbor na svega dva ili tri kandidata koje prethodno odobri poseban Komitet ustanovljen za tu priliku, čime se sloboda kandidovanja prodemokratskim kandidatima, po mišljenju protestanata, značajno ograničava, dok se favorizuju kandidati lojalni Pekingu s obzirom na očekivani sastav Komiteta čije će (natpolovično) mišljenje biti presudno.

vlade u Pekingu, a koga su kineske vlasti označile kao pretnju unutrašnjem uređenju NR Kine. Pored Vongovog pokreta, tu su i već pomenuti *Occupy Central*, formiran po uzoru na slične "okupiraj-pokrete" koje smo viđali prethodnih godina na Zapadu, kao i čitav niz drugih studentskih organizacija.

Očito je, dakle, da je reč o protestima koji su heterogeni po svojoj strukturi, ali čija snaga leži upravo u njihovoj disperzivnosti, što onemogućava centralnu vladu da usmereno deluje (npr. kroz hapšenje vođa). S druge strane, baš u razuđenosti pokreta leži i opasnost od nemogućnosti postizanja saglasja oko eventualnog ponuđenog kompromisa od strane centralne vlade ali i od spontanog gašenja kada posle nekoliko nedelja aktivnog protesta dođe do zamora. Kako to obično biva sa ovom vrstom bunta, zahtevi su počeli da se umnožavaju, pa se sada traži i ostavka aktuelnog lidera HK Leung Čun Jinga, otvaranje direktnih pregovora između predstavnika vlasti i demonstranata, itd.

Posebno značajan momenat u rasplamsavanju protesta odigrala je intervencija policije koja je protekle nedelje prilikom pokušaja rasterivanja okupljenih studenata koristila suzavac, što je ipak daleko od policijske brutalnosti kakvu smo viđali prilikom gušenja sličnih pokreta u SAD pre tri godine, ali je i ovo bilo dovoljno da se protesti sledećih dana udvostruče. Slike mladih ljudi koji mirno sede i protestuju sa kišobranima (neki su već događaje označili kao "Kinesku jesen" i "Kišobran revoluciju"), ubrzo su zamenile slike sukoba između prodemokratskih i centralnoj vladi lojalnih snaga, koje su pokušale da razmontiraju šatore i oteraju okupljene demonstrante.

Lider pokreta *Occupy Central*, Beni Tai, optužio je policiju da ništa nije uradila da zaštiti mirne protestante, čime je prostor za dijalog između sukobljenih strana dodatno sužen. Da situacija u HK nije jednostavna pokazuju i podaci o svojevrsnom generacijskom raskoraku među stanovnicima ovog grada – istraživanja Kineskog univerziteta u HK pokazuju da se 75 odsto mladih između 15-24 godine protivi odluci kineske vlade, dok taj procenat pada ispod 50 odsto kada govorimo o ljudima starosti između 40-59 godina. Mladi rođeni devedesetih godina zahtevaju uvođenje demokratije po zapadnom uzoru, dok stariji, zadovoljniji sadašnjim statusom HK, ali i napretkom Kine u poslednjim decenijama, prihvataju status kvo. Prodemokratske pokrete poput *Occupy Central* podržava odsto mlađih od 24 godine, dok je taj procenat svega 21 odsto među onima između 40-59.

KRITIKA VAŠINGTONA I LONDONA

Stav kineskog rukovodstva prema protestima je očekivan. Iako se sama vlada nije zvanično oglašavala, što predstavlja deo prakse Pekinga, vodeći partijski listovi optužili su demonstrante za izazivanje haosa i nereda i poručeno im je da pokupe svoje kišobrane i odu kućama. Takođe, ponovljena je više puta podrška dosadašnjem upravitelju Leungu Čun Jingu, što ne mora da znači da na kraju Peking neće popustiti i prihvatiti Leungovu ostavku i na taj način učiniti ustupak demonstrantima. Podrška zvaničnih glasila ne znači da kinesko rukovodstvo ne smatra Leunga odgovornim za prekomernu upotrebu sile protiv demonstranata, što je dovelo »

DEMOKRATIJA NA KINESKI NAČIN:
Upravitelj Hongkonga Leung Čun Jing
Foto: Fonet/AP

do dodatnog širenja protesta, već samo da centralna vlada pokušava da igra na maksimalni dobitak.

Veliki međunarodni publicitet koji su protesti dobili, takođe je razlog više za kinesku vladu da se oni što pre i što bezbolnije okončaju. Tako priliku da se oglasi nije propustila Velika Britanija, koja se oseća pozvanom da se umeša u svaki problem koji se tiče njene bivše kolonije.

Odmah po izbijanju demonstracija, zamenik premijera Nik Kleg pozvao je na razgovor kineskog ambasadora u Londonu kako bi preneo zabrinutost britanske vlade "zbog odbijanja kineskih vlasti da dozvole održavanje slobodnih izbora u Hongkongu." On je takođe podvukao "zaprepašćenje i uznemirenost" britanske vlade zbog "uskraćivanja onog na šta građani HK imaju pravo, a to su slobodni, pravedni izbori bazirani na univerzalnom pravu glasa." Priliku nije propustio ni Vašington, poslovični kritičar kineske unutrašnje politike. Tako je Bela kuća protekle nedelje izdala saopštenje u kojem podržava prodemokratske težnje naroda Hongkonga kao opravdane. "Sjedinjene Države podržavaju uvođenje opšteg prava glasa u skladu sa Osnovnim zakonom (Ustavom) Hongkonga." U nastavku saopštenja sledi da stanovnici Hongkonga moraju imati "istinsko pravo izbora u skladu sa voljom naroda". Na zahtev američkog državnog sekretara Džona Kerija

Od britanske kolonije do kineske provincije

Problem sa Hongkongom počinje posle završetka Prvog opijumskog rata (1839–1842) u kome je Velika Britanija, ostvarivši pobedu nad tada ekonomski i politički oslabljenom Kinom, pored ostalih koncesija, dobila i ostrvo Hongkong. Prava VB potvrđena su kasnije i Pekinškim mirovnim ugovorom iz 1860, posle završetka tzv. Drugog opijumskog rata, kada je teritorija koja je pripala VB proširena i na poluostrvo Koulun nedaleko od HK (danas sastavni deo administrativne oblasti HK). Svoja prava u ovom regionu Velika Britanija je još više proširila novim ugovorom iz 1898. godine.

To je bilo vreme kada su velike sile počele svoju veliku jagmu za kineskim teritorijama posle kineskog poraza u ratu sa Japanom (1894–1895) što je bio jasan signal da Kina nema snage da se odbrani od stranih napada i uticaja. Nemačka je tada dobila Šandong provinciju i Kjaočou zaliv, Rusiji je pripala luka Port Artur i Dalijen, kao i uticaj u Mandžuriji, Francuska je dobila Guangdžou zaliv, Japan je par godina ranije okupirao Koreju i Tajvan, itd.

U takvim okolnostima Velika Britanije je posebnom konvencijom potpisanom sa kineskom vladom dobila u zakup od 99 godina tzv. Nove teritorije, oblast nekoliko puta veću od teritorije HK, ali nesumnjivo vrlo značajnu za stratešku odbranu i kontrolu ove važne luke. Taj ugovor isticao je 1997, pa su tako pregovori oko budućeg statusa čitavog HK regiona povedeni još početkom osamdesetih godina prošlog veka na insistiranje tadašnjeg lidera NR Kine Deng Sjaopinga.

U Peking je 1982. na talasu pobede u Foklandskom ratu doputovala Margaret Tačer, tadašnja premijerka Velike Britanije. Međutim, svi njeni pokušaji da VB zadrži kontrolu nad oblašću Hongkonga ostali su bez uspeha. Dengove pozicije bile su nedvosmislene – Kina zahteva vraćanje svih suverenih prava nad HK, a od ustupaka nudi pregovore o budućem političkom i ekonomskom uređenju. Margaret Tačer je zahtevala da London zadrži suverenitet nad regionom Hongkonga i to na osnovu tri (navedena) sporazuma koja su po tumačenju Londona i dalje bila na snazi. Pored toga, izražavala je bojazan za sudbinu Hongkonga posle povlačenja Velike Britanije – najavljivala je ekonomski haos, povlačenje kapitala i opšti gubitak sigurnosti. Deng je sva ova strahovanja odbacio kao nerealna, dajući kineske garancije britanskom kapitalu posle predaje HK, ali uz pretnju da će, ukoliko dogovor ne bude postignut u naredne dve godine, Kina unilateralno proglasiti povraćaj svojih suverenih prava posle 1997. Pregovori su se tako našli u zastoju, i konačno su okončani tek 1984, kada je Margaret Tačer po drugi put posetila Peking. Tada je postignut konačan dogovor prema kome se VB odriče suverenih prava na HK, dok se kineska strana obavezala da politički i ekonomski sistem uspostavljen pod upravom VB neće menjati u narednih 50 godina. Ceremonija predaje ugovorena je i izvršena 1. jula 1997. Deng Sjaoping nije doživeo ovaj čin, umro je nekoliko meseci pre konačnog vraćanja HK pod kinesku vlast, posle više od 150 godina britanske uprave.

BORBA ZA SLOBODNE IZBORE:
Studentski protesti
Foto: Fonet/AP

upućenog kineskom ministru spoljnih poslova Vang Jiu prilikom susreta protekle nedelje, da garantuje Hongkongu najviši stepen autonomije, ministar Vang Ji jasno je poručio da Peking neće tolerisati mešanje drugih zemalja u unutrašnja pitanja Kine.

"Pitanje HK je unutrašnje političko pitanje. Sve države trebalo bi da poštuju kineski suverenitet. Ovo je ujedno i osnovni princip kojim se rukovodimo u međunarodnim odnosima. Verujem da bilo koja država i bilo koje društvo, ne bi dozvolili ilegalne akte i narušavanje javnog reda", podvukao je Vang Ji. On je takođe dodao da veruje kako je aktuelno rukovodstvo HK sposobno da izađe na kraj sa protestima. Ovakvom jasnom i oštrom odgovoru prethodio je Vangov razgovor sa Barakom Obamom i Džonom Kerijem.

GLOBALNA IGRA

Američki odnos prema protestima trebalo bi posmatrati u širem kontekstu američke spoljne politike prema Aziji. Evidentno je da se pod Barakom Obamom SAD sve više okreću regionu Pacifika, nastojeći da potvrde svoje prisustvo u momentu kada se Kina sve češće spori sa susedima oko grupa ostrva u Istočnom i Južnom kineskom moru (pre svega sa Japanom i Vijetnamom). Politika obnavljanja i učvršćivanja savezništava iz vremena Hladnog rata sve više liči na politiku okruživanja Kine (podsetimo se samo Obamine prolećne azijske turneje u kojoj je obišao Japan, Južnu Koreju, Filipine i Maleziju), na koju Peking ne gleda dobronamerno.

Ne bi trebalo smetnuti sa uma ni da se Peking i pored više poziva Vašingtona naravno nije odlučio da Moskvi uvede sankcije, dapače, jača savezništvo između Kine i Rusije. Amerika će nesumnjivo iskoristiti proteste za sticanje poena kod azijskih suparnika Kine, ali svakako i za dodatni pritisak na Peking u pravcu dalje demokratizacije kineskog društva, što je deo šire američke strategije, delom oslonjene na tzv. američku izuzetnost koja im daje pravo da šire američke vrednosti kao univerzalne, a delom na američku omnipotentnost, odnosno američku političku i ekonomsku snagu koja zadržava primat samo kroz sveprisustvo na međunarodnoj areni.

DUHOVI TJENANMENA

Za kinesku vladu protesti su pre svega značajni zbog onoga što se desilo pre 25 godina. Duhovi Tjenanmena i dalje progone Peking i to je jedan od razloga zašto su oči čitavog sveta uperene u Hongkong.

Pred kineskim rukovodstvom je težak i naizgled nerešiv problem. Ustupak protestantima bio bi ravan presedanu i u narednim godinama bi mogao da postane ozbiljan kamen spoticanja u rešavanju problema u drugim delovima Kine koji bi mogli da zahtevaju više autonomije i više demokratije (Tibet, Sinđang, Makao). Sa druge strane, odbijanjem svih zahteva Peking bi upao u zamku iz koje bi mogao da se izvuče samo u slučaju da se protesti sami iscrpe i ugase. Nasilno gušenje demonstracija i eventualno izvođenje vojske po uzoru na Tjenanmen za sada nije opcija koja se smatra realnom, kako zbog osetljivosti pitanja tako i zbog značajne medijske pažnje koja je protestima već pridodata.

Međutim, dalju eskalaciju nasilja ne bi trebalo apriori isključiti, jer je inteziviranje protesta preko izazivanja krvoprolića rešenje koje smo već viđali u prošlosti. Situacija je, ipak, za Kinu povoljnija utoliko što se protesti ne odvijaju u prestonici i samim tim prenošenje krize na ostatak zemlje kao što je to bio slučaj 1989. nije verovatno.

Pre svega, treba imati u vidu da Hongkong nije Peking, i da kao autonomna oblast sa posebnim statusom i jedinstvenim istorijskim razvojem (vidi okvir "Od britanske kolonije do kineske provincije") ima i uvek će imati drugačiji tretman. Avangardni kapacitet HK je ograničen na njega samog i nije zarazan za ostatak Kine, u kojoj prosečan Kinez ni ne pomišlja da bi mogao da se poredi sa stanovnicima HK, bar ne još uvek.

Protesti u Hongkongu razlikuju se i po tome što su međunarodne okolnosti sada značajno drugačije od 1989, godine u kojoj se rušio komunizam. Ustupak demonstrantima mogao je tada ozbiljno da ugrozi opstanak KP na vlasti, a samim tim i da okrene točak istorije u drugom smeru. Danas takva pretnja ne postoji. Ipak, mirno rešavanje protesta u Hongkongu za kinesku vladu je prioritetno, pre svega zbog međunarodnog ugleda i potvrde sposobnosti da drži situaciju u zemlji pod kontrolom. Sve dok autoritet Komunističke partije nije ozbiljno uzdrman, a samim tim ni glavni postulati kineskog političkog (jednopartijskog) sistema i dok demonstranti ne dovode u pitanje politiku "jedna država, dva sistema", sa akcentom na "jedna država", kineska vlada neće upotrebljavati silu.

Hongkong je jedini grad u Kini u kome se masovnim skupovima svake godine obeležava 4. jun 1989, dan kada su krvavo ugušeni protesti na Tjenanmenu. ¶

SANJA RADOVIĆ

Rimokatolička crkva: O braku i seksu

Pokušaj revolucije u Vatikanu

Sredinom septembra papa Franja je vodio ceremoniju venčanja za dvadeset parova. Među njima našli su se i oni koji su pre toga živeli u divljem braku, razvedeni, jedna žena koja već ima dete. Da li je to bio samo gest dobrog pastira ili pokazatelj kojim će se putem kretati Crkva. Odgovor na to daće vanredna sednica Sinoda na temu "Pastoralni izazovi porodice u kontekstu evangelizacije", koja je najavljena kao borba između konzervativne i liberalne frakcije Rimokatoličke crkve

Sinod Rimokatoličke crkve počeo je svoje vanredno zasedanje u nedelju 5. oktobra u Rimu. U danima koji su prethodili susretu 190 rimokatoličkih kardinala, 16 eksperata, osam delegata iz drugih hrišćanskih crkava i 38 venčanih, od kojih su neki u religijsko mešovitim brakovima, jasno se videlo da ne misle svi kao jedan. Nesaglasje između crkvenih velikodostojnika je išlo dotle da je nemački kardinal Valter Kasper, jedan od omiljenih teologa pape Franje, komentarišući knjigu petorice konzervativnih kardinala koja tek što je izašla iz štampe, izjavio da ne pamti tako organizovan otpor usmeren ka jednom papi koji hoće da donese promene. "Tako se stvari završavaju u politici, a ne u Crkvi", dodao je zatim. Jedan od pomenute petorice, američki kardinal Burke, brzo je reagovao kazavši da papa nije nem i da ne treba Kasper da govori u njegovo ime, te da su Kasperove izjave sramne i nečuvene, a njegova teološka pozicija bazično pogrešna. Ovako žustri istupi crkvenih velikodostojnika u javnosti daleko su od svakodnevnih.

Oko čega se danas lome koplja u Rimokatoličkoj crkvi?

TEORIJA I PRAKSA

Prošle godine iz Vatikana je poslat upitnik svim biskupijama koji je trebalo da pruži sliku o, najkraće rečeno, bračnom i seksualnom moralu katoličkih vernika. Pitanja su se ticala razvoda, kohabitacije, predbračnih seksualnih odnosa, abortusa, homoseksualnosti, poligamije, surogat majčinstva, kontracepcije... Teško da su nekoga rezultati iznenadili – jaz između "teorije" i "prakse" je dubok, a katolički vernici i kada su upoznati sa učenjem svoje Crkve ne žive baš po njenim pravilima.

Radni dokument na 85 strana, nastao iz odgovora na upitnike, nije obilovao revolucionarnim zaključcima. Važan je, međutim, utisak da se i vernici nešto pitaju i da ih Crkva čuje. Sledeći korak koji je papa preuzeo je sazivanje vanredne sednice Sinoda, tek treće u poslednjih 49 godina. U toku dve nedelje, od 5. do 19. oktobra, prisutni će iznositi predloge, a onda će oktobra 2015. uslediti drugi i završni deo, kada bi trebalo da se donesu konkretne odluke. Zvanično tema glasi "Pastoralni izazovi porodice u kontekstu evangelizacije".

VATIKAN: Reformski kurs pape Franje
Foto: Fonet/AP

Katolički mediji pišu da još od Drugog vatikanskog koncila okupljanje biskupa nije izazvalo toliko interesovanja i kontroverzi. Svetska štampa pomno prati događanja u Vatikanu uz procenu da se radi o važnoj prekretnici, "borbi" između konzervativne i liberalne struje koja će imati jakog odjeka u budućnosti. Dok se jedan od urednika BBC-ja priseća prvih trenutaka nakon izbora pape Franje, kada je portparolu Vatikana nagovestio da bi papa trebalo da dâ intervju za BBC imajući u vidu njihovu publiku od 250 miliona ljudi, a ovaj se nasmešio i na lep način mu dao do znanja da papa neće imati problema da dopre do svetske publike, mnogi smatraju da će ovo biti jedan od momenata u kojem će se videti koliko voljeni papa može da unese promena, s obzirom na otpor u sopstvenim redovima.

Najveća pažnja je posvećena mogućnosti pričešća razvedenih, tačnije onih koji su nakon (prvog) razvoda ponovo stupili u bračnu zajednicu. Za sada, dve struje unutar Crkve stoje na potpuno suprotnim stranama. Najjednostavnije rečeno, dok jedni, među kojima je pomenuti kardinal Kasper, smatraju da bi trebalo dozvoliti drugobračnima da se pričešćuju, drugi, među kojima su pomenuta petorica kardinala s početka teksta, tvrde da je to potpuno suprotno crkvenoj dogmi i da se Sinod ne sastaje da bi raskidao sa tradicijom.

Pojedini kardinali izjavljuju da "vrata Crkve treba da su otvorena za sve", kao i da se "hrišćanska vizija zasniva na istoriji, a ne ideologiji", da "Crkva ne sme da zaboravi da prašta", da je "papa Franja pritisnuo dugme za napred", kao i da "crkveno vođstvo mora konačno da se prebaci sa 'zabranjujemo-modusa' na dijalog".

Njihove kolege, među kojima je nekoliko bliskih saradnika nekadašnjeg pape Racingera, govore da "delovanje Crkve mora da odgovara veri i dogmi ako hoće da bude katoličko" (po tom shvatanju, u Novom zavetu je strogo zabranjen razvod kao i ponovno venčanje), kao i da je dobro da se što pre shvati da su "doktrinarne i pastoralne promene nemoguće" jer će se tako sprečiti veliko razočaranje. Komentari se kreću od potvrde da će drugovenčani moći da se pričešćuju do uverenosti da neće. Možda je napomena bečkog kardinala Šenbruna dala jedan drugačiji pogled na celu raspravu – deca razvedenih nikada neće videti roditelje kako se pričešćuju: "Kao dete razvedenih roditelja, ja molim pažnju za nas. U celoj ovoj debati uopšte se ne govori o deci i to me ljuti."

DELA I REČI

Od samog početka upada u oči papino naglašavanje važnosti razgovora. Njegovo ponašanje ponekad više podseća na pravoslavne patrijarhe, gde su oni samo prvi među jednakima, a ne nepogrešivi na tronu. Sam stalno tvrdi da treba podsticati diskusiju, čuti mišljenja i predloge svih.

U pisanim dokumentima papa je vrlo umeren, čak ponegde ume i da se prikloni konzervativnijim tumačenjima. Međutim, u delima, poruka koju šalje je poruka otvorenosti i, iznad svega, praštanja.

Sredinom septembra papa je vodio ceremoniju venčanja za dvadeset parova. Među njima, našli su se i oni koji su pre toga živeli u "divljem braku", razvedeni i jedna žena koja već ima dete. S obzirom da lokalne crkve često same odlučuju kako da se ponašaju prema razvedenima i onim katolicima koji žive nevenčani, ovo je moglo biti viđeno kao jasan znak sa vrha. Papa Franja je tada kazao: "Brak je simbol života, realnog života, to nije nikakva fikcija." (Poslednju javnu ceremoniju venčanja, 2000, predvodio je papa Jovan Pavle II i ona je bila deo proslave za porodicu, kao događaj koji je tematski bio posvećen blagodetima potomstva i štetnosti abortusa.) Papa Franja je takođe, u nekoliko izjava, naglasio da bi Crkva trebalo da pokaže više brige prema razvedenima i drugovenčanima.

Obraćajući se prisutnima na sednici vanrednog Sinoda, papa je bio jasan – kardinalske sujete treba da ostanu po strani: "Mi, u Sinodu, smo pozvani da radimo za Božji vinograd (...) to ne znači da treba da se raspravlja o predivnim i pametnim idejama, ili da se gleda ko je pametniji (...). U ovom slučaju Gospod nas pita da vodimo računa o porodici."

O KONTRACEPCIJI

Iako je tema drugovenčanih izazvala najveću pažnju, a i očekivanja, ona, kao što je već pomenuto, neće biti jedina na Sinodu. Kasper je napomenuo mogućnost, kako bi se lepo reklo, drugačije interpretacije kada je reč o kontraceptivnim sredstvima, uz izjavu koja zvuči sasvim uobičajeno ali nije uobičajena za Rimokatoličke kardinale, a to je da roditelji treba da odluče koliko dece hoće da imaju. (U enciklici Humanae Vitae (1968) pape Pavla VI iznesen je veoma oštar stav o veštačkim sredstvima kontracepcije.)

Takođe, važno je spomenuti da se u radnom dokumentu Sinoda posvećuje izvesna pažnja različitim društvenim i kulturnim okolnostima, kada je reč o porodici, u kojima se nalaze vernici Rimokatoličke crkve. Naravno da su drugačiji problemi, a i načini funkcionisanja, porodica u Severnoj Americi i u Africi. Koliko god da odluke koje dogodine budu donesene (ako budu donesene) moraju da imaju određen stepen univerzalnosti, ne smeju se ni prenebregnuti pomenute različitosti, te bi u tom slučaju bila poželjna i prilagodljivost konkretnim prilikama u kojima vernici žive.

U jednom od mnogobrojnih članaka koji se bave "fenomenom pape Franje", novinar je kazao da je papa uspeo da Crkvu, u lepom smislu te reči, izvede na ulicu, odnosno da pokaže da se čuje i iskustvo vernika i da se na njega "računa". Koliko će to doneti pravih promena, verovatno ni sam papa ne može danas da zna.

Ostaje nada da će vatikanski "peti oktobar" biti uspešniji od onog našeg. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Uvertira za prošla vremena

Josipović radi isto ono što je svojevremeno radio Boris Tadić: umesto da se drži onoga što je svojim biračima obećao – građansku, poštenu, pristojnu državu – on se udvara desnici. Zbog toga je dao otkaz svom glavnom analitičaru Dejanu Joviću, tom "jugoslovenskom nacionalisti", koji se našao na udaru branitelja i drugih srbomrzaca

Agresivnost i nasilje bile su glavne karakteristike naših "referenduma o nezavisnosti" (osim crnogorskog), stoji u tekstu objavljenom u "Političkoj misli", kojega potpisuje profesor i glavni urednik te publikacije Dejan Jović (Fakultet političkih znanosti Zagreb). Ta rečenica koštala ga je funkcije glavnog analitičara u Uredu predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića.

Riječ je tu o stručnom tekstu objavljenom u stručnoj publikaciji (reći će Žarko Puhovski, da se nikome ne zamjeri, da je riječ o tek 500 primjeraka), na kojega se ljutnuo aktualni – i nada se budući – predsjednik Hrvatske. Kao, to je neprihvatljivo, pa je odlučio razriješiti profesora Jovića dužnosti svog glavnog analitičara.

Te su se teme odmah dohvatili desničari (u hrvatskom slučaju to "desničarenje" je neminovno vezano za ustaštvo i antikomunizam u smislu u kojem ga je odredio Adam Mihnjik). Po njima je Dejan Jović *postrazriješeni*: dezerter (gdje je bio kad su Stožeraši poginuli i Josipović pravio ZAMP, srpski SOKOJ), jugoslavenski nacionalist, branitelj teze o antifašističkom profilu Draže Mihailovića, ljubitelj Slobodana Miloševića... Svakakvog bulažnjenja iz raznih hrvatskih medija i sa portala raznih moglo bi se tu dodati, ama nema smisla.

UDVARANJE DESNICI: Ivo Josipović FoNet

NJIHOVI, A MOJI

Jovićeva profesionalna biografija je, nota bene, posve neumrljana: nakon kratkog (još kao maloljetnog) izleta u novinarstvo, otišao je u naučne vode. Studirao, magistrirao, doktorirao: ima tu Zagreba, Firence, Ljubljane, Mančestera, Londona (tamo je, na čuvenom LSE, doktorirao), do Univerziteta u Stirlingu (Škotska), odakle se kao predavač i profesor napokon 2009. godine vraća u Zagreb, na FPN. Predaje na osnovnim i svim višim studijama, objavljuje kod kuće i uokolo, cijenjen je u domaćim (manje) i međunarodnim (neusporedivo više) znanstvenim krugovima. Široj javnosti u Srbiji i Hrvatskoj postao je poznat nakon što je objavio knjigu *Jugoslavija: država koja je odumrla*, koja je nastala na osnovu njegovog naučnog rada. I danas je to tema koja ga zaokuplja i s kojom se dnevno bavi, pa i predaje studentima, pogotovo onima izvan bivše nam države, koji su za tu temu puno više zainteresirani no mi o čijoj se (vlastitoj) koži radilo i radi i danas.

Valjda je to točka na kojoj je sve uzavrelo u predsjedničko-predizbornoj atmosferi u Hrvatskoj: predsjednički petogodišnji mandat Ive Josipovića ističe, slijede izbori (tek trebaju biti raspisani krajem oktobra) krajem godine, te valja skupiti poene kod "njihovih i naših". Josipović pak nema "naših ili svojih", jer se tokom svog mandata zavadio i sa svojom izbornom bazom, SDP-om Zorana Milanovića, ali i sa dijelom svojih – kod nas bi se reklo "građanističkih" – birača, koji njegovom politikom i postupcima u raznim domenima nisu zadovoljni.

Josipović, naime, radi isto ono što je radio Boris Tadić svojevremeno: udvara se desnici (kao kad mu je kolega Tadić sklopio sporazum na temu da "svatko ima svoj bol") i umjesto da se drži onoga što je svojim biračima obećao – građansku, poštenu, pristojnu državu – pokušava da otme nešto glasača od onih koji ga, ma što radio, ionako neće podržati.

Još se ne zna tko će sve biti kandidati na predstojećim izborima. Bit će tu, sasvim sigurno, i nekih posve politički beznačajnih likova, na svim izborima ih je bilo. Činjenica je da je Josipoviću jedina protukandidatkinja Kolinda Grabar Kitarović, nekadašnja državna službenica koju je postavio HDZ, koji ju i danas podržava u kandidaturi. Ona je, međutim, politički blijeda figura, čak i njena dosadašnja predizborna kampanja ne pokazuje bogzna što od ideja o državi i njenom kursu.

Umjesto da Josipović otvoreno kaže zašto ima prednost pred njom (čak mu i ispitivanja javnog mnijenja daju ogromnu prednost, iako će – po posljednjima – izbore ipak odlučiti drugi krug u januaru iduće godine) i da zastupa ono

na čemu je (na "novoj pravednosti") dobio izbore 2010. godine, on se udvara onima za koje je ništa drugo nego – kao i Dejan Jović – ideolog jugonostalgije, novog "jugoslavenskog nacionalizma" i još mnogo sličnih koještarija kojima javnost zasipaju retrogradni u hrvatskom društvu i politici.

MITOVI I STVARNOST

Uoči predsjedničkih izbora, naime, ali i mnogo ranije, u Hrvatskoj su ponovo na sceni razni "stožeraši", koji će i Ivu i Dejana pitati "gdje su bili kad je grmilo", rat naime kad je bio, oni koji kao heroja dočekuju Branimira Glavaša, oni koji će sa Thompsonom slaviti svjetske uspjehe hrvatskih sportaša, oni koji će ćirilične ploče sa vukovarskih zgrada razbijati na odbijanju ustavnog principa "dvojezičnosti" (umjesto "dvopismenosti", na primjer)...

Baš sve u posljednje vrijeme govori da se Hrvatska vratila daleko unazad, u ono vrijeme kad se tek šminkala po evropskim pravilima ne bi li ušla u evropsku porodicu, u kojem je bilo sasvim normalno da se mrze Srbi i ostale manjine, da se ljudska prava ne podrazumijevaju za sve i da vlasnici i prošlosti i budućnosti hrvatske budu stožeri branitelja, pogotovo onih lažnih – niti tu priču aktualna hrvatska vlast nije još razriješila.

Samo zbog njih je, i vlastite pohlepe za vlašću, predsjednik Josipović razriješio funkcije glavnog analitičara. Ne treba njemu netko tko će reći da je stvarnost ponekad potpuno protivna mitovima, koji promoviraju lažnu sliku stvarnosti. I koji kaže da je, kad je u pitanju suverenost i nezavisnost (o kojoj ama baš svi u svim državama bivše SFRJ neprekidno trabunjaju), jednoglasnost po tom pitanju moguća jedino u sustavima koji ne dopuštaju slobodno izražavanje. "Što je manje demokracije i slobode, to je veće 'jedinstvo' i veća 'jednoglasnost'. Naravno prisilna. Ili – na dogmi nacionalnog mita konstruirana."

Josipović bi, kaže definicija predsjedničke funkcije, trebao biti onaj moralni ježičak na tagu u pitanjima važnima za državu. Ovdje je, u Jovićevom slučaju, prevagnuo političko-populističko-privatni razlog: da se svidi onima koji otpočetka pametnog analitičara i profesora ne podnose, bez obzira na posljedice takvog predsjedničkog stava.

O pravu naučnika Jovića – a i Josipović je, osim glazbenika, i univerzitetski profesor – da slobodno radi i piše naučno utemeljene radove, da ne govorimo. ¶

TATJANA TAGIROV

Grešne misli profesora Jovića

Naši referendumi o nezavisnosti bili su – osim crnogorskog iz 2006. – vrlo neliberalni. Možda su bili "demokratični", ako se pod "demokracijom" podrazumijeva samo utvrđivanje koga ima više, a koga manje. No, liberalni sasvim sigurno nisu bili – jer nije bilo dovoljno slobode da bi svatko bez opravdanog straha od drastičnih posljedica mogao reći točno ono što misli.

Na jednoj strani bili su oni koji su separatizam apriori i bez ikakve potrebe za objašnjenjem proglasili nedopustivom opcijom i "izdajom". Na drugoj strani, oni koji su krenuli putem otcjepljenja, i koji su proglasili one druge – koji su zagovarali opstanak zajedničke države – "agresorima" (ako se radilo o pripadnicima nekog drugog naroda) ili "izdajnicima" (u slučaju da se radilo o pripadnicima istog naroda). U nekim slučajevima, drugu se stranu gotovo uopće nije moglo ni vidjeti ni čuti, kao da ne postoji. To nije bilo zbog toga što ona doista nije postojala, nego zato što je bila ušutkana neprekidnim etiketiranjem i prijetnjama, od kojih su se mnoge i ostvarile. Nije bilo dovoljno slobode. A nema je ni danas. Agresivnost i nasilje bile su glavne karakteristike naših "referenduma o nezavisnosti". Oni su održani kao jedna vrsta uvertire u rat, ili prve epizode rata, a ne s ciljem stvaranja mira. "Razgovaralo" se preko nišana. Njihov je "smisao" bio – pokazati moć i silu drugima: i onima koji su bili proglašeni "izdajicama" i onima koje se tretiralo kao "agresore". Oni su služili za isključivanje drugih, njihovo eliminiranje, nadglasavanje i zanemarivanje.

(...)

U našim referendumima iz 1991. i 1992, oni koji su htjeli drugo u odnosu na ono što su zagovarale vlasti u pojedinoj republici – bili su u potpunosti isključeni. Bilo je opasno biti protiv, ako su vlasti bile za. Tko je, primjerice, u slučaju hrvatskog referenduma o izlasku iz Jugoslavije (koji, usput rečeno, nije imao ni izbliza tako jednoznačno formulirano pitanje kao što je bilo u škotskom slučaju), zagovarao stranu "protiv"? I tko je u raznim fiktivnim referendumima po hitnom postupku, održanim na brzinu i kako bi se legitimirala već donijeta odluka, u raznim samoproglašenim teritorijama po Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini – bio protiv onih koji su organizirali takve referendume? Tko bi se usudio u atmosferi nasilja i nasilnog homogeniziranja učiniti ono što su učinili Škoti: slobodno zagovarati vlastita uvjerenja, bez nasilja i bez straha?

(Uz dozvolu autora, delovi teksta preneseni iz časopisa "Politička misao")

T. TAGIROV

Poslednje putovan Aleksandra Prvog

Počasti javne i zavere tajne: Ubistvo jugoslovenskog kralja u Marselju, koje su njegovi ratni drugovi iz ratova za oslobođenje i ujedinjenje veoma teško podneli, Beograd je dočekao u žalosti, a neki nazivali prvim metkom Drugog svetskog rata

Devetog oktobra 1934, nešto pre tri po podne, eskadrile hidroaviona prekrile su nebo nad marseljskom lukom. Bombarderi, izviđači i lovci u paradnom poretku napravili su krug visoko nad pučinom, a njihov povratak nagoveštavao je da se Marselju, sekući nemirno more, približava jugoslovenski razarač "Dubrovnik" s eskadrom ratnih brodova čije su katarke pa i zastava na komandnom brodu u 2.45 mogle da se dvogledima vide na dalekom horizontu prema Korzici.

Francuske krstarice "Kolbor" i "Dikon" čekale su konvoj s jugoslovenskim kraljem na otvorenom moru.

"Dubrovnik" je usporio i u 15.30 spustio je kotvu pred marseljskim svetionicima, a njegovi topovi su 21 plotunom odgovarali na počasne salve domaćina.

"VOLEO BIH DA SAM SE VEĆ VRATIO..."

Pre te posete Francuska je nastojala da ojača svoje veze sa Malom Antantom, pa je francuski ministar spoljnih poslova Bartu posetio Beograd, posle posete

je viteškog kralja Ujedinitelja

TRENUTAK PRE, ATENTAT I SMRTNO RANJENI KRALJ: Marselj, 9. oktobar 1934.

Pragu, Varšavi i Bukureštu, a planirao je da poseti Rim. Dok su zemlje poražene u Prvom svetskom ratu: Austrija, Mađarska i Bugarska, ohrabrene Hitlerovom politikom, tražile reviziju Versajskog ugovora, Jugoslavija se pridružila Maloj Antanti s Češkom i Rumunijom protiv revizionističkih težnji Mađarske. Balkanski sporazum sklopljen je 9. februara 1934. između Jugoslavije, Grčke, Turske i Rumunije, kome se nije pridružila Bugarska.

Aleksandar je septembra 1934. posetio Sofiju "da pomiri dve zavađene balkanske sestre", kako je pisala francuska štampa, a pre toga, Tursku.

Uoči svog polaska iz Beograda, piše jugoslovenski policajac u Interpolu Vladeta Milićević, kralj je bio nervozan; put u Sofiju bio ga je zamorio, a njegovo zdravlje nije bilo sasvim dobro. Imao je samo 49 kilograma; bio je premoren... Jednom svom bliskom rođaku pred polazak je rekao: "Voleo bih da sam se već vratio!"

Ipak, njegov polazak na put u Francusku, "u obilazak 42 miliona prijatelja", imao je i karakter unutrašnje političke manifestacije. Odlučio je da u Pariz ne ide vozom preko Beča, već morem do Marselja, koji je za vreme Prvog svetskog rata prihvatio mnoge Srbe, i da na tamošnjem vojničkom groblju položi venac.

U pratnji kraljice Marije, kneza Pavla i kneginje Olge, kralj Aleksandar je sa železničke stanice u Topčideru vozom otputovao za Kosovsku Mitrovicu, odatle se otvorenim automobilom provezao kroz Crnu Goru da ga ljudi vide, svratio u Rijeku Crnojevića, obišao rodnu kuću na Cetinju, zapalio sveće za srećan put u manastiru Savina, u Zelenici se ukrcao na razarač "Dubrovnik" i isplovio za Marselj. Kraljica se vratila u Beograd i Orijent ekspresom otišla u Francusku.

Dok je vojna muzika intonirala jugoslovensku himnu i "Marseljezu", Aleksandar »

9. oktobra u 15.50 silazi u vedetu sa svitom i iskrcava se na Belgijskom keju marseljske luke, izmučena a nasmejana lica, u uniformi admirala – crni redengot, preko grudi lenta Legije časti, na glavi dvorogi admiralski šešir, a o boku pozlaćeni mač.

Uz uzvike, salve i graju dobrodošlice, on u pratnji francuskog ministra spoljnih poslova Bartua i člana Visokog ratnog saveta generala Žozefa Žorža seda na zadnje sedište crnog otvorenog kupea marke "delaž" marseljskog prefekta da bi kralj pozdravio Francusku, a Francuzi kralja.

Uz zvuke "Marseljeze" automobil se kretao po aveniji Kanebijer pet kilometara na sat (po protokolu je bilo predviđeno 20) zbog gardijske konjice koja prati kolonu. Na prozorima okolnih zgrada virili su grozdovi glava, a krovovi kuća – bili su posednuti da se sruše, beleži izveštač "Politike".

Pored uzvika "Živeo!", čule su se i bučne demonstracije marseljskih radnika, socijalista i komunista, koji su demonstrirali protiv kralja – diktatora, zabeležiće kasnije Milan Stojadinović.

ATENTATOR: Vlado Černozemski u ustaškoj uniformi 1934. godine

"KRALJ JE POGOĐEN!"

Svečanost se u trenu pretvorila u tragediju. U toj svečanoj vrevi, u 4.10 po podne, čulo se jasno nekoliko revolverskih pucnjeva, odmah zatim strahovita graja.

Atentat!

Ubica!

U trenutku kad su kraljeva kola bila pred prepunim Berzanskim trgom, sa trotoara je pritrčao automobilu krupan čovek u odelu boje kafe kupljenom u Parizu, sa velikim revolverom u ruci sakrivenim ispod buketa cveća, i vičući "Vive le roi", pre nego što su se agenti i žandarmi snašli, skočio na papuču automobila i pucao u kralja Aleksandra, ministra spoljnih poslova Bartua i generala Žorža. Dok je atentator još pucao, potpukovnik Piole iz republikanske garde je uspeo da okrene konja i sa dva snažna udarca sabljom po glavi obori ubicu sa papuče automobila, ali je ovaj sa zemlje nastavio da puca.

Šofer Foasai je zaustavio kola i tresnuo atentatora po glavi, tako da je on, već okrvavljen sabljom, udario licem o prednja vrata kola, na kojima će ostati i tragovi njegove krvi. Žandarmi su se pomešali s gomilom koja je urlala i gazila atentatora ostavljajući trag krvi na pločniku.

Francuski ministar spoljnih poslova Bartu u bolnici *Hotel-Dieu* (Božji dom) izdahnuo je pod narkozom u 17.45, jedan čas posle smrti kralja Aleksandra. Ruski istoričar Vladimir Konstantinovič Volkov u knjizi "Tevtonski mač" iznosi tezu da je Bartu bio meta, a ne izgredna žrtva atentata, zbog toga što je radio na formiranju saveza protiv Nemačke i na priznavanju Sovjetskog Saveza. Tezu o nemačkoj umešanosti u atentat on potkrepljuje citatom pisma nemačkog špijuna Hansa Haka, upućenog osam dana pre atentata nemačkom vojnom atašeu u Parizu, generalštabnom kapetanu Hansu Špajdelu, o kome je ovaj odmah obavestio Hermana Geringa: "Vojske za očuvanje reda neće biti, prema rečima De la Forkada, oružana pratnja motociklista koja je bila predviđena biće ukinuta..."

General Žorž, povređen sa dva metka u grudni koš, nadlaktice i trbuh, prenet je u bolnicu "Mišel Levi", gde je operisan i ostao je živ.

"ČUVAJTE JUGOSLAVIJU!"

U dvorištu marseljske prefekture nešto kasnije stajao je automobil čija su sedišta bila sva krvava. Tragovi zrna videli su se sa leve strane na karoseriji.

U prefektovom kabinetu, koji je bio pretvoren u bolničku sobu, na velikom divanu ležao je jugoslovenski kralj Aleksandar zatvorenih očiju i disao ubrzano. Profesori marseljskog fakulteta Bertoan i Anri, sa dva druga vojna lekara, pokušavali su da mu spasu život injekcijom u srce i odmahivali su glavom. Kraljev život se gasio. Po jednom izveštaju, on posle ranjavanja nije dolazio svesti.

Aleksandar je pogođen sa tri metka: u rame, iznad kuka, sa strane u džigericu, što je izazvalo obilno krvarenje i smrt.

Nije nosio pancir. Kada mu je pred iskrcavanje verni momak Zečević pomagao da obuče admiralsku uniformu pripremljenu za tu priliku, predložio mu je da ispod uniforme stavi čeličnu košulju, koju je kralj imao u svome prtljagu. Ova mera predostrožnosti primenjivana je pokoji

ŽRTVA: Kralj Aleksandar Prvi Ujedinitelj

put, naročito posle neuspelog atentata na kralja u Zagrebu, godinu dana ranije...

Kralj je, međutim, odlučno odbio da posluša savet svog starog sluge...

Po izveštajima posle atentata, poslednje i jedine reči su mu bile: "Čuvajte Jugoslaviju", pisala je "Politika" 10. oktobra 1934.

U izveštaju dopisnika "Vremena" se izveštava da je Aleksandar te reči, koje će biti ponavljane tokom komemoracije i mnogo godina potom, izgovorio u automobilu kada mu je ministar spoljnih poslova Bogoljub Jevtić raskopčao koporan, a iz tela počela da kulja krv.

Milan Stojadinović u knjizi "Ni rat ni pakt" to o poslednjim rečima dovodi u sumnju: "Oni, koji su imali prilike da gledaju jedan film, tada zabranjen u Jugoslaviji, gde se tačno vidi kako se odigrala scena u momentu atentata u Marselju, mogli su primetiti da je jedini od Jugoslovena, koji je žurio prema kraljevskom automobilu, bio ministar spoljnih poslova Bogoljub Jevtić. Uostalom, njegov auto išao je odmah iza kraljevog, te je njegova pojava bila nešto sasvim prirodno. Ali što je manje prirodno, to je da je iz kraljevih usta čuo i za istoriju posle preneo poslednje kraljeve reči. 'Čuvajte Jugoslaviju!'

"Temps", tada poluzvanični organ francuske Vlade, dodao je tim rečima još nekoliko, tako da bi kraljeve poslednje reči imale da glase: "Čuvajte Jugoslaviju i prijateljstvo sa Francuskom!"

S obzirom na to da je ova rečenica bila malo dugačka za čoveka koji je bio pogođen sa više metaka iz revolvera velikog kalibra, od kojih mu je jedan presekao aortu blizu srca, u docnijim zvaničnim publikacijama, kako francuskim tako i jugoslovenskim, ograničavalo se na reproduciranje u samo prve dve reči: "Čuvajte Jugoslaviju." Ostalo je izostavljeno.

Da je siroti kralj bio u stanju da sačeka dolazak Jevtića pa da izgovori baš pred njim te dve reči, to je vrlo teško verovati, ali kako je Jevtić bio jedini svedok i kako su te reči svakako odgovarale idejama koje je kralj imao, niko posle nije hteo da vodi diskusiju po tome pitanju. Uzelo se kao istinito da te dve reči predstavljaju 'Kraljev testament'.

U takvim okolnostima mudrost nalaže slušati državnike, a ne lekare.

Oko samrtničkog odra u prefekturi svi su zanemeli, izveštavala je "Politika". Ministar spoljnih poslova Bogoljub Jevtić u neverici uzima kraljevu desnu ruku i pokušava da oseti puls, jugoslovenski ambasador u Parizu Miroslav Spalajković, nagnut nad kraljem, hteo bi da vidi da li se prsa još nadimaju.

Lekari konstatuju smrt u 16.45 časova, tačno pola sata posle atentata...

Bogoljub Jeftić i Spalajković su se povukli u jednu prostoriju odakle su telefonom o smrti kralja obavestili predsednika vlade Nikolu Uzunovića. Spalajković je bio taj koji je izgovorio ono klasično: "Kralj Aleksandar I je mrtav. Živeo kralj Petar II..."

BEOGRAD ŽALI SVOGA KRALJA

U tekstu "Istorijska noć između 9. i 10. oktobra" "Politika" je pisala kako u tragične vesti iz Marselja, u prvom trenutku, niko nije mogao da poveruje. Beogradska "Pravda" je bila požurila i prerano štampala izveštaj o srdačnom dočeku kralja Aleksandra u Marselju. Radio-pretplatnici, koji su u to doba na svojim aparatima tražili muzičke komade na raznim evropskim stanicama, zaprepastili su se kad su čuli vesti da je u Marselju ubijen kralj. Pošto vlasti ništa nisu javljale, mnogi su pohitali pred Predsedništvo vlade da se tamo obaveste o nesrećnom događaju i daljim posledicama i na osnovu užurbanosti u nadleštvima zaključivali da se nešto strašno desilo. Zgrada Ministarstva unutrašnjih poslova bila je osvetljena. Zgrada Ministarstva vojske i mornarice takođe.

Više patrola na motociklima poslato je u varoš sa obaveštenjem da oficiri hitno idu u svoje komande. U Vojnoj akademiji, tačno u osam i četvrt uveče, odjeknulo je kroz jesenju noć: "Bog ti pomog'o!" Ubrzo zatim okolnim ulicama odjeknuo je još jedan snažan pozdrav pitomaca kao zakletva na vernost novom kralju Petru II, u čije ime će vladati Knez Pavle... Znalo se da je Nj. v. kralj Aleksandar svojim aktom odredio namesnike, ali su se u pogledu ličnosti te noći pravile razne »

Iz novinskih arhiva

Nastavak ili prekid politike Blaženopočivšeg Kralja?

Piše: Miloš Crnjanski

Svršetkom XIX veka mi smo imali samo jednu politiku koja je bila dobra, koja je obuhvatala ceo narod i koja je imala jasne pojmove o onome što nam treba; to je bila politika radikalne partije.

Pred rat, i u ratu, i posle rata, samo je jedna politika bila dobra, samo je jedna politika obuhvatala ceo narod i imala jasne pojmove o onome što nam treba. To je bila politika Blaženopočivšeg Kralja.

Pre trideset i pet godina radikalna partija bila je obuhvatila svu srpsku zajednicu i njena želja i žudnja politička bila je ne samo duboka, već i logična. Sa politikom radikalne partije završavao se jedan vekovni proces u oživljavanju srpstva. Ne samo njene stranačke veze, i njena štampa i njena politička veza prelazila je fiktivne državne granice i vezivala idejama.

I pobedama Srbije, pre dvadeset i tri godine, ta politika vojničkim elementom samo se dostojno završavala. Ali čitav je to narod jedan bio koji je balkanske ratove priželjkivao, pripremao, očekivao. U taj rat nije išla nikakva staleška vojska. Sredstvo u balkanskoj sredini, u starim crkvenim prekosavskim organizacijama, u opštinama slavonskim, bosanskim, hercegovačkim, primorskim, bilo je neobično tragična i žilava politička zajednica, Radikalna partija, Srbija, krajem prošlog veka, kao u nekoj opštoj teškoj groznici, po svim srpskim kućama, dubokog političkog morala iz sebe same, iz seljaštva svog, ceo taj razvitak krvavo je završila. Vanredno završila.

Za vreme svetskog rata, naš narod, u svim plemenima, imao je dovoljno ljudi gotovih da mru za ideje sjedinjenja našeg i stapanja, ali je li to bila velika, široka politička partija, logična, snažna, sa svesnim programom i tradicijama?

Politika Blaženopočivšeg Kralja po tome je, pre svega, herojska, što je čitavu jednu političku partiju zamenila. Velika jedna politička vizija Njegova, Jugoslavija, evropska je nužnost, naša narodna neizbežnost, sudbina, ali ni u čijim očima ona nije postala tako brzo svetla i neumitna. Kraj monarha koji je savio stare, vojničke zastave, dao ime državi što je dotle bilo samo pesnička tvorevina, kad je reč o jugoslovenstvu, svi su ostali političari ispali kao neki šegrti kraj majstora.

Ono što inače svršavaju desetine godina, političko vaspitanje, pretpostavke.

Oko devet sati uveče predsednik vlade Nikola Uzunović napustio je Predsedništvo vlade i odvezao se u Dvor na Dedinju.

Tačno u ponoć, u Predsedništvo vlade došao je načelnik Glavnog generalštaba general Milan Đ. Nedić.

Sutradan, u kišno jutro, prodavci novina raznosili su crno uokvirene listove, koji su Beograđanima i celoj Jugoslaviji potvrđivali vest da je kralj poginuo mučeničkom smrću. Vlada je proglasila šestomesečnu narodnu žalost. Od ranog jutra na svim pravoslavnim crkvama u Beogradu zvonila su zvona svakog sata po pet minuta, a molitve su bile u svim crkvama i džamijama.

"Iako policija nije izdala nikakvo naređenje, radnje su sve bile zatvorene", pisala je "Politika".

Pred jednom kućom na Kalenića gumnu, grupa Ličana stajala je bez samara za nošenje i nešto živo razgovarala, reklo bi se da čekaju posao. Naišla je neka nepoznata dama i jednog od njih pozvala da joj prenese iz Petrogradske ulice cveće. Nosač skoro uvređeno odbija. Neće oni danas ništa da rade, makar gladovali. Zar gospođa ne vidi da je cela varoš u žalosti.

Na Voždovcu i na Đermu, tamo gore kod "Cvetkove mehane", puno seljaka iz okoline. Teško je gledati ih kako plaču. Mnogi od njih su ratnici. Stoje kraj svojih praznih kola i raspituju se kada će doneti njihovog vrhovnog komandanta.

Jedan iz čije suknene nogavice viri štap umesto noge, i oteklih crvenih kapaka od plača, zapeva. U ruci drži duvansku kutiju na čijem je poklopcu u boji izrađen lik kraljev, a iza njega trobojnica.

Tu oko njih mnogo je žena. Sve utiru suze. Prolaze oficiri s crnim florom oko ruke. One ih gledaju i ponovo grcaju i plaču...

"NE MOŽEŠ, ČOVEČE, PAŠĆEŠ..."

Kad je razarač "Dubrovnik" pristao u luku Split, jugoslovenski oficiri su sa palube broda izneli kovčeg sa posmrtnim ostacima viteškog kralja Aleksandra I Ujedinitelja, uz salve sa francuskih brodova koji su pratili razarač sve do splitske luke. Kovčeg je kratko izložen u Splitu i Zagrebu odakle su kraljevi posmrtni ostaci specijalnim vozom odvezeni u Beograd 17. oktobra.

Na kraju, kad su dva gardijska oficira proveli osedlanog kraljevog konja, nije bilo toga ko se nije zaplakao. Na Terazijama i na drugim mestima uplakani su klečali dok je prolazila pogrebna povorka.

Kad je na železničkoj stanici kovčeg unet u kraljevsku čekaonicu muzika je svirala "Sumrak bogova" Riharda Vagnera. Kovčeg je do Mladenovca prevezen kraljevskim vozom, koji je vukla lokomotiva 316, ista ona koja je vukla posmrtni voz od Splita do Beograda, a odatle ka Topoli posmrtni automobil.

Špalir seljaka došlih da isprate svog kralja bio je dug četiri kilometra. U Markovcu, hor seljaka pevao je vrlo skladno "Večnaja pamjat".

Staru crkvicu u Topoli ispunili su nosioci Karađorđeve dnevnice od kojih su dvadesetčetvorica određena da nose kovčeg. Jedan, koji je u ratu izgubio oba oka, hoće da bude među njima. "Ne možeš, čoveče, pašćeš..." ubeđivali su ga...

Kralj Aleksandar je sahranjen 18. oktobra na Oplencu nad kojim su leteli aeroplani. Napred su išli kamioni s vencima, među kojima su na istaknutom

SAHRANA: Oplenac, 18. oktobar 1934.

ekonomska zajednica, nova pokolenja prema starom indiferentna, Blaženopočivši Kralj izvršio je odmah i sam, često protiv svih saveta. Nikada njegov tvrdi lik nije bio svetliji nego među zvezdama. Za njim, za njegovom političkom mišlju tek ima da stignu vremena.

Obično u Njegovom jugoslovenstvu ističu se crte prihvatanja slovenskog, hrvatskog. Nikada iskreniji prijatelj nije prošao našim zapadnim krajevima. Ali zar njegova politička veličina nije još veća kad se posmatra na pitanju odricanja, srpskog odricanja. Obično se tragično govori, i katkad tragikomično, o našim zapadnim separatistima. Ali ta gospoda zaboravljaju da bi, pri napuštanju politike Blaženopočivšeg Kralja rodila se u separatizmu još jedna partija, srpska. I to kao bujica.

Nastavak politike Blaženopočivšeg Kralja čini sve ono što se u nas u politici radi uzvišenim. Napuštanjem politike Blaženopočivšeg Kralja sve bi to bilo komedija. Grozna komedija.

Onaj ko nastavlja politiku Blaženopočivšeg Kralja radi na dobru jednog napaćenog naroda, i ne gubi vremena.

Sa njim je velika sen Kraljevog života, datog za tu svetlu političku viziju u kojoj je jedino moguća jedna velika politička partija isto toliko slovenačka, i hrvatska, kao i srpska.

Po našem mišljenju, sa nacionalističkog gledišta, oni koji u inostranstvu rade protiv ove države mnogo su manje opasni od onih koji su za napuštanje politike Blaženopočivšeg Kralja unutra.

Treba imati vere, i u politici. Po našem mišljenju danas se kod nas u politici ljudi dele, i treba da se dele, samo na dva tabora. Ono što ih deli mislim da je razumljivo i najsitnijem našem čoveku, i u najudaljenijim našim krajevima, kad je reč o političkim pitanjima.

Uz politiku, veliku, svetlu, nacionalističku, ili uz politiku separatističku?

Uz politiku Blaženopočivšeg Kralja, uz njegov večni trag, uz njegovu svetlu sen, ili protiv Njega?

Trećeg nema.

("IDEJE", BEOGRAD, 1934)

mestu bili venac francuskog predsednika Lebrena i Hitlerov, s kukastim krstom na traci. Kad su pre toga beogradskim ulicama promarširale počasne čete grčke, rumunske, nekada neprijateljske turske i engleske i francuske vojske, prošao je Šesti pešadijski puk jugoslovenske vojske u smaknutom poretku s crnim florom, a Hitlerov izaslanik Gering je isukao sablju i oborio je u znak počasti junačkoj vojsci, piše "Politika".

Tokom dana žalosti "Politika" citira i nekog seljaka koji kaže: "Ima pravde, saznaće se ko je to učinio..."

ČERNOZEMSKI I USTAŠE

Okrvavljenog atentatora koji je nepomičan ležao 9. oktobra po podne na kolovozu neki žandar je sklonio u obližnji kiosk, odakle su ga posle automobilom onesvešćenog preneli u policiju, gde je dva sata kasnije umro. Kad su ga pretresli, našli su čehoslovački pasoš izdat 30. maja 1934. godine od strane čehoslovačkog generalnog konzulata u Zagrebu, na ime Petra Kelemena, trgovca, za koji je odmah novinarima rečeno da je falsifikovan zbog očiglednih grešaka, francuska ulazna viza koja nosi datum 28 septembra, dva pištolja "mauzer" i "valter", dve bombe, kompas i 1700 francuskih franaka.

Na njegovoj ruci uočena je tetovaža "VMRO – sloboda ili smrt!", s ukrštenim kostima i vencem.

Znatno kasnije, posle jedne ekshumacije, utvrđeno je da se atentator zove Veličko Georgijev Kerin, pripadnik VMRO-a, rođen u selu Kalemsija, Makedonija (po nekima u selu Kamenice u Bugarskoj, u kojoj sada ima ulicu), i bugarski je državljanin.

Bio je egzekutor u organizaciji VMRO (probugarski vrhovisti) Ivana (Vanča) Mihajlova, čiji je bio vozač pa su ga zvali Vlade Šofer. Od 1922. je učestvovao u oko 15 oružanih sukoba bugarskih komita sa srpskom žandarmerijom u štipskom, kočanskom i radoviškom kraju u Vardarskoj Makedoniji, u koju je dvadesetih godina bilo ubačeno 53 komitske čete, od čega su 32 iz Bugarske.

Kad je 1924. u Sofiji postao čovek za specijalne zadatke CK VMRO, nazvali su ga Vlado Černozemski zato što je poslao u crnu zemlju mnoge, a među njima i Dima Hadžidimova, makedonskog revolucionara i poslanika koji je prešao u Bugarsku komunističku partiju, i Nauma Tomalevskog, ideologa konkurentskog VMRO-a (promakedonska "ujedinjena"), koji je 1936. pripojen Balkanskoj komunističkoj federaciji, pošto je Kominterna rezolucijom iz maja 1934. priznala makedonski naciju.

Godine 1924. sofijski okružni sud je Černozemskog dva puta osudio na smrt vešanjem, ali on je 1925. pobegao, pa i drugi put, 1932. Vančo Mihajlov, tada blizak bugarskim vlastima i dvoru, izdejstvovao je za njega pomilovanje, pre nego što će i sam pobeći u Stambol kada je Bugarska donela Zakon o zaštiti države, a takozvani "zvenari", nakon vojnog puča, počeli da rasturaju VMRO.

Posle Aleksandrove smrti Bugarska je, inače, proglasila narodnu žalost sličnu kao u Jugoslaviji.

Saradnja VMRO-a i Ante Pavelića je bila jaka pa je VMRO slao instruktore u ustaški logor za treninge u Janka Pusti u Mađarskoj, koji su mađarske vlasti, raspustile nakon protesta jugoslovenske vlade, ali su prećutno dopustile da ustaše svoj centar smeste u gradiću Nađ Kanjiža, »

nedaleko od Janka Puste, gde su ustaše posle toga završile poslednje pripreme za atentat, koji su navodno isplanirali Pavelić i Mihajlov u emigrantskom stecištu u hotelu "Kontinental" u Rimu, što je zabeležila italijanska obaveštajna služba.

Pavelić je pokušao da organizuje atentat na kralja Aleksandra u Zagrebu 17. januara 1933, poslavši atentatore iz logora Fontekijo u Italiji i iz Janka-Puste u Mađarskoj, ali zagrebačka policija bila blagovremeno upozorena na osnovu podataka dobijenih od pripadnice jugoslovenske obaveštajne službe Jelke Pogorelec, kane može da podnese.

"Uostalom", dodao je Lazić lakonski, "pariska policija bolja je od beogradske..."

Kao neposredni izvršioci atentata u Marselju bili su određeni Vlado Černozemski, Mijo Kralj (rođen 1903. u Koprivnici, po profesiji automehaničar, neoženjen, organizator i izvršitelj više ustaških akcija u zemlji), Zvonimir Pospišil (zemljodelac, neoženjen iz Vukovara, rođen 1904. istaknuti ustaša koga je jugoslovenski sud u odsustnosti osudio na smrt) i Ivan Rajić (automehaničar, oženjen, otac jednog deteta, rođen 1903).

ODJECI I SEĆANJA: Naslovne strane i poštanske marke sa likom kralja Aleksandra

Oni su 22. septembra stigli u Francusku preko Lozane (Švajcarska) i dobili instrukcije od ustaše Eugena Kvaternika, a oružje od MarijeVodraček (koju će kasnije pominjati samo kao lepu plavušu, koju neki izvori identifikuju kao Katicu Šiler iz Brazila, i ne slažu se oko toga da li je češke pasoše, koji su omogućavali ulaz u Francusku bez viza i četiri revolvera, četiri bombe i municiju za atentatore prenela iz Italije ili Nemačke). Po hrvatskim emigrantskim izvorima koji se pozivaju na poglavnika Pavelića, "lepa plavuša" je poginula u saobraćajnoj nesreći nekoliko sati posle atentata.

Francuska vlada je od Italije zatražila izručenje dva prva čoveka ustaške organizacije: Ante Pavelića i Eugena Kvaternika. Musolini je to u prvi mah odbio, ali je kasnije odlučio da privremeno izbegne komplikacije u odnosima sa Francuskom, pa su uhapšeni Eugen Kvaternik i Ante Pavelić, koji je u zatvoru proveo tri meseca, a onda je pušten na slobodu. Musolini je 28. novembra 1934. kategorički odbio francuski zahtev za izručenje Pavelića i Kvaternika.

Policijska i sudska istraga okončana je u decembru 1934. godine, a suđenje je počelo 18. decembra 1935. u Egz an Provansu.

Okrivljene Kralja, Pospišla i Rajića je zastupao poznati advokat iz Pariza Žorž Desbon, kojeg je angažovalo udruženje hrvatskih emigranata iz Pitsburga (SAD), a plaćale su ga ustaše iz Južne Amerike. On je raznim proceduralnim prigovorima i uvredama suda doveo suđenje u krizu tako da je ono bilo prekidano i nekako završeno februara 1936.

U međuvremenu, u Francuskoj je vlast preuzeo Pjer Laval, socijalista pre Oktobarske revolucije, neutralan između dva

snije zverski mučene i ubijene po naredbi Pavelića u toku Drugog svetskog rata.

Nakon Marseljskog atentata u Društvu naroda je izglasana rezolucija kojom je zbog podsticanja terorizma osuđena Mađarska, ali ne i Italija, koja je inače bila stecište ustaša. Kada je nakon polučasovne borbe slomljen takozvani Velebitski (Lički) ustanak napadom na žandarmerijsku stanicu u Gospiću 7. septembra 1932, ustaše su pobegle na Velebit, pa u Zadar, a odatle preko Rijeke u Bogataro u Italiji, gde se nalazio njihov logor za obuku.

Jugoslovenska obaveštajna služba je i neposredno pred kraljev dolazak u Marselj doznala da se priprema atentat i, kako je pisao Vladeta Milićević, stalni jugoslovenski predstavnik u Interpolu, bila je u stanju uzbune, ali atentatorima nije ušla u trag.

Milan Stojadinović u knjizi "Ni rat ni pakt", međutim, piše da je pre posete bilo u Beogradu predloženo ministru unutrašnjih dela Živojinu Laziću da se uputi nekoliko policijskih agenata u Pariz. Na ovo je ministar odgovorio da bi to koštalo 200.000 dinara (4000 dolara iz onog vremena) i da je to "veliki zadatak", koji budžet njegovog ministarstva

svetska rata, kasnije član kolaboracionističke Petenove višijevske vlade.

Francuska diplomatija je u predvečerje svetskog rata radila na zbližavanju s Italijom i vršila je pritisak na Jugoslaviju da ne insistira mnogo na vezi ustaške organizacije sa Italijom, Nemačkom i Mađarskom. Mijo Kralj, Ivan Rajić i Zvonimir Pospišl su osuđeni na doživotnu robiju i na plaćanje sudskih troškova, a u odsustvu su osuđeni: Eugen Kvaternik na 25 godina, Ante Pavelić na 46 godina i Ivan Perčević na 54 godine.

Zvonimir Pospišl je nakon tri godine umro u zatvoru. Milo Kralj i Rajić su oslobođeni kad su nacisti okupirali Francusku (1940) i vratili su se u NDH, gde ih je po jednoj verziji likvidirala "bratska" vlast (Rajić je otrovan u svom stanu u Zagrebu, a Milo Kralj je odveden u logor). Po drugoj verziji, oni su poginuli u prvim borbama s partizanima 1941. u Zapadnoj Bosni.

Kvaternik je pobegao u Argentinu i tamo poginuo u saobraćajki pod neraz jašnjenim okolnostima. Pavelić je posle rata umro u Španiji. Vančo Mihajlov je živeo 94 godine i umro je u Vatikanu. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Neznani nitkovi

Jeste li od onih koji se, kada ih neko pozove na mobilni a da nisu sami, mahinalno okreću ka zidu kako bi razgovoru obezbedili neku željenu privatnost? I koliko puta ste se i sami našli u neprijatnoj (a možda i prijatnoj) situaciji da slušate razgovor koji očito ne bi trebalo da čujete?

Kada želite da sačuvate privatnost na defanzivan način (okretanje ka zidu i šaputanje), moglo bi se reći da ste u pravu. Ali kada naprosto želite da nekoga "zalepite", a da se ne zna da ste to baš vi učinili, običan ste nitkov koji beži od odgovornosti. A internet, društvene mreže posebno, mnogi vide kao idealno mesto za tu vrstu nitkovluka. Koji onda pravdaju, uzaludno, mnogim uzvišenim ciljevima i interesima.

Da bismo neku informaciju koju pronađemo na internetu pravilno razumeli, moramo je staviti u odgovarajući kontekst. Kada čitate komentare ispod tekstova na Njuz.net-u, iznenadite se koliko je onih koji su "vest" shvatili ozbiljno. Jer do nje nisu došli tragajući za satiričnim sadržajem, već ih je zainteresovao naslov na nekoj društvenoj mreži.

Slično je i sa anonimnim komentarima. Kada ne znate ko je autor (da li je pas, kako se nekada popularno govorilo o internet anonimnosti), onda ne znate kakvu težinu ima komentar. Slično je i sa uvredama, kada ne znate da li vas "proziva" neko ko na to nema nikakvo pravo. Valjda je jasno da baš niko nema pravo da vređa, ni javno ni anonimno.

Zato su mnogi internet portali (na primer Huffington Post) odlučili da proveru identiteta prepuste nekom drugom, recimo Fejsbuku. Da biste ostavili komentar, najpre morate imati Fejsbuk profil i na sajt se morate prijaviti preko njega. Ništa strašno, pomislićete, mogu da napravim podjednako lažan profil i na tom Fejsbuku.

Pa, neće biti baš tako. Najpre, otvaranjem naloga na Fejsbuku, vi ostavljate mnogo podataka o sebi, najpre IP adresu sa koje pristupate, neki od mejlova koje koristite. Koliko god da zamećete tragove, kada vas neki malo moćniji kompjuterski sistem ukrsti, negde će vas nagaziti kao realno biće i odatle, ako zatreba, klupko može da se odmota. Takođe, najnoviji pristup je digitalna forenzika. Vaše ponašanje na internetu može se analizirati, način pisanja, brzina, greške, linkovi na koje klikćete čak i kada ste "lažno" prijavljeni, te onaj ko treba (ume, zna i ima resurse) može sa dobrom sigurnošću pomoću digitalnih otisaka da vas prepozna.

No, to je već u domenu ozbiljnih službi. Za nas, obične korisnike, važno je da kada vidimo komentar koji nas je zaintrigirao, možemo da proverimo i kontekst, odnosno da pogledamo profil autora. Ako je profil sumnjiv, tek otvoren, sa nekoliko prijatelja ili pratilaca i nikakvim ličnim informacijama, onda to govori da je namenski i nebitan. Koliko god da nam bocka sujetu.

Dakle, na internetu i dalje možete biti pas. Samo što sada znamo da li ste terijer ili ovčar, koliko imate godina i zuba i da li imate buve. Što nije beznačajno ako se u komentarima pozivate na higijenu. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

I-38

ALEKSANDAR ZOGRAF.

OTPOR REPRESIVNOM SISTEMU SVAKAKO ZAVREĐUJE DIVLJENJE, MEĐUTIM, PONEKAD JE TO ČIN NEPRISTAJANJA USAMLJENIH POJEDINACA, NEŠTO ŠTO ISTORIJA JEDVA DA USPEVA DA ZABELEŽI. PO OSLOBOĐENJU BEOGRADA 1944. GODINE, ZAPLENJENA JE OBIMNA ARHIVA GESTAPOA, A TEK 1956. GODINE, KADA JE SLUČAJ (ZAVEDEN KOD GESTAPOA KAO **DOSIJE I-38**) PUBLIKOVAN U LISTU **BORBA**, OSVETLJENA JE SUDBINA ČASOVNIČARSKOG POMOĆNIKA **ALEKSANDRA IGNJATOVIĆA**, O KOJEM PORODICA NIJE IMALA VESTI JOŠ OD JESENI 1941. GOD., KADA JE NJEGOVOJ MAJCI JAVLJENO DA JE UMRO OD ZARAZNE BOLESTI TOKOM ISPITIVANJA U GESTAPOU(!). S OBZIROM DA SU POSTOJALE GLASINE DA JE VIĐEN ŽIV, PORODICA JE GODINAMA POKUŠAVALA DA MU UĐE U TRAG...

PREMA ZABELEŠCI IZ DOSIJEA, TADA DVADESETOGODIŠNJI IGNJATOVIĆ JE 17. SEPTEMBRA 1941., OKO 7.30 h, UŠAO U RADNJU **MIHAELA ŠUMAHERA**, BEOGRADSKOG ČASOVNIČARA, KOD KOGA JE ALEKSANDAR KAO PETNAESTOGODIŠNJAK RADIO KAO ŠEGRT, DOK NIJE PREŠAO U DRUGE ČASOVNIČARSKE RADNJE...

ŠUMAHER, INAČE PREDSTAVNIK NEMAČKE MANJINE U SRBIJI, JE IZJAVIO SLUŽBENIKU GESTAPOA, PRILIKOM SASTAVLJANJA ZAPISNIKA: "IGNJATOVIĆU SAM IZNEO NAJNOVIJE VESTI SA FRONTA. ON JE ODGOVORIO DA NE VERUJE NEMAČKIM IZVEŠTAJIMA, I DA VERUJE U POBEDU RUSIJE, NA ČIJOJ STRANI SU AMERIKA I ENGLESKA"...

KAKO JE KASNIJE UTVRĐENO, NA OVE REČI JE REAGOVAO **OTO RIGER**, TAKOĐE PREDSTAVNIK NEMAČKE MANJINE, I ŠUMAHEROV POMOĆNIK (KOJI ĆE 1952. BITI OSUĐEN ZA POMAGANJE RATNOG ZLOČINA PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA, UMRO U DUŠEVNOJ BOLNICI 1953. GODINE). RIGER JE ISTRČAO NA ULICU I PRIJAVIO IGNJATOVIĆA DVOJICI GESTAPOVACA, KOJI SU GA ZATIM PRIVELI NA SASLUŠANJE.

ZA RAZLIKU OD VEĆINE UHAPŠENIH POBUNJENIKA KOJI SU ODBIJALI DA BILO ŠTA PRIZNAJU TOKOM SASLUŠANJA, IGNJATOVIĆ SE NIJE LIBIO DA SVOJ PRST GURA PRAVO U OKO ISLEDNICIMA...

PEDANTNO BELEŽEĆI IGNJATOVIĆEVE REČI, PISAC IZVEŠTAJA JE HLADNOKRVNO ZAKLJUČIO: "NIJE POTREBNO NEKO BLIŽE OBRAZLOŽENJE DA BI SE DOŠLO DO ZAKLJUČKA DA JE IMENOVANI OVIM TVRDNJAMA PROIGRAO SVOJ ŽIVOT!" TRI DANA KASNIJE, IGNJATOVIĆ JE POGUBLJEN, NAKON ČEGA JE SLUŽBENIK GESTAPOA NA OMOTNICI DOSIJEA UCRTAO KRST I PREDAO U ARHIVU...

S OBZIROM DA SU OKUPACIONE VLASTI ČESTO NA DEMONSTRATIVAN NAČIN OBZNANJIVALE SVOJE OBRAČUNE SA POBUNJENICIMA, ČUDNO JE DA SU POKUŠAVALI DA PRIKRIJU IGNJATOVIĆEVU EGZEKUCIJU... MOŽEMO SAMO DA NAGAĐAMO DA IH JE SMELOST I DIREKTNOST TOG MLADOG ČOVEKA NA NEKI NAČIN PLAŠILA...

Pozorište

Lenja panonska leta deci kadgod nisu bila baš ništa naročito. Kraj škole, posete rodbini, poneko jadransko litovanje i malo disciplinski blagotvornog dečjeg rada po baštama. Znao se tu zalomiti i pokoji angažman na pripremanju zimnice, popravci kakve šupe il' kotarke, a krečenje svinjaca i kokošinjaca bilo je pod mus. Sve ovo prvo i pre besomučnog orcanja po prašnjavim ulicama zastrtim onom divnom, mekanom, toplom prašinom koja se tokom pljuska pretvori u žitko blato, ono koje posle, kad se zasuši, tako lepo pršti s nogu dok preskačeš lastiš il' jurcaš za fudbalom.

Umelo je leti biti i kirbaja raznih: vašara, kojekakvih bučeva i seoskih slava, osobito u vreme žetve. Sve to sliči jedno drugom i da nije bilo šećerne vune i ringišpila svake fele ne bi ni vredelo pomena.

Taman kad svi ovi kermesi prođu, a pre sezone svadbi, sledi onaj najbolji od svih: *tanyaszínház*! Salaško pozorište oduvek je bilo *ono nešto* što očudi svako naše leto. U vreme kada nije bilo mobilnih i interneta, a u selu beše tek pokoji telefon, dan, mesto i vreme nastupa ove trupe, koja i dan-danas gostuje po manjim mestima bez pozorišta, moglo se saznati na regionalnom ili lokalnom radiju, a eventualno i iz oglasa ispred mesne zajednice.

Uzbuđenje među meštanima tih dana bilo je skoro neizdrživo. Jednako uzmuvani bili su i deca i odrasli. Svi su pokušavali da saznaju i jedni drugima što tačnije prepričaju sve što su unapred čuli o predstavi. Te smešna je, te nije. Te moderna je i ništa se ne mož' razumeti, te nije, nego glumci nemaju ni čestite kostime, a izgleda da baš nisu ni vežbali. Te ima i pevanja i onih kudravih perika i 'aljina sa žiponima, a muškarci sve u hulahopkama i cipelama na štikle, al' nije opera.

"Jedina opereta što valja vazda je bila *Kraljica čardaša*! Za drugo žali bože vremena i truda", bio je jedini ikad izrečeni umetnički komentar naše inače baš nagluve omame uvek kada bi načula reč "opera".

Sve ove rasprave padaju u vodu kada ujutru na dan predstave sokakom zakloparaju pozorišne taljige. Dok se nad njima vijori ručno vezena zastava trupe, mamurni glumci u navrat-nanos obučenim kostimima viču sa kola:

"Stiiiglo salaško pozorište! Večeras preeedstava i u vašem selu! Kod fiskulturne sale, počinjemo kad se smrkne."

Kažu tada uvek i naziv predstave i šta ja znam, ali to već više niko ne sluša. Svi trče na kapiju da vide i čuju glumce uživo, kao da će se samo tako uveriti da će večeras zaista biti pozorišta.

Samo nebo zna kako to popodne prođe. Pokušavali smo da ga prekratimo čak i uhodeći glumce po selu u prozaičnosti njihovog života: dok su u pekari kupovali hleb, muvali se po svom kampu ili išli na štrand. Kada bi nas spazili i obratili nam se, sve cičeći smo bežali kud koji, kao da smo čuli *glasove bogova, pesme junaka* il' videli *sijanje zlatnoga runa*. Šta smo mi tad znali da oni prvo mesec dana žive u seoskom kampu pripremajući predstavu, a posle još mesec dana putuju svaki dan u drugo selo da je izvode. Njihov entuzijazam, bez kog svega toga ne bi bilo, oduvek je bio zarazan.

Oko osam uveče kreće strka po kući da te bog sačuva. Oblači se nešto za svakidan, tanko, ali dugih rukava i nogavica. Mora se: antologijska je istina da potiski komarci *ujedaju k'o kere*. Onda se traže i isprobavaju šamlice i stoličice koje je lako nositi:

"Al' tak'e nađi da se sa nji' ne mož' baš lako privrnuti na mekanoj travi."

Sećam se jednog Šekspira na motorima koji je zabezeknuo nazočne na nekoj ledini u Obornjači. Ludaš Maćija smo gledali na vašaristu u Bačkom Petrovom Selu. Tu smo busom dovezli i dvadeset naših gostiju iz Švajcarske i dve klupe. Postavili smo ih (i klupe i goste) u poslednji red, a oni su najedared svi od smeja popadali sa njih. Onda je i predstava prekinuta, da se, za promenu, i glumci čestito ismeju. Sećam se i neke parodije rok opere kod fiskulturne sale u Adi. Sitna deca su neprestano đipala i vriskala naporedo sa glumcima koje smo jedva čuli od njih. U Molu je bila jednom i neka (valjda) opereta ili komedija zabune, a sve se dešavalo u dvorištu jedne od lokalnih kafana. Cele te nedelje lilo je k'o iz kabla, pa se do vašarišta nije moglo. Nema veze: vesela publika bila je u kabanicama i kišobranima, a glumci su junački pokisli na improvizovanoj, majušnoj bini za lokalna tancovanja.

Vrhunac tog – zbog neudobnosti stajanja, šamlica i desanta komaraca – svojevrsnog vantelesnog iskustva, jeste *kalapozás*. Nakon što se poklone, protagonisti se razmile po publici pružajući joj šešire, kape, kecelje i druge rekvizite. U njih valja ubaciti nagradu za glumce. Nas nekoliko umeli smo i po par nedelja da se odričemo sladoleda i kabeze samo da uštedimo za tu priliku. Sećam se da je jedan moj mali drugar tako, od uzbuđenja zbog susreta sa likom iz predstave, u njegov šešir ubacio i svoj omiljeni kliker, koji je posle danima oplakivao. Plakali smo i mi sa njim. Znali smo da se sa klikerom i predstavom među uspomene polako preseljava još jedno leto, još jedna čarolija koje više nikad neće biti. ¶

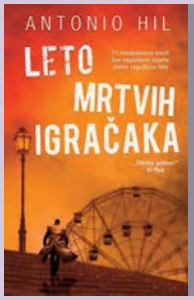
ANKICA DRAGIN

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 10. oktobra do 10. novembra 2014.

Antonio Hil:
LETO MRTVIH IGRAČAKA

Izvrstan španski krimić s inspektorom Ektorom Salgadom u glavnoj ulozi. Vrelo leto u Barseloni i jedno misteriozno samoubistvo čiji trag vodi do zla, droge i kriminala u svetu bogatih i moćnih

Frederik Lenoar i Violet Kabezo:
OBEĆANJE ANĐELA

Ostrvo Mon Sen Mišel, tajna romaničke katedrale iz XI veka, putovanje kroz vreme, neobjašnjivi zločini, opasne ljubavne veze, hiljadugodišnje tajne... Metafizički triler književnice Violet Kabezo i filozofa Frederika Lenoara

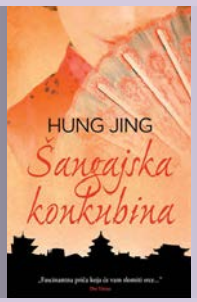

Martin Valzer:
POSLEDNJA GETEOVA LJUBAV

Izuzetan roman jednog od najznačajnijih pisaca savremene nemačke književnosti o nemogućoj ljubavi sedamdesettrogodišnjeg Getea prema devetnaestogodišnjoj Ulriki fon Levecov

Hung Jing:
ŠANGAJSKA KONKUBINA

Istorijsko-ljubavna priča čija se radnja odvija u jednom bordelu u Šangaju početkom XX veka i prati sudbinu ambiciozne kineske prostitutke i njen uspon u šangajskom podzemlju

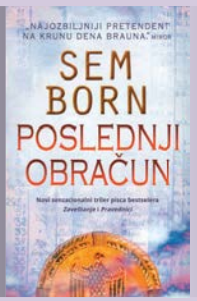
Toni Parsons:
NOVI POČETAK

Posle srčanog udara, Džordžu Bejliju presađuju srce mladića i on dobija priliku da ponovo oživi svoju mladost. Još jedna dirljiva i zabavna Parsonsova priča o ljubavi, životu i međuljudskim odnosima

Sem Born:
POSLEDNJI OBRAČUN

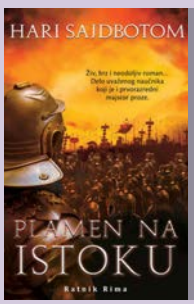
Denbraunovski triler o tajnom udruženju Jevreja koji su preživeli Holokaust i sada vode osvetnički rat protiv odbeglih nacističkih zločinaca skrivenih i u sedištu Ujedinjenih nacija

Katrin Hau:
KNJIGA LEKOVA DELIVERANS DEJN

Novi pogled na čuvenu priču o vešticama iz Salema u romanu o potrazi mlade istoričarke za svojim pretkinjama u kome se istorijske činjenice i nauka mešaju s fikcijom i vradžbinama

Hari Sajdbotom:
PLAMEN NA ISTOKU

Godine 225. jedno izolovano utvrđenje na istočnim granicama Rimskog carstva samo pokušava da se odupre velikoj persijskoj vojsci. Uzbudljiva istorijska avantura

Dejvid Nikols:
POČETNO PITANJE

Sredinom osamdesetih jedan brucoš po svaku cenu hoće da pobedi na najgledanijem TV kvizu u Britaniji da bi osvojio devojku u koju je zaljubljen. Komedija o studentskim ljubavima, odrastanju i sazrevanju

Beti Herbert
52 ZAVOĐENJA

Posle deset godina braka Beti i Herbert pokušavaju da vrate požudu u svoju vezu i otpočinju igru zavođenja s pravilom – jedno zavođenje nedeljno tokom cele godine. Smešna, dirljiva, bezobrazna i romantična knjiga

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

JESENJA PROGNOZA:

Kiša dobrih kolekcija!

Posetite Delta City i uživajte u šopingu i novim jesenjim kolekcijama.

deltacity.rs

DeltaCity

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec